

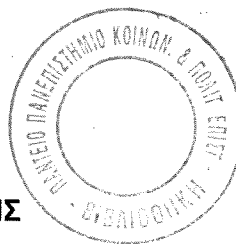
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

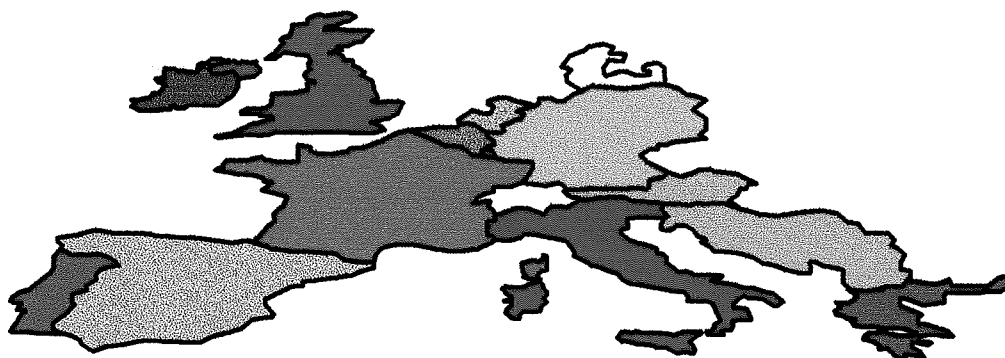
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΛΩΛΟΣ ΣΑΡΑΝΤΗΣ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΛΑΜΠΡΙΝΙΔΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ

ΛΩΛΟΣ ΣΑΡΑΝΤΗΣ

ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΟΛΓΑ

ΑΘΗΝΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1999

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου υπό την επίβλεψη του καθηγητή Σαράντη Λώλου. Η ευθύνη για τη συγγραφή της ανήκει στη μεταπτυχιακή φοιτήτρια Αθανασία Δρακοπούλου.

Το θέμα της διπλωματικής εργασίας είναι η Περιφερειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικότερα η Ελληνική Περιφερειακή Πολιτική και οι ~~επιπτώσεις των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης στην Ελληνική Οικονομία και στην~~ Περιφερειακή Ανάπτυξη.

Η εργασία χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια.

Το *πρώτο* κεφάλαιο ασχολείται με την παρουσίαση και την αξιολόγηση της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής όπως εξελίχθηκε και διαμορφώθηκε μετά την υπογραφή της ιδρυτικής Συνθήκης της Ρώμης έως την Συνθήκη του Άμστερνταμ.

Στο *δεύτερο* κεφάλαιο παρουσιάζεται και αξιολογείται η Ελληνική περιφερειακή πολιτική από την μεταπολεμική περίοδο έως σήμερα που έχει συνδεθεί με την αντίστοιχη Κοινοτική.

Στο *τρίτο* κεφάλαιο παρουσιάζονται οι άξονες παρέμβασης των δύο Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης για την Ελλάδα και αξιολογούνται οι επιδράσεις τους στην Ελληνική οικονομία και στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Στο *τέταρτο* κεφάλαιο διατυπώνονται συμπεράσματα για τις σύγχρονες τάσεις της Κοινοτικής και της Ελληνικής περιφερειακής πολιτικής και οι προοπτικές του τρίτου πακέτου Σαντέρ για την Ελληνική οικονομία και την περιφερειακή ανάπτυξη. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση της Ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας.

Τελειώνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή κύριο Λώλο Σαράντη που με την εποπτεία του και ενδιαφέρον του σε όλα τα στάδια της εργασίας κατέστησε δυνατή την εκπόνησή της.

	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΑ
	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
	Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	6
1.1	Η Περιφερειακή Πολιτική στο πλαίσιο των Ιδρυτικών Συνθηκών	8
1.1.1	Η Περιφερειακή Πολιτική στο πλαίσιο της Συνθήκης της Ρώμης.	9
1.2	Οι Ενέργειες για την υιοθέτηση Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής	10
1.2.1	Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης	14
1.3	Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και η Περιφερειακή Πολιτική	17
1.4	Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και η Διαμόρφωση της Περιφερειακής Πολιτικής	20
1.4.1	Το Ταμείο Συνοχής	20
1.4.2	Η Επιτροπή των Περιφερειών	22
1.4.3	Τα Διαρθρωτικά Ταμεία	22
1.4.4	Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	23

1.5	Η Συνθήκη του Άμστερνταμ και οι πρόσφατες εξελίξεις	26
1.6	Αξιολόγηση της Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής	27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ

2.1	Η Κοινωνικοοικονομική και Πολιτική κατάσταση της Ελλάδας κατά την μεταπολεμική περίοδο	34
2.1.1	Οι Φάσεις της οικονομικής ανάπτυξης μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η διαμόρφωση της Περιφερειακής Πολιτικής	34
2.1.2	Η Διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος κατά την μεταπολεμική περίοδο	37
2.2	Οι Πρώτες ενέργειες για την υιοθέτηση Περιφερειακής Πολιτικής κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο	39
2.3	Η Διαμόρφωση της Περιφερειακής Πολιτικής από το 1974 μέχρι σήμερα	42
2.3.1	Περιγραφή των κυριότερων αναπτυξιακών προγραμμάτων της περιόδου	43
2.3.2	Οι Κυριότεροι αναπτυξιακοί νόμοι και οι επιπτώσεις τους στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας μέχρι της αρχές της δεκαετίας του 1990	45
2.4	Συνολική Αξιολόγηση των κυριότερων αναπτυξιακών νόμων	51

2.5	Η Σύνδεση της Ελληνικής με την Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική	52
2.6	Συμπεράσματα - Αξιολόγηση	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ		
ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ		
3.1	Η Έννοια και οι Στόχοι των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης	58
3.2	Τα Βασικά Οικονομικά Μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας κατά την έναρξη του Α' ΚΠΣ	67
3.2.1	Τα Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής Οικονομίας κατά την έναρξη του Α' ΚΠΣ	70
3.2.2	Τα Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των Περιφερειών	71
3.3	Οι Βασικοί άξονες προτεραιοτήτων του Α'ΚΠΣ για την Ελλάδα	72
3.3.1	Οι Άξονες προτεραιοτήτων του Εθνικού Σκέλους του Α' ΚΠΣ	72
3.3.2	Το Περιφερειακό Σκέλος του Α' ΚΠΣ	74
3.4	Επιδράσεις του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης στην Ελληνική Οικονομία	80
3.4.1	Η Λειτουργία και οι επιδράσεις του ΚΠΣ στην οικονομία μιας χώρας	81

3.4.2	Αξιολόγηση των Επιπτώσεων του Α' ΚΠΣ	83
3.4.3	Οι Χρηματοοικονομικές επιδράσεις του Α' ΚΠΣ	86
3.5	Το Δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης	<u>90</u>
3.6	Το Δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για την Ελλάδα	96
3.6.1	Τα Κύρια χαρακτηριστικών της Ελληνικής οικονομίας κατά την έναρξη του Β'ΚΠΣ	96
3.6.2	Οι Άξονες παρέμβασης του εθνικού σκέλους του Β' ΚΠΣ	97
3.6.3	Οι Βασικοί άξονες παρέμβασης του περιφερειακού σκέλους του Β' ΚΠΣ	101
3.7	Η Αξιολόγηση του Β' ΚΠΣ	<u>105</u>
3.8	Συγκριτική αξιολόγηση των επιδράσεων των ΚΠΣ	109
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ		
	Συμπεράσματα και προοπτικές του επερχόμενου Τρίτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης	112
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	117

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου.

Η επιλογή του θέματος βασίστηκε στην ολοένα και μεγαλύτερη σημασία που δίνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση στον συντονισμό των περιφερειακών πολιτικών των κρατών - μελών, στην προώθηση της ~~οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο εσωτερικό της Κοινότητας και~~ στην προσπάθεια μείωση της καθυστέρησης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της πάντοτε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης και της πορείας των χωρών προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Η μελέτη ασχολείται με την παρουσίαση και αξιολόγηση των βασικών κατευθύνσεων της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής έτσι όπως διαμορφώθηκε μετά την υπογραφή της ιδρυτικής Συνθήκης της Ρώμης έως την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και γενικότερα την μετά Μαάστριχτ περίοδο. Δηλαδή στοχεύει στη συνοπτική καταγραφή της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής και ειδικότερα στην παρουσίαση της Ελληνικής περιφερειακής πολιτικής έτσι όπως εκφράζεται σε μεγάλο βαθμό σήμερα μέσα από τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης του Ελληνικού Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Συγκεκριμένα, στόχος της εργασίας αυτής αποτελεί η παρουσίαση των βασικών κατευθύνσεων της Ελληνικής περιφερειακής πολιτικής, η οποία άρχισε στο τέλος περίπου της δεκαετίας του 1950, έως σήμερα που έχει συνδεθεί με την Κοινοτική περιφερειακή πολιτική. Επιπλέον, γίνεται προσπάθεια εκτίμησης των επιδράσεων των δύο Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης στην Ελληνική Οικονομία, στην περιφερειακή ανάπτυξη και στη γενικότερη αναπτυξιακή πορεία της χώρας.

Οι στόχοι της παρούσας εργασίας είναι οι ακόλουθοι:

Η Καταγραφή και αξιολόγηση της εξελικτικής πορείας της περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας, έτσι όπως ξεκίνησε και οριοθετήθηκε με βάση την ιδρυτική Συνθήκη της Ρώμης, την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ), της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Συνθήκη του Μάαστριχτ) και τέλος της Συνθήκης του Άμστερνταμ.

~~Η συνοπτική παρουσίαση και εξέλιξη της Ελληνικής περιφερειακής πολιτικής όπως αυτή διαμορφώθηκε κατά την μεταπολεμική περίοδο καθώς και η σύνδεσή της με την σημερινή Κοινοτική περιφερειακή πολιτική.~~

Η παρουσίαση των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης για την Ελλάδα, όπως διαμορφώθηκαν με βάση τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της Ελληνικής Οικονομίας και η αξιολόγηση των Κοινοτικών ενισχύσεων στην γενικότερη αναπτυξιακή πορεία της χώρας. Τέλος, γίνεται συγκριτική αξιολόγηση των επιπτώσεων των δύο Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και διατυπώνονται προβλέψεις και παρατηρήσεις για το επερχόμενο «Τρίτο Πακέτο Σαντέρ», το οποίο θα καλύψει την περίοδο προγραμματισμού 2000 - 2006 και το οποίο τη στιγμή που γραφόταν η εργασία βρισκόταν στο στάδιο του σχεδιασμού.

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται ως εξής:

Στο *πρώτο κεφάλαιο* παρουσιάζεται η περιφερειακή πολιτική στο πλαίσιο των Ιδρυτικών Συνθηκών καθώς επίσης και οι πρώτες δράσεις για την υιοθέτηση Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Ακολουθεί η συνοπτική παρουσίαση και αξιολόγηση της σημασίας της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης και της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση για την περιφερειακή πολιτική. Τέλος, παρουσιάζονται οι πρόσφατες εξελίξεις που αφορούν

στην περιφερειακή πολιτική μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ.

Κατά συνέπεια εξετάζεται κατά πόσο η Κοινοτική περιφερειακή πολιτική ήταν επαρκής κατά τη διάρκεια της εξεταζομένης περιόδου και κατά πόσο συνέβαλλε στη σύγκλιση των περιφερειών, στην προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης αυτών και στην προσπάθεια μείωσης της καθυστέρησης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών.

~~Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι βασικές κατευθύνσεις της~~
Ελληνικής περιφερειακής πολιτικής έτσι όπως αυτή διαμορφώθηκε από τη μεταπολεμική περίοδο μέχρι σήμερα. Επίσης, παρουσιάζονται οι εξελίξεις που σημειώθηκαν στην Ελληνική περιφερειακή πολιτική με την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ και την σύνδεση αυτής με την Κοινοτική περιφερειακή πολιτική.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η σημερινή περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας, η οποία εκφράζεται για την Ελλάδα στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης του Ελληνικού Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αναλυτικά, επιχειρείται η ερμηνεία των ΚΠΣ και η παρουσίαση των βασικών προτεραιοτήτων τους για τη χώρα μας.

Επίσης, αξιολογούνται οι επιπτώσεις του Πρώτου και του Δεύτερου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την γενικότερη αναπτυξιακή πορεία της χώρας μας σε περιφερειακό και σε εθνικό επίπεδο. Τέλος, με βασικό άξονα τα δύο ΚΠΣ και τα πρώτα αποτελέσματα από την εφαρμογή τους επιχειρείται διατύπωση ορισμένων προβλέψεων για το τρίτο πακέτο χρηματοδοτικής βοήθειας (γνωστό και ως πακέτο Σαντέρ) που θα εισρεύσει στη χώρα μας για την περίοδο προγραμματισμού 2000 - 2006.

Στο τέταρτο κεφάλαιο διατυπώνονται συμπεράσματα τα οποία αφορούν στις σύγχρονες τάσεις της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής έτσι όπως

έχουν διαμορφωθεί σήμερα, στην μετά Μαάστριχτ περίοδο. Οι τελευταίες σχετίζονται μεταξύ άλλων με την πορεία των κρατών - μελών, επομένως και της χώρας μας, προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Η αξιολόγηση του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, το οποίο αποτελεί για την Ελλάδα ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα αφού συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της, στον εκσυγχρονισμό των βασικών υποδομών της τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο, βασίστηκε στις εκ των προτέρων (ex ante) και στις εκ των υστέρων εκτιμήσεις (ex post).

Τονίζεται ότι στην περίπτωση της χώρας μας και σε σχέση με την εξέλιξη και την υλοποίηση των προγραμμάτων τα μεγάλα έργα υποδομής παρουσίασαν σοβαρές καθυστερήσεις ως προς την εκτέλεσή τους και τελικά δόθηκε η λύση της αντικατάστασής τους από μικρά τοπικής εμβέλειας έργα. Αυτό σημαίνει ότι δεν δημιουργήθηκαν οι απαραίτητες εξωτερικές οικονομίες που θα βοηθούσαν στην ανάπτυξη των παραγωγικών κλάδων της οικονομίας και που θα δημιουργούσαν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Κατά συνέπεια η απορρόφηση των πόρων ήταν πλήρης αλλά όχι ουσιαστική.

Λαμβάνοντας υπόψη τις δυσχέρειες που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια εφαρμογής των δύο ΚΠΣ και κάτω από το σχεδιασμό του τρίτου πακέτου Σαντέρ η χώρα μας, από εδώ και στο εξής, οφείλει να εξακολουθήσει την πολιτική της διενέργειας επενδύσεων για την ενίσχυση των βασικών της υποδομών προκειμένου να καταφέρει να καλύψει τις ανάγκες της στον τομέα αυτό, να προάγει τη μείωση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων και την επίτευξη της ισόροπης ανάπτυξης στο σύνολό της.

Επιπρόσθετα, στο τομέα της περιφερειακής ανάπτυξης θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενίσχυση των περιφερειών που έχουν προοπτικές να αποτελέσουν μελλοντικά τον κύριο μοχλό ανάπτυξης του Ελληνικού

χώρου, στην αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων των περιφερειών και τέλος στην ουσιαστική αντιμετώπιση των προβλημάτων όλων των Ελληνικών περιφερειών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η συνοπτική καταγραφή και αξιολόγηση της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής όπως αυτή διαμορφώθηκε και εξελίχθηκε από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), την μετέπειτα Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τη σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Συγκεκριμένα, επιχειρείται μία σύντομη παρουσίαση της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής έτσι όπως ξεκίνησε και καθορίστηκε με βάση την υπογραφή της ιδρυτικής Συνθήκης της Ρώμης (ΕΟΚ). Στη συνέχεια, παρουσιάζεται ανάλυση όλων των ενεργειών που έγιναν και των μέτρων που πάρθηκαν προκειμένου να ιδρυθεί το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), η ίδρυση του οποίου αποτελεί ορόσημο για την μετεξέλιξη της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Στο τελευταίο μέρος του κεφαλαίου αυτού τονίζεται η σημασία της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής έτσι όπως διαμορφώθηκε και ισχυροποιήθηκε τα τελευταία χρόνια μετά την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ), της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε) και της Συνθήκης του Άμστερνταμ.

Ειδικότερα το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην αξιολόγηση των πολιτικών που τέθηκαν σε εφαρμογή από την υπογραφή της ΕΕΠ και έπειτα για να ενισχυθεί η οικονομική και κοινωνική συνοχή της Κοινότητας και για να προωθηθεί η πορεία των κρατών - μελών προς την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Κατά συνέπεια εξετάζεται κατά πόσο η Κοινοτική περιφερειακή πολιτική ήταν επαρκής κατά τη διάρκεια της εξεταζομένης περιόδου και κατά πόσο συνέβαλλε στη σύγκλιση των περιφερειών, στην προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης αυτών και στην προσπάθεια μείωσης της καθυστέρησης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, πάντοτε σε σχέση με την πορεία των κρατών - μελών προς την

ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ)¹.

Ένα από τα πιο δυναμικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σήμερα είναι από την μια μεριά η κοινωνική, ιστορική και πολιτιστική πολυμορφία των περιφερειών της γεγονός που γίνεται όλο και πιο αισθητό σε χώρες διαφορετικές μεταξύ τους όπως η Γερμανία και η Ισπανία. Από την άλλη μεριά, εξακολουθούν να υφίστανται οι οικονομικές διαφορές ανάμεσα στις περιφέρειες της Ένωσης. Για παράδειγμα, υπάρχουν οι πιο ευημερούσες οικονομικά περιοχές της Ένωσης οι οποίες και επενδύουν περισσότερο στις βασικές οικονομικές τους δομές από ότι οι οικονομικά ασθενέστερες περιφέρειες, όπως η Ελλάδα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναλάβει να μειώσει τη διαφορά αυτή και να αποτρέψει τη δημιουργία της Ευρώπης των δύο ταχυτήτων προωθώντας την πολιτική της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο εσωτερικό της και καταβάλλοντας προσπάθειες ώστε να περιοριστούν οι διαφορές ανάμεσα στα λιγότερο και περισσότερο ανεπτυγμένα κράτη.

Όλα τα κράτη - μέλη δικαιούνται και πρέπει να συμμετέχουν στα οφέλη από τις εξελίξεις στο πλαίσιο της Ε.Ε καθώς η τελευταία βαδίζει προς την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς και της ΟΝΕ.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επανειλημμένα αναγνωρίσει την ανάγκη να καταβληθεί ειδική προσπάθεια ώστε αφενός να ενισχυθούν οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες και αφετέρου να τους δοθούν κίνητρα ώστε να αυτοβοηθηθούν. Είναι αυτονόητο ότι οι ίδιες οι

¹ Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπει τη σταδιακή εγκαθίδρυση μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής βασιζόμενης σε ένα νόμισμα το οποίο θα διαχειρίζεται μια ενιαία και ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα. Ο βασικός στόχος της ενιαίας νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Οι δράσεις αυτές των κρατών - μελών και της Κοινότητας συνεπάγονται την τήρηση των ακόλουθων κατευθυντήριων αρχών: σταθερές τιμές, υγιή δημόσια οικονομικά, σταθερές νομισματικές συνθήκες και σταθερό ισοζύγιο πληρωμών, δηλαδή το δημόσιο χρέος μιας χώρας δεν πρέπει να υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ, τα εθνικά δημοσιονομικά ελλείμματα δεν πρέπει να υπερβαίνουν το 3% του ΑΕΠ, τα μακροπρόθεσμα επιτόκια δεν μπορούν να ξεπερνούν το μέσο όρο των τριών κρατών που έχουν τα χαμηλότερα επιτόκια και το ποσοστό πληθωρισμού δεν μπορεί να υπερβαίνει το 1,5% του μέσου ποσοστού των τριών κρατών που έχουν τον χαμηλότερο πληθωρισμό.

περιφέρειες πρέπει να αναλάβουν την πρωτοβουλία για την αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών. Η επιτυχία των στηριζόμενων από την Ε.Ε πολιτικών τους για την βελτίωση των τοπικών οικονομιών, την προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης και της καλύτερης αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού τους θα εξαρτηθεί σε ένα μεγάλο βαθμό από τις δικές τους ιδέες, τις πρωτοβουλίες και τις προσπάθειες τους.

1.1 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΙΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα είναι ένα σύνθετο οικοδόμημα που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1950 με τρεις ιδρυτικές συνθήκες. Αυτές είναι:

→ Η Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), που υπογράφηκε στο Παρίσι το 1951 και τέθηκε σε ισχύ στις 25 Ιουλίου του 1952.

→ Η Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), που υπογράφηκε στη Ρώμη το 1957 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1958. Η Συνθήκη της Ρώμης είναι η Συνθήκη της ΕΟΚ.

→ Η Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ), γνωστή και ως συνθήκη Ευρατόμ, που υπογράφηκε στη Ρώμη το 1957 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου του 1958.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι οι τρεις συνθήκες δεν έχουν την ίδια βαρύτητα. Αυτό σημαίνει ότι η Συνθήκη ΕΚΑΧ δημιουργεί μια κοινή αγορά στον τομέα του άνθρακα και του χάλυβα, εντός της οποίας θα κυκλοφορούν ελεύθερα τα προϊόντα των ανθρακωρυχείων και της χαλυβουργίας².

² Μούσης, Ν. (1993), *Από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 23-24.

Τον ίδιο τομεακό χαρακτήρα έχει και η Συνθήκη Ευρατόμ που δημιουργεί μια κοινή αγορά στον τομέα της ατομικής ενέργειας.

Η Συνθήκη της Ρώμης, δημιουργεί μια ευρύτερη κοινή αγορά, μέσα στην οποία θα υπάρχει ελεύθερη κυκλοφορία όλων των προϊόντων, των εργαζομένων, των υπηρεσιών, και των κεφαλαίων. Στη συνθήκη αυτή στηρίχτηκε η σταδιακή οικοδόμηση της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και σήμερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.1.1 Η περιφερειακή πολιτική στο πλαίσιο της Συνθήκης της Ρώμης

Είναι γεγονός ότι οι ιδρυτικές συνθήκες της Κοινότητας και ιδίως η Συνθήκη της Ρώμης αναγνώριζαν το πρόβλημα των περιφερειακών ανισοτήτων και τόνιζαν την ανάγκη για την αρμονική οικονομική ανάπτυξη της Κοινότητας. Όμως, ελάχιστα μέτρα προβλέπονταν για την εφαρμογή αυτής της αρχής. Η Συνθήκη της Ρώμης δεν έκανε καμιά αναφορά για την εφαρμογή μιας Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Μόνο μετά την υπογραφή της ΕΕΠ το 1986, η περιφερειακή πολιτική εντάχθηκε στα βασικά κείμενα των ιδρυτικών συνθηκών και απέκτησε θεσμική υπόσταση ως πολιτική της Κοινότητας.

Η περιφερειακή πολιτική δεν περιλαμβάνεται ρητά ως πολιτική, ούτε αποτελεί ειδικό κεφάλαιο στην αρχική συνθήκη της Ρώμης - (ΕΟΚ). Υπάρχουν όμως σε διάφορα σημεία της αναφορές στις δυνατότητες άσκησης περιφερειακής πολιτικής από τα κράτη μέλη και από την Κοινότητα. Στα σημεία αυτά στηρίχτηκε η σταδιακή οικοδόμηση της περιφερειακής πολιτικής³.

Συγκεκριμένα, η Συνθήκη της Ρώμης δήλωνε στο προοίμιό της ότι τα κράτη που υπογράφουν τη συνθήκη επιδιώκουν τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων καθώς επίσης και τη μείωση της

³ Ανδρικοπούλου, Ε. (1995), *Οι Περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Θεμέλιο, Αθήνα, σελ.142.

καθυστέρησης των λιγότερο ευνοημένων περιοχών. Επίσης, το άρθρο 2, αναφέρει ότι η αποστολή της κοινότητας είναι η προώθηση της αρμονικής ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων σε όλη της την επικράτεια.

Όμως, στο κύριο μέρος της συνθήκης δεν υπάρχει κάποια σοβαρή δέσμευση για τον τρόπο με τον οποίο θα μπει σε εφαρμογή αυτή η αποστολή. Επομένως, οι αναφορές της Συνθήκης για την περιφερειακή ανάπτυξη σταματούσαν εκεί. Στο κυρίως μέρος της, απλώς εξουσιοδοτούσε την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) να χρηματοδοτεί σχέδια τα οποία προέβλεπαν την αξιοποίηση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών (άρθρο 130) και τους άλλους κοινοτικούς θεσμούς να προβλέπουν ορισμένες εξαιρέσεις από τους κοινοτικούς κανόνες για να προστατεύουν αυτές τις περιοχές (άρθρα 39, 75, και 80). Η σπουδαιότερη από αυτές τις εξαιρέσεις είναι αυτή που προβλέπεται στο άρθρο 92, σύμφωνα με το οποίο μπορεί να θεωρούνται ως σύμφωνες με την κοινή αγορά οι εθνικές ενισχύσεις οι οποίες επιδιώκουν την οικονομική ανάπτυξη περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ιδιαίτερα χαμηλό και στις οποίες υποβόσκει χρόνια υποαπασχόληση⁴.

1.2 ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια ξεκίνησε μετά τη συγχώνευση των εκτελεστικών οργάνων των τριών Κοινοτήτων το 1967 και την ίδρυση της 16ης Γενικής Διεύθυνσης περιφερειακής πολιτικής το 1968. Παράλληλα, η Επιτροπή την περίοδο αυτή ξεκίνησε τις πρώτες προσπάθειες για να δείξει την ανάγκη συγκρότησης μιας Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Το 1968 επίσης, το σχέδιο Werner, στο πλαίσιο της πρώτης απόπειρας για οικονομική και νομισματική ένωση, επισήμαινε ότι οι περιφερειακές ανισότητες αποτελούν ένα σοβαρό εμπόδιο στην πορεία της Ευρωπαϊκής

⁴ Μούσης, Ν. (1997), *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ.157.

Ολοκλήρωσης και τόνιζε την ανάγκη ανάληψης δράσεων σε Κοινοτικό επίπεδο. Τα επόμενα χρόνια διαμορφώνεται μια πορεία μέσα από την οποία αναδεικνύεται σταδιακά η ανάγκη παρέμβασης της Κοινότητας στα θέματα περιφερειακής ανάπτυξης⁵.

Τον Οκτώβριο του 1969, η Επιτροπή παρουσίασε στο Συμβούλιο μια πρόταση απόφασης σχετικά με την οργάνωση των μέσων της Κοινοτικής δράσης στο πεδίο της περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς και ένα υπόμνημα για την περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας. Αυτή η πολιτική δεν μπορούσε και δεν έπρεπε να υποκαταστήσει τις εθνικές περιφερειακές

πολιτικές αλλά έπρεπε να διαθέτει τα νομικά μέσα για να τις συντονίζει και χρηματοοικονομικά μέσα για να τις συμπληρώνει. Αυτές οι απόψεις της Επιτροπής βρήκαν μια ανταπόκριση στο ψήφισμα της 22ας Μαρτίου 1971 σχετικά με την σταδιακή πραγματοποίηση της ΟΝΕ. Πράγματι, αυτή προέβλεπε δράσεις σε διαρθρωτικό και περιφερειακό επίπεδο, στο πλαίσιο μια Κοινοτικής πολιτικής διαθέτουσας τα αρμόζοντα μέτρα ώστε να συμβάλλει στην ισόρροπη ανάπτυξη της Κοινότητας.

Κατά τη διάσκεψη κορυφής που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι το 1972, οι αρχηγοί των κρατών - μελών αναγνώρισαν ότι η Κοινοτική περιφερειακή πολιτική ήταν ένα απαραίτητο στοιχείο για την ενδυνάμωση της Κοινότητας και καθόρισαν τους εξής άξονες δράσεων που έπρεπε να αναληφθούν⁶:

α) Τον συντονισμό των περιφερειακών πολιτικών από τους αρχηγούς των κρατών ή των κυβερνήσεων.

β) Την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).

⁵ Vanhonen, N., L. Klaassen. (1984), *Η Περιφερειακή Πολιτική της ΕΟΚ και των Χωρών - Μελών της*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 233 - 234.

⁶ Παπαδάκη, Ο. (1992), *Η Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

γ) Τη σύνταξη από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκθεσης στην οποία πρέπει να αναλύονται τα περιφερειακά προβλήματα που μπορεί να δημιουργηθούν από τη διεύρυνση της Κοινότητας.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, το Συμβούλιο θέσπισε στις 18 Μαρτίου του 1975 έναν κανονισμό ο οποίος δημιουργούσε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), τις σχετικές με αυτό χρηματοοικονομικές ρυθμίσεις και μια απόφαση δημιουργίας της Επιτροπής Περιφερειακής Πολιτικής⁷. Με τη δημιουργία του ΕΤΠΑ άρχισε και η εφαρμογή μιας υποτυπώδους Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής.

19545

Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλλαν οι εξής κυρίως λόγοι:

α) Η διεύρυνση το 1973 της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας με την ένταξη της Μ. Βρετανίας, της Ιρλανδίας και της Δανίας. Τονίζεται ότι οι χώρες αυτές και κυρίως οι δύο πρώτες αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα περιφερειακής ανάπτυξης γεγονός που συνέβαλλε αποφασιστικά στην ανάγκη συνειδητοποίησης του προβλήματος.

β) Η οικονομική κρίση, η οποία μετά το ενεργειακό πρόβλημα του 1973 περιόρισε δραστικά τόσο τους ρυθμούς ανάπτυξης των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας όσο και τις δημοσιονομικές τους δυνατότητες για τη διάθεση πόρων στις φτωχότερες περιφέρειές τους⁸.

Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να τονίσουμε ότι μέχρι το 1975 οι παρεμβάσεις της περιφερειακής πολιτικής βρίσκονταν στην αρμοδιότητα των κρατών - μελών ενώ η Κοινότητα έδινε απλώς την έγκρισή της. Έτσι, η απουσία μιας σαφώς διαμορφωμένης περιφερειακής πολιτικής υποκαταστάθηκε από το ΕΤΠΑ, που ήταν επιφορτισμένο με την ενίσχυση των εθνικών περιφερειακών πολιτικών μέσω της χρηματοδότησης

⁷ Κούτρης, Α. (1985), *Περιφερειακά προβλήματα και παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ.16-18.

⁸ Μαραβέγιας, Ν. (1991), «Περιφερειακή Πολιτική», στο Μαραβέγιας, Ν., και Μ.Τσινισιζέλης, (εκδ.), *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Θεωρία και πολιτική*, θεμέλιο, Αθήνα, σελ. 421 - 422.

επενδύσεων κυρίως στις υποδομές, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ).

Από το 1975 και μέχρι το 1984 το ΕΤΠΑ χρηματοδοτούσε μόνο έργα ή ενέργειες που προτείνονταν από τα κράτη - μέλη χωρίς ουσιαστική δυνατότητα αυτόνομης λειτουργίας. Από το 1984 και μέχρι τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών ταμείων του 1988, μετά την υπογραφή της ΕΕΠ, ο τρόπος λειτουργίας του ΕΤΠΑ διαφοροποιείται σημαντικά. Δηλαδή, εισάγεται:

α) η έννοια της χρηματοδότησης προγραμμάτων και όχι μεμονομένων έργων και η δυνατότητα ενίσχυσης δραστηριοτήτων όχι απαραίτητα ενταγμένων στην εθνική περιφερειακή πολιτική⁹.

β) εμφανίζεται και στην Κοινοτική περιφερειακή πολιτική η έννοια της ενδογενούς ανάπτυξης των τοπικών οικονομιών των περιφερειών¹⁰.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες δόθηκε η εκκίνηση της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Ο πρώτος κανονισμός του ΕΤΠΑ¹¹ είναι η πραγματική αφετηρία της περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας. Στο διάστημα από το 1975-1993 διαμορφώνεται σταδιακά η Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική με βασικά τα εξής σημεία - σταθμούς:

1975: Την ίδρυση του ΕΤΠΑ.

⁹ Από το 1985 και μετά, με βάση το νέο κανονισμό λειτουργίας του ΕΤΠΑ, άρχισαν να χρηματοδοτούνται Κοινοτικά και εγκεκριμένα εθνικά προγράμματα, όπως τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) για την ενίσχυση της ανάπτυξης των μεσογειακών περιοχών της Κοινότητας και για να διευκολυνθεί η προσαρμογή τους από τη διεύρυνση της Κοινότητας με την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας.

¹⁰ Η τοπική ανάπτυξη μπορεί να θεωρηθεί ως μια διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης και διαρθρωτικών αλλαγών, που οδηγεί σε μια βελτίωση του επιπέδου ζωής του τοπικού πληθυσμού. Η τοπική κοινότητα δηλαδή αποφασίζει να ενεργοποιήσει τη διαθέσιμη δυναμικότητα που κατέχει και αποκλείοντας ορισμένους εξωτερικούς παράγοντες που θέτουν περιορισμούς στην ενδογενή ανάπτυξη.

¹¹ Κανονισμός ΕΟΚ 724/1975.

1979: Την πρώτη μεταρρύθμιση της λειτουργίας του ΕΤΠΑ (κανονισμός 214/1979)¹².

1984: Τη δεύτερη μεταρρύθμιση της λειτουργίας του ΕΤΠΑ (κανονισμός (ΕΟΚ) 1787/1984).

1985: Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) (κανονισμός 2088/1985)¹³.

~~1988: Την τρίτη μεταρρύθμιση του ΕΤΠΑ, η οποία βασιζόμενη στη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων εγκαταλείπει τον υποχρεωτικό καταμερισμό των πόρων του ΕΤΠΑ και βασίζεται σε έναν ενδεικτικό καταμερισμό, τον οποίο αποφασίζει η Επιτροπή για μια πενταετή περίοδο.~~

1993: Την τέταρτη Μεταρρύθμιση του ΕΤΠΑ.

1.2.1 Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Το ΕΤΠΑ είναι ένα από τα τρία Διαρθρωτικά Ταμεία και έχει ως κύριο στόχο τη μείωση των ανισοτήτων ανάμεσα στις περιφέρειες της Ε.Ε. Υπενθυμίζεται ότι αποτελεί το κύριο όργανο της Κοινοτικής πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο. Το ΕΤΠΑ αναπτύσσει τις δραστηριότητές του σε ένα ευρύτατο πεδίο. Συγκεκριμένα, ενισχύει τις παραγωγικές επενδύσεις που δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας, τις επενδύσεις σε έργα υποδομής και τις δραστηριότητες ανάπτυξης του ενδογενούς δυναμικού των

¹² Ο Κανονισμός αυτός δίνει τη δυνατότητα χρηματοδότησης μικρότερων έργων εφόσον υποβληθούν ομαδικά ως ενιαίο έργο και αφορούν την ίδια γεωγραφική περιοχή.

¹³ Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) στοχεύουν στην ενίσχυση των Μεσογειακών περιοχών της Κοινότητας για να διευκολυνθεί η προσαρμογή τους από τη διεύρυνση της Κοινότητας με την ένταξη σε αυτήν της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Τα ΜΟΠ στοχεύουν στην ανάπτυξη των νότιων περιοχών της Ευρώπης με την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού τους, την ανάπτυξη των τοπικών δραστηριοτήτων και την προσαρμογή στις νέες συνθήκες των περιοχών αυτών για να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό. Πεδίο εφαρμογής των ΜΟΠ στη χώρα μας καθορίστηκε όλη η επικράτεια, με δράσεις που κάλυπταν όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας με έμφαση στη γεωργία, την αλιεία και τα έργα υποδομής.

περιφερειών. Σημαντική είναι η συμβολή του στην εκπόνηση σχεδίων περιφερειακής ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος¹⁴.

Από την ίδρυση του το ΕΤΠΑ ήταν πολύ περιορισμένο. Δηλαδή χαρακτηριζόταν από έναν ανεπαρκή προϋπολογισμό και είχε ένα χαρακτηριστικό που το ξεχώριζε από τα άλλα κοινοτικά χρηματοδοτικά μέσα και παρεμπόδιζε την αποτελεσματικότητά του. Αυτό αφορούσε την κατανομή των πόρων του σε ποσοστώσεις κατά κράτη - μέλη, οι οποίες το έκαναν να είναι περισσότερο όργανο των εθνικών περιφερειακών πολιτικών παρά της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Δηλαδή οι πόροι του δίνονταν στα κράτη - μέλη που είχαν τα σοβαρότερα περιφερειακά προβλήματα.

Η πρώτη μεταρρύθμιση του ΕΤΠΑ έγινε τον Φεβρουάριο του 1979 και έδωσε στην Επιτροπή ένα τμήμα «εκτός ποσοστώσεων» για τη χρηματοδότηση κοινοτικών ενεργειών, προοριζόμενων να συμπληρώσουν ή να ενδυναμώσουν την εφαρμογή άλλων πολιτικών της κοινότητας.

Η δεύτερη μεταρρύθμιση του ΕΤΠΑ έγινε τον Ιούνιο του 1984. Σύμφωνα με αυτήν η διάκριση σε τμήμα ποσοστώσεων και εκτός ποσοστώσεων αντικαταστάθηκε από ένα σύστημα που καθόριζε για κάθε κράτος μέλος και για μια τριετή περίοδο το ανώτατο και το κατώτατο όριο των ενισχύσεων που μπορούσε να τύχει, πράγμα που επέτρεπε μεγαλύτερη ευλυγισία στη διαχείριση του ταμείου και μεγαλύτερη συγκέντρωση των παρεμβάσεων του υπέρ των λιγότερο εύπορων κρατών μελών.

Η Τρίτη μεταρρύθμιση του ΕΤΠΑ έγινε τον Δεκέμβριο του 1988 και βασίστηκε στη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων. Ο νέος κανονισμός του ΕΤΠΑ επιτρέπει στο ταμείο να χρησιμοποιεί όλες τις μορφές χρηματοδοτικής παρέμβασης, δηλαδή τη συγχρηματοδότηση των λειτουργικών προγραμμάτων, τα σχέδια ενίσχυσης, την παροχή γενικών

¹⁴ Κόνσολας, Ν. (1997), *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 328-329.

επιδοτήσεων και την οικονομική και τεχνική ενίσχυση προπαρασκευαστικών και εκτιμητικών μέτρων. Με τη μεταρρύθμιση του 1988 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θέσπισε τον κανονισμό 2052/88 που προσδιορίζει την αποστολή των Διαρθρωτικών Ταμείων ως οργάνων επιδίωξης διαρθρωτικών μεταβολών στις Ευρωπαϊκές Περιφέρειες και εξασφαλίζει τον αποτελεσματικότερο συντονισμό των Κοινοτικών παρεμβάσεων¹⁵.

Μια τέταρτη μεταρρύθμιση του κανονισμού του ΕΤΠΑ έγινε τον Ιούλιο του 1993 στο πλαίσιο της αναθεώρησης των Διαρθρωτικών Ταμείων. Η τέταρτη αυτή μεταρρύθμιση έγινε για να προσαρμοστεί η Κοινοτική περιφερειακή πολιτική στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και να συντονιστεί η δραστηριότητα του Ταμείου Συνοχής και του Χρηματοδοτικού Οργάνου Προσανατολισμού και Αλιείας (ΧΟΠΑ) με τις δραστηριότητες των άλλων Ταμείων. Λαμβάνονται πλέον υπόψη οι ειδικές ανάγκες των περιοχών, και ιδίως των περιοχών του Στόχου 1¹⁶, διευρύνοντας αυτό το πεδίο στις επενδύσεις στους τομείς εκπαίδευσης και της υγείας και υπογραμμίζοντας τη σπουδαιότητα ορισμένων τομέων προτεραιότητας διευρωπαϊκών δικτύων. Ο νέος κανονισμός προβλέπει νέες μορφές παρέμβασης, όπως οι συνολικές επιδοτήσεις για τις Κοινοτικές πρωτοβουλίες.

Στο πλαίσιο της αποστολής που του ανατίθεται από το άρθρο 130 Γ της Συνθήκης, όπως τροποποιήθηκε από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, το ΕΤΠΑ συμμετέχει στη χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλλουν στη διατήρηση θέσεων απασχόλησης, επενδύσεων σε υποδομές, μέτρων στήριξης των πρωτοβουλιών ανάπτυξης του

¹⁵ Κανονισμός ΕΟΚ 2052/88, άρθρο 1.

¹⁶ Οι περιφέρειες του Στόχου 1 είναι αυτές των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι χαμηλότερο από το 75% του Κοινοτικού μέσου όρου. Στις περιφέρειες του Στόχου 1 ανήκουν οι χώρες εκείνες των οποίων η ανάπτυξη καθυστερεί σε σχέση με τους Κοινοτικούς μέσους όρους και κατά συνέπεια αποτελεί περιοριστικό παράγοντα στην πορεία τους και συμμετοχή τους στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Ο κατάλογος αυτών των περιοχών περιλαμβάνεται στο παράρτημα του κανονισμού 2052/88 αλλά τροποποιήθηκε το 1993 για να γίνουν δεκτές νέες περιοχές όπως τα Γερμανικά Κρατίδια, τα Βρετανικά Islands και το Βελγικό Hainut. Στο Στόχο 1 περιλαμβάνονται η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιρλανδία και η Πορτογαλία.

ενδογενούς δυναμικού των περιοχών καθώς και των δραστηριοτήτων των ΜΜΕ, δράσεων που αφορούν την περιφερειακή ανάπτυξη σε κοινοτικό επίπεδο, ιδίως όσον αφορά τις παραμεθόριες περιοχές, μέτρων προπαρασκευής, παρακολούθησης και εκτίμησης που περιλαμβάνουν μελέτες και δράσεις τεχνικής ενίσχυσης στα κράτη μέλη και επενδύσεων που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, όταν συνδέονται με την περιφερειακή ανάπτυξη.

1.3 Η ΕΝΙΑΙΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τον Φεβρουάριο του 1986, το Συμβούλιο της Ευρώπης υπογράφει την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (Ε.Ε.Π.) η οποία αποτελεί την αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης. Η νέα αυτή Συνθήκη θέτει τα θεμέλια προς την πορεία των κρατών - μελών για την ολοκλήρωση της Ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς. Πρωταρχικός σκοπός αυτής της πορείας είναι η ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας (άρθρο 130 Α), δηλαδή της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων και του περιορισμού του χάσματος μεταξύ των οικονομικά ασθενέστερων και ισχυρότερων περιοχών της Ένωσης.

Ειδικότερα, η Κοινότητα αποσκοπεί στη μείωση της απόστασης μεταξύ των περιφερειών της και της καθυστέρησης της ανάπτυξης των λιγότερο ευνοημένων περιοχών της.

Η ΕΕΠ εισήγαγε την Περιφερειακή Πολιτική στα θεμελιώδη κείμενα της Κοινότητας και αναγνώρισε τον ρόλο της για την επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Γι' αυτό ζητούσε από την Επιτροπή να υποβάλλει στο Συμβούλιο μια γενική πρόταση για τον ορθολογισμό και τον

συντονισμό των παρεμβάσεων των υπαρχόντων Κοινοτικών ταμείων με περιφερειακή σκοπιμότητα¹⁷.

Έτσι, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 1988, δικάωσε τις επιδιώξεις της Επιτροπής δεχόμενο το «πακέτο Ντελόρ Ι» ή «Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης» για τη μεταρρύθμιση της κοινής γεωργικής πολιτικής, τη χρηματοδότηση της Κοινότητας και τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Συνοψίζοντας, στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς, ως ένα βήμα για την περαιτέρω ενοποίηση της Κοινότητας και με την υπογραφή της ΕΕΠ, η περιφερειακή πολιτική και το ΕΤΠΑ εισάγονται στις ιδρυτικές Συνθήκες και περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο της Συνθήκης ΕΟΚ που αφορά την πολιτική της Κοινότητας με το νέο τίτλο «οικονομική και κοινωνική συνοχή» που προστίθεται στο άρθρο 130 Α.

Ειδικότερα αποτελεί θετική εξέλιξη το γεγονός ότι η Κοινότητα αναλαμβάνει δράσεις που ενισχύουν την οικονομική και κοινωνική συνοχή, με στόχο την αρμονική ανάπτυξη της και ειδικότερα τη μείωση των περιφερειακών διαφορών και τη μείωση της καθυστέρησης των μειονεκτικών περιοχών της (άρθρο 130Α). Κάτω από αυτές τις συνθήκες είναι προφανές ότι οι οικονομικά ασθενέστερες χώρες και ειδικότερα οι χώρες του Στόχου 1, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, θα επωφεληθούν σημαντικά από τις νέες εξελίξεις αφού προβλέπεται να ενισχυθούν οικονομικά μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) αλλά και των άλλων Κοινοτικών δράσεων. Έτσι, θα διευκολυνθεί η αντιμετώπιση των νέων δεδομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας από τις χώρες αυτές. Οι νέες εξελίξεις αφορούν τα προβλήματα από τις διαδοχικές διευρύνσεις της Κοινότητας, την πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και προς την ΟΝΕ των κρατών - μελών.

¹⁷ Κασάνη, Κ., Β. Σκαραμαγκά, (1997), *Η Περιφερειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Από την ΕΟΚ στην Ε.Ε.*, Κέντρο Έρευνας Περιφερειακής Αναπτύξεως «Ιερώνυμος Πίντος», Αθήνα.

Επίσης, οι οικονομικά ασθενέστερες χώρες θα υποβοηθηθούν από το γεγονός ότι το ΕΤΠΑ εντάσσεται στη Συνθήκη ΕΟΚ και έχει ως αποστολή τη διόρθωση των περιφερειακών ανισοτήτων μέσω παρεμβάσεων σε τρεις τύπους περιοχών: τις περιοχές που παρουσιάζουν αναπτυξιακή καθυστέρηση (Στόχος 1)¹⁸, τις περιοχές που βρίσκονται σε βιομηχανική παρακμή (Στόχος 2) και τις περιοχές που χαρακτηρίζονται από χαμηλή ανάπτυξη του γεωργικού τομέα (Στόχος 5β).

Επιπλέον, σημαντική εξέλιξη αποτελεί ότι με την έννοια της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, η περιφερειακή πολιτική εγκαινιάζεται ως «Κοινοτική» πολιτική και ταυτόχρονα αποκτά κεντρική θέση μεταξύ των πολιτικών της Κοινότητας¹⁹.

Γενικότερα οι νέες κατευθύνσεις της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής ακολουθούν τις εξής βασικές αρχές²⁰:

Αρχή της Συγκέντρωσης των προσπαθειών της Ανάπτυξης σε πέντε Στόχους Προτεραιότητας²¹

Αρχή της Εταιρικής Σχέσης μεταξύ του κράτους - μέλους και της Επιτροπής²²

Συνοχή ανάμεσα στις δράσεις της Κοινότητας και τις στρατηγικές των κρατών-μελών σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο

Αρχή της παρακολούθησης και της ευελιξίας των παρεμβάσεων

¹⁸ Αναλυτική παρουσίαση των περιφερειών του Στόχου 1 υπάρχει στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας αυτής το οποίο αφορά στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης.

¹⁹ Ανδρικοπούλου, Ε. (1994) «Συγκρότηση και Προοπτικές της Περιφερειακής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», *Τόπος*, Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών, Αθήνα, Νο. 7.

²⁰ Πλασκοβίτης, Η. (1994), «Η Μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο Γετίμης, Π., Γ. Καυκαλάς., Ν. Μαραβέγιας, (εκδ), *Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Θεωρία ανάλυση και πολιτική*, Θεμέλιο, Αθήνα, σελ. 448-452.

²¹ Οι πέντε Στόχοι προτεραιότητας των Διαρθρωτικών Ταμείων για την περίοδο 1989-1993 είναι: Στόχος 1 στον οποίο εντάσσονται περιφέρειες των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι χαμηλότερο του 75% του Κοινοτικού μέσου όρου, Στόχος 2 στον οποίο ανήκουν οι περιφέρειες που πλήττονται από βιομηχανική παρακμή, Στόχος 3 και 4 στον οποίο περιλαμβάνονται μέτρα καταπολέμησης της μακροχρόνιας ανεργίας και της διευκόλυνσης της επαγγελματικής ένταξης των νέων, Στόχος 5α και 5β στον οποίο προωθείται η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και η επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων.

²² Η εταιρική σχέση αποτελεί βασική αρχή της μεταρρύθμισης του 1988 και πρόκειται για μια σύμπραξη μεταξύ της Επιτροπής, του ενδιαφερόμενου κράτους - μέλους και των αρμόδιων αρχών σε εθνικό, περιφερειακό, τοπικό ή άλλο επίπεδο.

1.4 Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η επικύρωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ ή της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση στα τέλη του 1993, αποτέλεσε ένα ακόμα βήμα για την ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για την ενίσχυση της περιφερειακής πολιτικής. Ο λόγος είναι ότι η συνθήκη αυτή προέβλεπε δράσεις υπέρ της αλληλεγγύης και της συνοχής στο εσωτερικό της Κοινότητας, πράγμα το οποίο συμβάλλει στην πραγματοποίηση της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης όλων των χωρών της Ένωσης.

Συγκεκριμένα, με την υπογραφή της συνθήκης η οικονομική και κοινωνική συνοχή εντάσσεται στους γενικούς στόχους και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Επιπλέον, τα σχετικά με τη συνοχή άρθρα επαναδιατυπώνονται και δημιουργούνται νέα κοινοτικά όργανα και πολιτικές, όπως η *Επιτροπή των Περιφερειών και το Ταμείο Συνοχής* ενώ πολλές από τις νέες πολιτικές που προστίθενται έχουν χωρική διάσταση ή περιφερειακές επιπτώσεις, όπως τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα²³.

Τονίζεται ότι η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιελάμβανε και νέες τροποποιήσεις οι οποίες αφορούσαν στον κανονισμό των Διαρθρωτικών Ταμείων καθώς και ένα νέο πακέτο μέτρων χρηματοδοτικών διαρθρωτικών παρεμβάσεων (πρόκειται για το Δεύτερο Πακέτο Delors ή το Δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης).

1.4.1 Το Ταμείο Συνοχής

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ προβλέπει ότι οι χρηματοδοτικές συνεισφορές του Ταμείου Συνοχής θα χορηγούνται σε κράτη μέλη των οποίων το ακαθάριστο εθνικό προϊόν είναι χαμηλότερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου και που τα οποία διαθέτουν ένα πρόγραμμα σύγκλισης. Επισημαίνεται ότι το ποσοστό 90% αναφέρεται σε επίπεδο κράτους και όχι περιφέρειας, όπως ισχύει στα άλλα Διαρθρωτικά Ταμεία.

²³ Η πολιτική αυτή στοχεύει στην ενίσχυση των Διευρωπαϊκών Δικτύων υποδομής.

Ο κανονισμός για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής ορίζει ότι μέχρι το τέλος του 1999, τα μόνα τέσσερα δυνητικά δικαιούχα κράτη-μέλη είναι όσα ανταποκρίνονται στα παραπάνω κριτήρια: δηλαδή η Ελλάδα, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία²⁴.

Σκοπός του Ταμείου Συνοχής είναι η χρηματοδότηση έργων που αφορούν στον τομέα του περιβάλλοντος και των Διευρωπαϊκών Δικτύων μεταφορών.

Τα περιβαλλοντικά έργα συμβάλλουν στην κοινοτική πολιτική στον τομέα αυτό και ιδιαίτερα στις προτεραιότητες που έχουν καταγραφεί στο πέμπτο πρόγραμμα πολιτικής δράσης για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη.

Σε σχέση με τον τομέα της υποδομής μεταφορών, το Ταμείο Συνοχής χρηματοδοτεί αποκλειστικά έργα που εντάσσονται στην υλοποίηση των Διευρωπαϊκών Δικτύων προτεραιότητας που έχουν προσδιοριστεί από την Κοινότητα.

Η επιλεξιμότητα της χρηματοδότησης των κρατών - μελών, η οποία δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τους δείκτες προβληματικότητας αλλά και από την έγκριση ενός προγράμματος σύγκλισης, ξεχωρίζει το Ταμείο Συνοχής από τα άλλα Διαρθρωτικά μέσα. Παρά το γεγονός ότι οι παρεμβάσεις του Ταμείου Συνοχής σκοπεύουν στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής με τη βελτίωση των υποδομών των πιο αδύναμων οικονομιών της Κοινότητας, η τελευταία δεν είναι αυτοσκοπός αλλά χρηματοδοτείται μόνο εφόσον οι μακροοικονομικοί δείκτες των οικονομιών αυτών, ιδιαίτερα τα δημοσιονομικά ελλείμματα, εξελίσσονται κατά τρόπο που να επιτρέπουν τη συμμετοχή τους στην τρίτη φάση της ΟΝΕ.

²⁴ Βλέπε ιδιαίτερα ΕΕΚ (1996): *Διαρθρωτικά Ταμεία και Ταμείο Συνοχής 1994 - 1999*, σελ. 100-104, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

Η κατανομή των πόρων του Ταμείου Συνοχής μεταξύ των προαναφερθέντων τεσσάρων κρατών - μελών βασίζεται στα κριτήρια του πληθυσμού, του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και της γεωγραφικής έκτασης.

1.4.2 Επιτροπή των Περιφερειών²⁵

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση καθιερώνει τον ρόλο των περιφερειών μέσα στην Κοινότητα με τη δημιουργία μιας συμβουλευτικής επιτροπής αποτελούμενης από αντιπροσώπους των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και περιφερειακής διοίκησης.

Το Συμβούλιο και η Επιτροπή ζητούν υποχρεωτικά τη γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών στα θέματα της παιδείας, του πολιτισμού, της δημόσιας υγείας, των διευρωπαϊκών δικτύων και των Διαρθρωτικών Ταμείων καθώς επίσης και σε κάθε περίπτωση που θεωρείται απαραίτητο.

1.4.3 Διαρθρωτικά Ταμεία

Η περιφερειακή πολιτική υλοποιείται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία είτε μέσω επιχορηγήσεων είτε μέσω δανείων. Στην κατηγορία των επιχορηγήσεων ανήκουν 1) το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το οποίο και αποτελεί το βασικό όργανο άσκησης της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής, 2) το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) το οποίο στοχεύει στην βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης, στην καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας και στην παροχή καλύτερων συνθηκών εργασίας, 3) το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων-τμήμα Προσανατολισμού το οποίο έχει ως βασικό του στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας του γεωργικού τομέα, τον εκσυγχρονισμό των μεθόδων παραγωγής, την κατάρτιση των ατόμων που ασχολούνται γύρω από θέματα γεωργίας και τέλος την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Επίσης, στην κατηγορία αυτή εντάσσεται και το

²⁵ Μούσης, Ν. (1997), *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ.30-35.

Ταμείο Συνοχής (για το οποίο έγινε αναφορά στην προηγούμενη ενότητα). Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) η οποία και αποτέλεσε τον αρχικό φορέα άσκησης περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)²⁶.

1.4.4 Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες αποτελούν ειδικά μέσα της Κοινοτικής Διαρθρωτικής Πολιτικής. Προτείνονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα κράτη - μέλη και στοχεύουν στην υποστήριξη εκείνων των δράσεων και των ενεργειών οι οποίες δεν καλύπτονται από τα εθνικά αναπτυξιακά προγράμματα των κρατών - μελών, όπως για παράδειγμα το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες είναι διεθνικά προγράμματα στα οποία όμως τονίζεται η συμμετοχή περιφερειακών και τοπικών αρχών κατά την προετοιμασία και εφαρμογή τους, έχουν κοινούς στόχους για όλες τις επιλέξιμες περιοχές και επιδιώκουν να επιλύσουν προβλήματα που έχουν ιδιαίτερες κοινοτικές επιπτώσεις.

Η πρώτη δέσμη Κοινοτικών Πρωτοβουλιών ξεκίνησε το 1989 και περιελάμβανε τα ακόλουθα πεδία δραστηριοτήτων: α) αντιμετώπιση των προβλημάτων των ιδιαίτερα απομακρυσμένων περιφερειών, β) ενίσχυση των περιοχών οι οποίες χαρακτηρίζονται από απώλειες θέσεων εργασίας στον τομέα των ανθρακωρυχείων, γ) προγράμματα αντιμετώπισης της μόλυνσης του περιβάλλοντος των παράκτιων περιοχών. Στην δέσμη αυτή περιλαμβάνονται πέντε Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, όπως φαίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί²⁷:

²⁶ Αθανασόπουλος, Κ. (1996), *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Τόμος Α', Αθήνα.

²⁷ ΕΕΚ (1989), «Οι Περιφέρειες κατά τη δεκαετία του 1990», 4η περιοδική έκθεση για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και την ανάπτυξη των περιφερειών της Κοινότητας, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική διεύθυνση περιφερειακής πολιτικής, Λουξεμβούργο.

Rechar	Βασικός στόχος αποτελεί η επιτάχυνση της οικονομικής προσαρμογής στις περιοχές όπου υπάρχουν ανθρακωρυχεία τα οποία έχουν πληγεί από παλαιότερες ή πιθανές μελλοντικές απώλειες θέσεων εργασίας
Envireg	Πρόκειται για πρόγραμμα περιφερειακών δράσεων, το οποίο προωθεί μεθόδους αντιμετώπισης της μόλυνσης των υδάτων στις παράκτιες περιοχές, ιδιαίτερα σε εκείνες όπου υπάρχει κίνδυνος για το μέλλον του τουρισμού
Stride	Στοχεύει η πρωτοβουλία αυτή στην αύξηση των ικανοτήτων των περιφερειών στους τομείς της τεχνολογίας και της καινοτομίας, στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ τοπικών, επιστημονικών, τεχνολογικών και βιομηχανικών δυνατοτήτων έτσι ώστε να δημιουργηθεί ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον για την προηγμένη βιομηχανία και τις υπηρεσίες και να επιτευχθεί η καλύτερη χρησιμοποίηση του τοπικού δυναμικού
Interreg	Στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς η πρωτοβουλία αυτή στοχεύει στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των περιοχών που γειτνιάζουν με τα σημερινά σύνορα ώστε να διευκολυνθεί η ενοποίηση των οικονομιών τους.
Regis	Αφορά τις ιδιαίτερα απομακρυσμένες περιφέρειες όπως τα Γαλλικά Υπερπόντια εδάφη και προωθεί την επιτάχυνση της διαφοροποίησης των οικονομιών αυτών

Η δεύτερη δέσμη Κοινοτικών Πρωτοβουλιών ξεκίνησε το 1990 και περιελάμβανε τρία πεδία δραστηριοτήτων: α) επέκταση ορισμένων υποδομών βάσης, β) ενίσχυση ανθρώπινου δυναμικού, γ) ενίσχυση της ολοκλήρωσης των αγροτικών περιοχών. Οι Πρωτοβουλίες που εντάσσονται στη δέσμη αυτή είναι οι Regen (ενεργειακά δίκτυα), Prisma (προετοιμασία των επιχειρήσεων για την ενιαία αγορά), Telematique (προηγμένα συστήματα τηλεπικοινωνιών), Leader (διασύνδεση ενεργειών για την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας) και τρεις Πρωτοβουλίες για την απασχόληση: Euroform, Now, Horizon.

Για την περίοδο 1994-1999, οι κοινοτικές πρωτοβουλίες αποτελούν συνέχεια σε μεγάλο βαθμό των στόχων της περιόδου 1989 - 1993 και είναι οι ακόλουθες, όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί:

▼INTERREG II: Προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας, των ενεργειακών δικτύων, της διεθνούς συνεργασίας για τη διαχείριση των υδάτων και τη χωροταξία.

▼LEADER II: Προώθηση της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές.

▼REGIS II: Ενσωμάτωση των ιδιαίτερα απομακρυσμένων περιφερειών.

▼REGCHAR II, RESIDER II, RETEX, KONVER: Διαφοροποίηση στις περιοχές με ανθρακωρυχεία και σιδηρουργεία, καθώς και στις περιοχές που εξαρτώνται από την κλωστούφαντουργία και τις στρατιωτικές δραστηριότητες.

~~▼ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ με τεσσάρτα σκέλη (NOW, YOUTHSTART, HORIZON, INTEGRA):~~ Επαγγελματική ένταξη των γυναικών, των νέων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες και των θυμάτων αποκλεισμού.

▼MME: Προώθηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.

▼URBAN: Αναβάθμιση των αστικών ζωνών που βρίσκονται σε κρίση.

▼PESCA: Αναδιάρθρωση της αλιείας.

Η υλοποίηση των κοινοτικών πρωτοβουλιών γίνεται με τη μορφή του επιχειρησιακού προγράμματος αλλά μπορεί να λάβει και τη μορφή των συνολικών επιχορηγήσεων²⁸.

Συμπερασματικά, με την υπογραφή της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Συνθήκη του Μάαστριχτ) η οικονομική και κοινωνική συνοχή εντάσσεται στους βασικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για πρώτη φορά στους στόχους και τις δράσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η αποστολή της Κοινότητας (άρθρο 2) έχει διευρυνθεί. Αυτό σημαίνει ότι στους αρχικούς στόχους της αρμονικής και ισόρροπης ανάπτυξης, της σταθερότητας και της ανόδου του βιοτικού επιπέδου, των στενών σχέσεων μεταξύ των κρατών - μελών, έχουν προστεθεί η σεβόμενη το περιβάλλον

²⁸ ΥΠΕΘΟ (1998), Γραμματεία Επιτροπής Παρακολούθησης, *Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 - 1999 και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες*, 7η Επιτροπή Παρακολούθησης, Αθήνα, Μάιος.

ανάπτυξη, η σύγκλιση των οικονομικών επιδόσεων, το υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών - μελών.

1.5 Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ αποτέλεσε την Τρίτη αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης, μετά την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης πιο Δημοκρατικής, με μεγαλύτερη κοινωνική ευαισθησία, με μεγαλύτερες δυνατότητες και με περισσότερο ενδιαφέρον σε θέματα περιβάλλοντος και δημόσιας υγείας²⁹.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ αποτελεί επιτυχία για την Ελληνική πλευρά αφού η κυβέρνηση κατάφερε να εξασφαλίσει την εγγύηση των εξωτερικών μας συνόρων στον βαθμό βέβαια που η Ε.Ε έχει την πρακτική δυνατότητα να τα εγγυηθεί. Ειδικότερα, στους στόχους της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και της Πολιτικής Ασφάλειας περιλήφθηκε η «διαφύλαξη της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της Ένωσης» και έγιναν αναφορές στις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, της τελικής Πράξης του Ελσίνκι και του Χάρτη των Παρισίων.

Ένα ακόμη σημείο που αποτέλεσε και εξέλιξη σε σχέση με την Κοινοτική περιφερειακή πολιτική και την πολιτική της Συνοχής είναι η τροποποίηση του άρθρου 130 Α, δεύτερη παράγραφος, που θέτει ως στόχο την άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ του επιπέδου ανάπτυξης των διαφόρων περιφερειών και της καθυστέρησης των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών

²⁹ Αναστασόπουλος, Γ. (1997), «Ένα Σεμνό Βήμα προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση - Η Συνθήκη του Άμστερνταμ», (περιοδικό) *Ευρωπαϊκή Έκφραση*, Τεύχος 27, Οκτώβριος.

ή νήσων³⁰. Σύμφωνα με τα νέα δεδομένα η Κοινοτική νομοθεσία πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νησιωτικές περιοχές και που εμποδίζουν την οικονομική και την Κοινοτική τους ανάπτυξη και να ληφθούν ειδικά μέτρα υπέρ των περιοχών αυτών για την καλύτερη και ισότιμη ένταξη τους στην εσωτερική αγορά, στην πορεία τους προς την ΟΝΕ και στη σύγκλιση των περιφερειών³¹.

1.6 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Με βάση τα προαναφερθέντα οι άξονες που συνθέτουν σήμερα την Κοινοτική περιφερειακή πολιτική είναι οι ακόλουθοι:

Ο συντονισμός των περιφερειακών πολιτικών σε εθνικό επίπεδο.

Δηλαδή επιδιώκεται ο συντονισμός των εθνικών περιφερειακών πολιτικών και η μεταξύ τους εναρμόνιση έτσι ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητά τους και να προωθηθεί ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο εσωτερικό της Κοινότητας.

Ο καθορισμός ενός ενιαίου πλαισίου προγραμματισμού.

Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η κατάρτιση των περιφερειακών προγραμμάτων από τα κράτη - μέλη με βάση το ενιαίο πλαίσιο που προσδιορίζει τα ιδιαίτερα προβλήματα, τους σκοπούς και τα μέσα της αναπτυξιακής πολιτικής κατά περιφέρεια, επιτρέπει στην Κοινότητα να προβαίνει στην σύγκριση των δεδομένων και στην ορθολογική κατανομή των χρηματικών πόρων.

³⁰ Κλωνής, Δ. (1998), *Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ανάπτυξη Νησιωτικών Περιφερειών*, Κέντρο Έρευνας Περιφερειακής Αναπτύξεως «Ιερώνυμος Πίντος», Αθήνα, σελ. 20-25.

³¹ Οι Νησιωτικές περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν ένα συγκριτικά μικρό σε σχέση με την Ελλάδα ποσοστό των κρατών - μελών εφόσον καλύπτουν μόνο το 5,5% του συνολικού Κοινοτικού εδάφους και το 3,5% του πληθυσμού της Κοινότητας, δηλαδή 11,5 εκατομμύρια κατοίκους σκορπισμένους σε περίπου 300 νησιά.

Είναι απαραίτητο να γίνεται η εκτίμηση των επιπτώσεων των άλλων κοινοτικών πολιτικών στην περιφερειακή πολιτική.

Δηλαδή απαιτείται να υπάρχει συντονισμός των δράσεων σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας με την περιφερειακή πολιτική. Με αυτό τον τρόπο θα υπάρξει η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων των περιφερειών, ο περιορισμός της αύξησης των μειονεκτημάτων τους και η καλύτερη προσαρμογή αυτών στις απαιτήσεις της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής.

Τέλος, πολύ σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και ο καθορισμός των προτεραιοτήτων της περιφερειακής πολιτικής που ακολουθούν τα κράτη - μέλη.

Με βάση τις προτεραιότητες αυτές καταρτίζονται σε επόμενα στάδια τα διάφορα Κοινοτικά προγράμματα, τα οποία χρηματοδοτούνται είτε με εθνικούς είτε με κοινοτικούς πόρους.

Συνοψίζοντας, παρατηρεί κανείς ότι η ιδέα μιας Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής εισάγεται για πρώτη φορά με την υπογραφή της ιδρυτικής Συνθήκης της Ρώμης (ΕΟΚ) το 1958. Ένας θεμελιώδης στόχος της Συνθήκης αυτής ήταν η μείωση της απόστασης μεταξύ των διαφόρων περιοχών της Κοινότητας και της καθυστέρησης της ανάπτυξης των λιγότερο ευνοημένων από αυτή.

Όμως, παρά τις όποιες εξελίξεις που σημειώθηκαν σε θέματα περιφερειακής πολιτικής (όπως η ίδρυση της 16ης Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Πολιτικής το 1968) με έναρξη την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης μπορούμε να μιλάμε για τη διαμόρφωση μιας Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και μετά. Συγκεκριμένα, μέχρι το 1974 οι παρεμβάσεις που αφορούσαν σε θέματα περιφερειακής πολιτικής βρίσκονταν στην αρμοδιότητα των κρατών - μελών. Από το 1975 και μετά και με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και της Επιτροπής

περιφερειακής πολιτικής δόθηκε η εκκίνηση της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής.

Με την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1986 και με στόχο την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, η περιφερειακή πολιτική εντάσσεται στα θεμελιώδη κείμενα της Κοινότητας. Επιπλέον, αναγνωρίστηκε η σημασία της προώθησης του στόχου της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας, της μείωσης της καθυστέρησης της ανάπτυξης των λιγότερο ευνοημένων περιοχών της Κοινότητας και του περιορισμού του χάσματος μεταξύ των διαφόρων περιοχών της.

Επομένως, η ΕΕΠ αναγνώρισε τη σημασία της ενίσχυσης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας ενώ συγχρόνως προέβλεψε και την αναθεώρηση των Διαρθρωτικών Ταμείων προκειμένου να επιτευχθεί ο συντονισμός των δραστηριοτήτων τους.

Σε σχέση με τη συνοχή, υποστηρίζεται ότι αυτή μπορεί να υλοποιηθεί με την υιοθέτηση εκείνων των Κοινοτικών πολιτικών που θα έχουν ως αποτέλεσμα τη μεταφορά πόρων στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, στον εκσυγχρονισμό των οικονομιών τους, στην ενίσχυση των βασικών τους υποδομών, στην προώθηση της τοπικής ανάπτυξης αυτών των περιοχών και στην αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού τους. Η μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων το 1988 ήρθε ως συνέπεια του στόχου της προώθησης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας και πάντοτε στο πλαίσιο της πορείας των κρατών - μελών προς την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ).

Αποτελεί πραγματικότητα το γεγονός ότι με την υπογραφή της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση η Κοινοτική περιφερειακή πολιτική ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ένταξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής σε θεμελιώδη στόχο της Ένωσης, η δημιουργία νέων πολιτικών και θεσμών όπως του Ταμείου Συνοχής, της

Επιτροπής των Περιφερειών και της ανάπτυξης των Διευρωπαϊκών Δικτύων.

Υπενθυμίζεται ότι ένα από τα βασικά κριτήρια που θέτει η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ή Συνθήκη του Μάαστριχτ) είναι η σύγκλιση των οικονομιών των κρατών - μελών και η επίτευξη του στόχου της δημοσιονομικής σταθερότητας (δηλαδή ΑΕΠ, πληθωρισμός, δημόσιο χρέος). Η προσπάθεια αυτή που καταβάλλεται από όλα τα κράτη - μέλη αλλά πολύ περισσότερο από τα λιγότερο ανεπτυγμένα όπως είναι η Ελλάδα (ή οι υπόλοιπες χώρες του Στόχου 1) δεν θα πρέπει να καταλήξει

Μάαστριχτ

στη μείωση της διενέργειας επενδύσεων σε βασικές υποδομές, σε θέματα εκπαίδευσης και κατάρτισης του εργατικού δυναμικού, καθώς επίσης και σε θέματα εκσυγχρονισμού των βασικών τομέων της οικονομίας. Επομένως, απαιτείται συντονισμός των δράσεων όλων των τομέων της οικονομικής δραστηριότητας με αυτόν της περιφερειακής πολιτικής. Με αυτό τον τρόπο θα διευκολυνθεί η υλοποίηση του στόχου της σύγκλισης των περιφερειών και της οικονομικής σύγκλισης στο πλαίσιο της ONE.

Οι
πρωτογενείς
τομείς
οικονομίας
πρωτογενείς
τομείς
οικονομίας

Με βάση τα προαναφερθέντα, παρατηρούμε ότι έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σε θέματα άσκησης Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Αυτό αιτιολογείται από το γεγονός ότι έχουν γίνει αξιόλογες προσπάθειες στον τομέα της περιφερειακής πολιτικής από την περίοδο της ιδρυτικής Συνθήκης της Ρώμης μέχρι σήμερα που βρισκόμαστε στην μετά Μάαστριχτ περίοδο. Παρά τις όποιες θετικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα στον τομέα της περιφερειακής ανάπτυξης είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτό από όλα τα κράτη - μέλη ότι πρέπει να επιδιώκεται ο συντονισμός των εθνικών με τις αντίστοιχες Κοινοτικές περιφερειακές πολιτικές και όχι η υποκατάσταση των πρώτων από τις δεύτερες, προκειμένου να μπορέσει να επιτευχθεί ο στόχος της μείωσης της καθυστέρησης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών της Κοινότητας, της ταυτόχρονης οικονομικής και νομισματικής σύγκλισης και της αντιμετώπισης της πρόκλησης της Ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς και της ONE.

500

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η Κοινοτική περιφερειακή πολιτική, διαμορφώθηκε και εξελίχθηκε σταδιακά και κάτω από την επίδραση γεγονότων που συνέβησαν από τα πρώτα στάδια γέννησης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας έως σήμερα που βρισκόμαστε στην μετά Μαάστριχτ περίοδο. Η περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας, η οποία σήμερα διακρίνεται από τις διαδοχικές προσχωρήσεις νέων κρατών, όπως της Σουηδίας, της Φιλανδίας και της Αυστρίας από εδώ και εξής θα πρέπει να ανταποκρίνεται στα νέα δεδομένα, στις πρόσφατες εξελίξεις που προκύπτουν από την διεύρυνσή της και τέλος στην υλοποίηση των στόχων που έχουν τεθεί. Οι τελευταίοι σχετίζονται άμεσα με την πορεία των κρατών - μελών προς την ΟΝΕ και την προώθηση της οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής στο εσωτερικό της Κοινότητας.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες παρατηρείται ότι οι περιφέρειες της Κοινότητας αντιμετωπίζουν ορισμένες προκλήσεις κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τις διαδοχικές προσχωρήσεις νέων κρατών στο εσωτερικό της και από το βαθμό της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Είναι σαφές ότι τα οφέλη από την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης θα είναι θετικά για το σύνολο της Κοινότητας και για την οικονομική της ανάπτυξη. Όμως, ενδέχεται να υπάρξει ο κίνδυνος οι οικονομικά ασθενέστερες περιφέρειες της Κοινότητας, όπως η Ελλάδα, να αντιμετωπίσουν πρόσθετα προβλήματα στην προσπάθειά τους για την υλοποίηση των στόχων αυτών και για την εκπλήρωση των κριτηρίων του Μαάστριχτ. Κατά συνέπεια οφείλουν να καταβάλλουν ακόμα μεγαλύτερες προσπάθειες προκειμένου να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις, να βελτιώσουν τις υλικοτεχνικές υποδομές τους, να επενδύσουν στο ανθρώπινο κεφάλαιο και να εκμεταλλευτούν τα τοπικά τους πλεονεκτήματα και το ενδογενές δυναμικό τους.

Όλα αυτά θα υλοποιηθούν εφόσον γίνει ορθολογική χρήση των Κοινοτικών χρηματοδοτήσεων, οι οποίες παρέχονται στα ασθενέστερα κράτη - μέλη

μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης. Επομένως, εξαρτάται και από τις προσπάθειες των κρατών - μελών αν τα αποτελέσματα από τη διεύρυνση της Κοινότητας και της ολοκλήρωσης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης θα είναι θετικά για τις οικονομικά ισχυρότερες περιφέρειες ή αρνητικά για τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Είναι σαφές ότι η Κοινοτική περιφερειακή πολιτική δεν πρέπει να υποκαθιστά τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές αλλά πρέπει να τις συμπληρώνει και να τις ενισχύει.

το εργατικό
βάσει

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η συνοπτική παρουσίαση και αξιολόγηση της Ελληνικής περιφερειακής πολιτικής η οποία άρχισε περίπου στο τέλος της δεκαετίας του 1950 μαζί με τις πρώτες προσπάθειες προγραμματισμού της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας ~~έως σήμερα που έχει συνδεθεί με την αντίστοιχη Κοινοτική.~~

Ειδικότερα, εξετάζεται κατά πόσο η Ελλάδα εκμεταλλεύτηκε επαρκώς τις δυνατότητες που της παρέχουν οι νέες κατευθύνσεις της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής και αν η πολιτική που ακολουθήθηκε κατά τη διάρκεια της εξεταζομένης περιόδου ήταν κατάλληλα προσαρμοσμένη στις ιδιομορφίες, στις δυνατότητες και στα προβλήματα του Ελληνικού χώρου.

Αποτελεί επιτακτική ανάγκη να συνειδητοποιηθεί η ένταση και η μορφή του περιφερειακού προβλήματος της χώρας μας η οποία βαδίζει σε ένα ολοένα και περισσότερο ανταγωνιστικό διεθνές οικονομικό περιβάλλον στο πλαίσιο της πορείας προς την εσωτερική αγορά και προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ).

Αρχικά περιγράφεται η κοινωνικοοικονομική και πολιτική κατάσταση της χώρας κατά την μεταπολεμική περίοδο η οποία και υπαγόρευσε σε μεγάλο βαθμό την ανάγκη για την υιοθέτηση των πρώτων μέτρων περιφερειακής πολιτικής καθώς επίσης και για την αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος. Στην συνέχεια γίνεται σύντομη αναφορά στις βασικές ενέργειες και μέτρα που πάρθηκαν προκειμένου να εδραιωθεί η Ελληνική περιφερειακή πολιτική κατά την εξεταζομένη περίοδο και να δρομολογηθεί η πορεία της χώρας προς την ένταξή της στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και σήμερα Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο τελευταίο μέρος του

κεφαλαίου αυτού περιγράφεται η σημερινή Ελληνική περιφερειακή πολιτική η οποία συνδέεται με την αντίστοιχη της Ε.Ε και εντάσσεται στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης πάντοτε σε σχέση με την πορεία της Ελλάδας προς την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και της ΟΝΕ.

2.1 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου όλες οι χώρες που είχαν πάρει μέρος σε αυτόν άρχισαν τις προσπάθειες για την ανόρθωση των οικονομιών τους οι οποίες είχαν υποστεί σοβαρές καταστροφές από τον πόλεμο. Στην Ελλάδα, η προσπάθεια αυτή καθυστέρησε σχεδόν κατά πέντε χρόνια εξαιτίας του εμφύλιου πολέμου ο οποίος δημιούργησε πρόσθετα προβλήματα στα ήδη υπάρχοντα³². Κάτω από αυτές τις συνθήκες η χώρα μας κατόρθωσε μόλις κατά το τέλος του 1949 να εξασφαλίσει εσωτερική ηρεμία και εξωτερική ασφάλεια, γεγονός που κατέστησε δυνατόν να αρχίσει τις προσπάθειες για την οικονομική ανόρθωσή της και για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης³³.

2.1.1 Οι φάσεις της Οικονομικής Ανάπτυξης μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η διαμόρφωση της περιφερειακής πολιτικής

Η διαδικασία της ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας μπορεί να χωριστεί σε δύο φάσεις:

Η πρώτη καλύπτει την περίοδο 1953 - 1974 και ουσιαστικά αρχίζει με τα σταθεροποιητικά μέτρα του 1953. Τα τελευταία αποσκοπούσαν στην

³² Εξαιτίας του εμφύλιου πολέμου υπήρξαν απώλειες σε ανθρώπινες ζωές καθώς επίσης και τεράστιες υλικές και οικονομικές καταστροφές.

³³ Βλ. ιδιαίτερα Αγαπητός, Γ. (1995), *Εξελίξεις και Διαρθρωτικά Προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας (1950-1993)*, Σμπίλιας, Αθήνα, σελ. 47-48.

αναχαίτηση του πληθωρισμού και του περιορισμού εκροής συναλλαγματικών πόρων που μάστιζαν την Ελληνική οικονομία³⁴.

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την ταχύρρυθμη μεγέθυνση πολλών βασικών μακροοικονομικών μεγεθών³⁵, η οποία όμως είχε ορισμένες αρνητικές κοινωνικές και περιφερειακές επιπτώσεις. Αυτές αφορούν στην όξυνση του προβλήματος της εσωτερικής αλλά και της εξωτερικής μετανάστευσης το οποίο συνοδεύτηκε από σημαντικές μετακινήσεις πληθυσμού (εξαιτίας του Εμφύλιου Πολέμου και της φτώχειας) προς τα αστικά κέντρα³⁶ αλλά και προς το εξωτερικό.

Επιπλέον, παρατηρήθηκε η συνεπακόλουθη αποδιάρθρωση της παραδοσιακής λειτουργίας του γεωργικού τομέα σε συνδυασμό με την πληθυσμιακή αποδυνάμωση της υπαίθρου και τέλος, υπήρξε υπερσυγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπως στην Αθήνα και στην Θεσσαλονίκη³⁷. Η φάση αυτή τελειώνει με την πολιτική κρίση που κατέληξε στη δικτατορία του 1967 - 74 και την οικονομική κρίση που ξέσπασε το 1973 - 74.

Η δεύτερη φάση καλύπτει την περίοδο από το 1974 μέχρι σήμερα και η οποία χαρακτηρίζεται από τις αρνητικές επιπτώσεις του προτύπου ανάπτυξης της πρώτης φάσης οι οποίες και προσέλαβαν σοβαρές διαστάσεις και προσδιόρισαν το αντικείμενο της οικονομικής πολιτικής της περιόδου αυτής.

³⁴ Τα μέτρα αυτά περιελάμβαναν μια υποτίμηση της δραχμής κατά 50%, πάγωμα μισθών και τον Νόμο 2687/53 ο οποίος περιείχε εντυπωσιακά προνόμια για την προσέλκυση ξένου κεφαλαίου στην Ελλάδα.

³⁵ Χαρακτηριστικά στην δεκαετία του 1960 ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ έφτανε στο 10%, ποσοστό υψηλότερο από τον αντίστοιχο κοινοτικό μέσο όρο ενώ στο τέλος της δεκαετίας του 1970 είχε περιοριστεί στο 5% αλλά εξακολουθούσε να συγκρίνεται ευνοϊκά με τα αντίστοιχα ποσοστά των χωρών της Δυτικής Ευρώπης.

³⁶ Υπήρξαν σημαντικές μετακινήσεις πληθυσμού προς το λεκανοπέδιο της Αττικής.

³⁷ Δεμαθάς, Ζ., Γ. Σεραφετινίδης, (1989), «Διαρθρωτικά Προβλήματα και Πολιτικές στις Νότιες περιοχές της ΕΟΚ: Η περίπτωση της Ελλάδας», επίσης βλέπε στο Λαμπρινίδης, Μ., Σ. Λώλος, (1998), *Ελληνική Οικονομία*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Ειδικότερα, κατά την διάρκεια της περιόδου 1953 - 1974 επιχειρήθηκε από το κράτος μια προσπάθεια εφαρμογής πολιτικής αποκέντρωσης. Για την υλοποίηση του σκοπού αυτού το κράτος προέβει στην χρησιμοποίηση των επενδύσεων και των άλλων δημοσίων δαπανών για την ανάπτυξη των υποδομών των περιφερειών εκτός της Αθήνας. Επιπλέον, συνέβαλλε στην πραγματοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων μέσω α) της ίδρυσης σε ορισμένες περιοχές καλά εξοπλισμένων Βιομηχανικών Περιοχών³⁸ (ΒΙΠΕ) και β) της Θεσμοθέτησης κινήτρων τα οποία είχαν τη μορφή επιχορηγήσεων επενδύσεων και επιδότησης επιτοκίων στις ιδιωτικές επιχειρήσεις και αργότερα στις δημόσιες³⁹. Γενικότερα, η φάση αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί από τον έντονο παρεμβατικό χαρακτήρα του κράτους σε κάθε μορφή οικονομικής δραστηριότητας.

Με τη βοήθεια της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης το κράτος προβαίνει στη διενέργεια επενδύσεων σε έργα υποδομής των περιφερειών και παράλληλα δημιουργείται το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο που θα επιτρέψει τη μεταφορά αρμοδιοτήτων της κεντρικής διοίκησης προς την τοπική εξουσία.

Γενικότερα η πολιτική που ακολουθήθηκε την περίοδο αυτή χαρακτηρίζεται από μια αντιφατικότητα και αυτό αιτιολογείται από το γεγονός ότι από την μια μεριά υπάρχει το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο το οποίο θα εξασφαλίσει την καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων των περιφερειών και κατά συνέπεια της μείωσης των ανισοτήτων και από την άλλη μεριά παρατηρείται η άμεση παρέμβαση των κρατικών φορέων στην άσκηση περιφερειακής πολιτικής.

³⁸ Η ΒΙΠΕ αποτελεί ένα σύγχρονο μέσο προώθησης της οικονομικής και της περιφερειακής ανάπτυξης και είναι έκταση που αποκτάται εξ ολοκλήρου από τον φορέα που την αναπτύσσει, οργανώνεται με βάση ρυθμιστικό σχέδιο και εξοπλίζεται με όλα τα δίκτυα υποδομής.

³⁹ Για περισσότερα σχετικά με τις ΒΙ.ΠΕ, βλ. Κόνσολας, Ν. (1997), *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 328-330.

2.1.2 Η διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος κατά την μεταπολεμική περίοδο

Με βάση τα προαναφερθέντα, διαπιστώνει κανείς ότι από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 και λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες της χώρας δημιουργήθηκε το περιφερειακό πρόβλημα.

Τα αίτια του περιφερειακού προβλήματος στη χώρα μας θα μπορούσαν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

Ιστορικά αίτια, τα οποία αφορούν στις έντονες πληθυσμιακές μετακινήσεις κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ειδικότερα αναφερόμαστε στην εγκατάλειψη εδαφικών περιοχών στις πεδινές ζώνες και μετακίνηση του πληθυσμού προς τις ορεινές. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την ενσωμάτωση των περιφερειών της χώρας σε διαφορετικές χρονικές περιόδους στον εθνικό κορμό είχε ιδιόμορφες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις σε κάθε περιφέρεια⁴⁰.

Οι ιδιαίτερες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της μεταπολεμικής περιόδου, όπως για παράδειγμα το φαινόμενο της εγκατάλειψης της υπαίθρου, της μετακίνησης του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα και στο εξωτερικό, της χαμηλής παραγωγικότητας του γεωργικού τομέα, της έλλειψης βασικών υποδομών των περιφερειών δημιούργησαν το περιφερειακό πρόβλημα της χώρας και συνέβαλλαν στην ανάγκη υιοθέτησης περιφερειακής πολιτικής για την αντιμετώπισή του.

Πολύ σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος έπαιξε επίσης το συγκεντρωτικό σύστημα διοίκησης της χώρας, η έλλειψη σταθερής στρατηγικής στην περιφερειακή πολιτική και η απουσία της τοπικής αυτοδιοίκησης στην γενικότερη αναπτυξιακή διαδικασία.

⁴⁰ Κόνσολας, Ν. (1983), *Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ.404.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες τα κύρια χαρακτηριστικά του περιφερειακού προβλήματος της Ελλάδας είναι τα ακόλουθα:

Χαρακτηριστικό φαινόμενο αποτελεί η έντονη υπερσυγκέντρωση του πληθυσμού, των οικονομικών δραστηριοτήτων και του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού στα μεγάλα αστικά κέντρα και κυρίως στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και της Πάτρας. Το φαινόμενο αυτό οδηγεί με τη σειρά του στη δημιουργία προβλημάτων υποβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής.

Δημιουργούνται προβλήματα στις ορεινές, νησιωτικές και παραμεθόριες περιοχές της χώρας εξαιτίας της εσωτερικής μετανάστευσης και των έντονων δημογραφικών προβλημάτων, όπως της γήρανσης του πληθυσμού. Οι περιοχές αυτές στερούνται της εκμετάλλευσης των τοπικών τους πλεονεκτημάτων αφού χαρακτηρίζονται από έλλειψη ανθρωπίνων πόρων και εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού.

Χαρακτηριστικό φαινόμενο αποτελεί η συγκέντρωση της βιομηχανικής δραστηριότητας της χώρας και του εξαγωγικού εμπορίου στον αναπτυξιακό άξονα: Αθήνα, Πάτρα, Βόλος, Θεσσαλονίκη.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του περιφερειακού προβλήματος της χώρας αποτελεί από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και μετά το φαινόμενο της βιομηχανικής παρακμής και της αύξησης της ανεργίας σε πολλές περιοχές της χώρας, όπως στο Λαύριο, στο Κερατσίνι και τη Δραπετσώνα.

Η εμφάνιση και η όξυνση των προβλημάτων αυτών της χώρας επέβαλλε από τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1960 την ανάγκη αντιμετώπισης των οικονομικών, κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων μεταξύ των Ελληνικών περιοχών και της κατάρτισης των πρώτων προγραμμάτων ανάπτυξης.

2.2 ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Μέτρα ενίσχυσης της επαρχιακής βιομηχανίας

Από το 1948 άρχισαν να εφαρμόζονται νομοθετήματα για την ενίσχυση της βιομηχανικής περιφερειακής ανάπτυξης και την προστασία της επαρχιακής βιομηχανίας. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1949 - 1960 η παροχή κινήτρων για την ενίσχυση της βιομηχανικής περιφερειακής ανάπτυξης βασίστηκε σε ένα μοντέλο που χώριζε τον εθνικό χώρο σε δύο περιφέρειες. Η πρώτη περιφέρεια περιελάμβανε το Νομό Αττικής, εκτός από το Δήμο Λαυρίου και μερικά νησιά, ενώ η δεύτερη περιελάμβανε όλα τα υπόλοιπα τμήματα της χώρας. Στόχος της πολιτικής κινήτρων περιφερειακής ανάπτυξης της περιόδου αυτής ήταν να επηρεαστεί η χωροταξική κατανομή των επενδύσεων προς την κατεύθυνση της ανακοπής της τάσης συγκέντρωσης των βιομηχανικών μονάδων στην περιοχή της πρωτεύουσας και την εγκατάσταση μεγαλύτερου μέρους από αυτές στην επαρχία⁴¹.

Για την υλοποίηση του στόχου αυτού χρησιμοποιήθηκαν φορολογικά κίνητρα τα οποία όμως δεν θεσπίστηκαν στο πλαίσιο κάποιου προγράμματος περιφερειακής ανάπτυξης γεγονός που πιθανώς να αιτιολογεί την περιορισμένη αποτελεσματικότητα των μέτρων ενίσχυσης της επαρχιακής βιομηχανίας⁴².

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1960 - 1970 η πολιτική της βιομηχανικής περιφερειακής ανάπτυξης βασίστηκε στο πρότυπο της προηγούμενης περιόδου (1949 - 1960). Τονίζεται ότι τα κίνητρα περιφερειακής ανάπτυξης που θεσπίστηκαν μέχρι τη δεκαετία του 1970 ήταν μεμονωμένα παρά το γεγονός ότι υπήρχαν προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης. Δίνεται

⁴¹ Αργύρη, Θ. (1986), *Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική Στην Ελλάδα: 1950 - 1981*, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη, σελ. 21-26.

⁴² Ο Οικονομικός Προγραμματισμός υιοθετήθηκε στην Ελλάδα το 1960 με το πενταετές πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης 1960 - 1964.

έμφαση στο γεγονός ότι επρόκειτο κυρίως για κίνητρα φορολογικά. Με βάση την τελευταία επισήμανση γίνεται κατανοητό ότι τα κίνητρα περιφερειακής ανάπτυξης της περιόδου αυτής ήταν ανεπαρκή κυρίως διότι δεν συνδέθηκαν με τη γενική πολιτική οικονομικής ανάπτυξης.

Με την έναρξη του πρώτου πενταετούς προγράμματος οικονομικής ανάπτυξης της περιόδου (1960 - 1964) ιδρύεται η Κεντρική Επιτροπή Περιφερειακής Ανάπτυξης και οι τρεις πρώτες υπηρεσίες περιφερειακής ανάπτυξης με έδρες τα Ιωάννινα, την Πάτρα και το Ηράκλειο, οι οποίες συμπληρώθηκαν στη συνέχεια για το σύνολο της χώρας⁴³. Ακόμη το 1962 ιδρύεται το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) με στόχο τη σύνταξη του προγράμματος οικονομικής ανάπτυξης της περιόδου (1966 - 70), δίνοντας για πρώτη φορά βαρύτητα στην ανάγκη εφαρμογής ορθολογικής περιφερειακής πολιτικής.

Η ίδρυση και η οργάνωση των βιομηχανικών περιοχών (ΒΙ.ΠΕ) στην Ελλάδα αποφασίστηκε το 1962 από τον Οργανισμό Βιομηχανικής Ανάπτυξης (Ο.Β.Α.) που το 1964 συγχωνεύτηκε, μαζί με δύο άλλους πιστωτικούς οργανισμούς στην Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης (ΕΤΒΑ). Η ίδρυση της ΕΤΒΑ στόχευε στην υποστήριξη της βιομηχανικής ανάπτυξης της χώρας. Σημειώνεται ότι στην ΕΤΒΑ ανατέθηκε η εφαρμογή της νομοθεσίας για την ίδρυση και λειτουργία βιομηχανικών περιοχών (ΒΙ.ΠΕ) (Ν. 4458/1965) αν και μέχρι το 1977 που έχουμε αλλαγή του θεσμικού πλαισίου (Ν.742/1977) ο ρυθμός ίδρυσης και λειτουργίας των ΒΙ.ΠΕ ήταν εξαιρετικά αργός, αφού θεσμοθετήθηκαν εννέα και αναπτύχθηκαν μόνο δύο βιομηχανικές περιοχές⁴⁴.

⁴³ Βλέπε σχετικά Κώπης, Γ. (1980), *Βιομηχανική Αποκέντρωση και Περιφερειακή Ανάπτυξη*, Ιδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε), Ειδικές μελέτες αριθμός 7, Αθήνα, σελ. 168 - 169.

⁴⁴ Ανδρικοπούλου, Ε. (1982), «Χωροταξία και Περιφερειακή Ανάπτυξη» στο Ανδρικοπούλου, Ε., Γ. Καυκαλάς, (εκδ.) *Η Ρύθμιση του Περιφερειακού χώρου. Θεωρία και πρακτική*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, σελ. 190 - 191.

Τέλος, σημαντική εξέλιξη και ανανέωση του θεσμού των βιομηχανικών περιοχών αποτελεί η ψήφιση του Ν. 724/77, σύμφωνα με τον οποίο αυξάνεται ο αριθμός των Βιομηχανικών Περιοχών (ΒΙ.ΠΕ) ενώ απλουστεύονται οι διαδικασίες ίδρυσης και οργάνωσής τους.

Η Ελληνική περιφερειακή πολιτική αυτής της περιόδου χαρακτηρίζεται από μια σειρά μέτρων τα οποία αφορούν κυρίως στα εξής:

α) σε ρυθμίσεις σχετικά με θέματα ανάπτυξης της επαρχιακής βιομηχανίας και της καθιέρωσης χρηματοδοτικών κινήτρων, β) στο διαχωρισμό των περιφερειών ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξής τους, γ) στην εφαρμογή προγραμμάτων για υπανάπτυκτες περιφέρειες και στον καθορισμό θεσμικού πλαισίου για την ίδρυση ΒΙ.ΠΕ και δ) στην υιοθέτηση μέτρων που σχετίζονται άμεσα με την ενεργοποίηση των υπηρεσιών περιφερειακής ανάπτυξης.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι στην Ελλάδα οι πρώτες κρατικές προσπάθειες για την υιοθέτηση περιφερειακής πολιτικής άρχισαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και ήταν σε περιορισμένη κλίμακα⁴⁵. Σε επίπεδο νομοθετικό πρέπει να υπογραμμισθεί ότι τα κυριότερα νομοθετήματα για θέματα περιφερειακής ανάπτυξης ψηφίσθηκαν τα τελευταία χρόνια. Σε επιστημονικό επίπεδο συστηματικές προσπάθειες για θέματα περιφερειακής ανάπτυξης άρχισαν στην δεκαετία του 1960, όταν για πρώτη φορά γίνεται λόγος για θέματα περιφερειακού προγραμματισμού και οικονομικής ανάπτυξης και δημοσιεύονται οι πρώτες έρευνες και μελέτες.

Η πρώτη επιστημονική οργάνωση που ασχολήθηκε με θέματα περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα ήταν η Εταιρία Ερευνών Επαρχιακής Οικονομίας (Ε.Ε.Ε.Ο.) που ιδρύθηκε το 1962 υπό την αιγίδα

⁴⁵ Αθανασόπουλος, Κ. (1992), *Θεσμικό Πλαίσιο Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Τόμος Α', Περίοδος 1952-1992, Αθήνα.

Ελλήνων επιστημόνων και με πρωτοβουλία του αείμνηστου καθηγητή Ι. Δ. Πίντου (1911-1981). Ο κύριος σκοπός της ήταν η επισήμανση του μεγάλου εθνικού προβλήματος της έντονης ανισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της Ελλάδος, αλλά και η κινητοποίηση των πνευματικών και υλικών δυνάμεων του Ελληνισμού που θα συνέβαλλαν στην επίλυση του προβλήματος της περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας .

2.3 Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΟ 1974 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Η Περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη δύο κύριων και πολύ σημαντικών γεγονότων που συνέβησαν κατά τη διάρκειά της:

Το πρώτο σχετίζεται άμεσα με την πτώση της δικτατορίας και την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας στη χώρα.

Το δεύτερο δεν είναι άλλο από την παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε στα 1973 - 1974. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η Ελληνική οικονομία να μπει σε μια παρατεταμένη περίοδο οικονομικής κρίσης⁴⁶.

Θα αποτελούσε παράλειψη να μην αναφερθεί η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1981, γεγονός που σηματοδοτεί σημαντικότερες αλλαγές και εξελίξεις στην γενικότερη αναπτυξιακή της πορεία.

Η περιφερειακή πολιτική της εξεταζόμενης περιόδου χαρακτηρίζεται από τα οικονομικά κίνητρα μέσω αναπτυξιακών νόμων που δόθηκαν προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, από την ουσιαστική ανάπτυξη των Βιομηχανικών Περιοχών μετά το 1977, τη δημιουργία θεσμικού πλαισίου - κατά κύριο λόγο τη δεκαετία του 1980 - με μέτρα διοικητικής αποκέντρωσης και

⁴⁶ Θα υπάρξει περιγραφή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της Ελληνικής οικονομίας κατά την διάρκεια της περιόδου αυτής στο επόμενο κεφάλαιο.

πολιτικής αναβάθμισης της τοπικής αυτοδιοίκησης, την προσπάθεια δημιουργίας πόλων ανάπτυξης σε ένα ευρύ χωρικό επίπεδο και τέλος τη δημιουργία υποδομών σε όλες τις περιφέρειες που προωθείται κυρίως στα πλαίσια της περιφερειακής πολιτικής της κοινότητας στην προσπάθεια που κάνει να εξομοιωθούν οι «καθυστερημένες» με τις «ανεπτυγμένες» περιφέρειες.

2.3.1 Περιγραφή των κυριότερων Αναπτυξιακών Προγραμμάτων της περιόδου⁴⁷.

Πενταετές πρόγραμμα 1973-1977

Το πρόγραμμα αυτό διαγράφει τις βασικές επιδιώξεις και στόχους της ανάπτυξης, τα διατιθέμενα μέσα από το κράτος και τους δημόσιους φορείς καθώς και τα αναμενόμενα αποτελέσματα από την εφαρμογή του. Ο ρόλος του κράτους περιορίζεται κυρίως στην εξασφάλιση κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, στην χορήγηση κατάλληλων κινήτρων και άρση πιθανών υφιστάμενων αντικινήτρων ανάπτυξης, στην επέκταση και στον εκσυγχρονισμό της υποδομής και στην ανάπτυξη των κοινωνικών υπηρεσιών. Ειδικότερα οι κυριότεροι στόχοι του προγράμματος δίνουν έμφαση στην προώθηση της ανάπτυξης και στην υπόλοιπη πλέον χώρα εκτός της Αθήνας⁴⁸.

Οι βασικές αρχές που διέπουν την περιφερειακή πολιτική αυτής της περιόδου είναι η ορθολογική κατανομή του πληθυσμού και των παραγωγικών δραστηριοτήτων και η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε περιοχής στη μεταποίηση, στον τουρισμό, στην εμπορική ναυτιλία και η προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και της χωροταξικής οργάνωσης της χώρας.

⁴⁷ Βλέπε σχετικά Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) «Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Ελλάδος 1973-1977».

⁴⁸ Βασιλόπουλος, Γ., Α. Μπιλά. (1995), *Περιφερειακές Ανισότητες και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1971 - 1991*, Κέντρο Έρευνας και Περιφερειακής Ανάπτυξης «Ιερώνυμος Πίντος».

Συγκεκριμένα για την περιφερειακή ανάπτυξη προτείνονται μέτρα που αφορούν ειδικά προγράμματα για προβληματικές περιοχές, για δίκτυα οικισμών και για την πολιτική των κινήτρων. Για την χωροταξική οργάνωση της χώρας αναγνωρίζεται η σημαντικότητα της ενίσχυσης λιγότερο δυναμικών κλάδων, όπως η μικρή βιομηχανία και η βιοτεχνία.

Το Πρόγραμμα της περιόδου 1978 - 1982

Στο επόμενο πενταετές πρόγραμμα το οποίο καλύπτει την περίοδο 1978 -

82, αναιρείται η σημαντικότητα που δόθηκε στην ενίσχυση των λιγότερο δυναμικών κλάδων με βάση το πρόγραμμα της περιόδου 1973 - 1977. Συγκεκριμένα δίνεται έμφαση και πάλι στην παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη των μεγάλων και των μεσαίων βιομηχανιών στο πλαίσιο της γενικότερης στρατηγικής ανάπτυξης των περιφερειών. Επιπλέον, στο πρόγραμμα αυτό εντάσσονται οι νόμοι για την καθιέρωση κινήτρων για ανάπτυξη των ιδιωτικών επιχειρήσεων στις παραμεθόριες περιοχές (Ν.289/76, Ν.849/78, Ν.360/76 για τη χωροθέτηση και το περιβάλλον, ο εκσυγχρονισμός του θεσμού των Βιομηχανικών Περιοχών (ΒΙ.ΠΕ) (Ν.742/77), όπως και η απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος της 23-3-1979 που έχει μείνει γνωστή με την επωνυμία «Αντίπαλες Πόλεις»⁴⁹.

Η πολιτική των «Αντίπαλων Πόλεων»⁵⁰ στόχευε στην οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών με την εντατικότερη χρήση των κινήτρων των αναπτυξιακών νόμων, τη σταδιακή βελτίωση του οικιστικού περιβάλλοντος σε ολόκληρη τη χώρα με έμφαση σε ορισμένα περιφερειακά κέντρα τα οποία θα μπορούσαν να εξελιχθούν σε περιφερειακούς πόλους έλξης, στην εξασφάλιση ανεκτών συνθηκών διαβίωσης για τον πληθυσμό που θα

⁴⁹ Βλέπε σχετικά για την πολιτική των «Αντίπαλων πόλεων» Λουκάκης, Π. (1979), «Αντίπαλες Πόλεις - καινούργιος μύθος για μια γνωστή παλιά πραγματικότητα», *Ο Πολίτης*, τεύχος 25, σελ.8-9.

⁵⁰ Επίσης βλέπε Βασενχόβεν, Λ. (1979), «Πόλοι Ανάπτυξης και η Πολιτική των Αντίπαλων Πόλεων», *Οικονομία και Κοινωνία*, τεύχος 4, Σεπτέμβριος, σελ. 31 - 40.

μείνει στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, στην αποκέντρωση σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και εφαρμογής της περιφερειακής και οικιστικής πολιτικής. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι στην πράξη το σχέδιο αυτό δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

Σημαντική εξέλιξη προς την υιοθέτηση μιας οργανωμένης περιφερειακής πολιτικής αποτελεί το πρώτο περιφερειακό πρόγραμμα της χώρας το οποίο καλύπτει την περίοδο 1981 - 1985. Το πρόγραμμα αυτό σχεδιάστηκε κάτω από τις ιδιαίτερες συνθήκες που διαμορφώθηκαν με την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ. Το πρόγραμμα αυτό περιελάμβανε τις βασικές κατευθύνσεις της περιφερειακής πολιτικής που θα έπρεπε να ακολουθηθεί σύμφωνα με τα προβλήματα της κάθε περιφέρειας και τις ανάγκες αυτών. Δυστυχώς όμως για άλλη μια φορά το πρόγραμμα αυτό αναθεωρήθηκε από την τότε κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ η οποία και εκδήλωσε την πολιτική της για την περιφερειακή ανάπτυξη με την θέσπιση τριών βασικών αναπτυξιακών νόμων.

2.3.2 Οι κυριότεροι Αναπτυξιακοί Νόμοι και οι επιπτώσεις τους στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990

Τα τελευταία χρόνια θεσπίστηκαν και εφαρμόστηκαν διαφορετικοί αναπτυξιακοί νόμοι οι οποίοι θέτουν στόχους τόνωσης των επενδύσεων στην άσκηση της βιομηχανικής πολιτικής και της εξισορρόπησης της περιφερειακής ανάπτυξης⁵¹. Στην ουσία οι νόμοι αυτοί αποτελούν παραλλαγές πάνω στο ίδιο θέμα και εισάγουν καινοτομίες που υπαγορεύτηκαν από την εμπειρία των προηγούμενων νόμων και από την ανάγκη εναρμόνισης με την κοινοτική νομοθεσία.

Ειδικότερα, οι επενδύσεις επιδιώχθηκε να στηριχθούν μέσω των επενδυτικών κινήτρων των Ν. 1116/81 και Ν. 1262/82. Δίνεται έμφαση στο

⁵¹ Οι κυριότεροι αναπτυξιακοί νόμοι της περιόδου είναι: Ν.849/78, Ν.1116/81, Ν.1262/82, Ν. 1622/86 και Ν. 1892/90.

γεγονός ότι τα κίνητρα αυτά στήριξαν την επενδυτική ροπή της βιομηχανίας σε μια φάση κρίσης κερδών και έντονων πιέσεων και προώθησαν το μερικό εκσυγχρονισμό του παραγωγικού συστήματος.

Ωστόσο, παρατηρήθηκε ότι τα κίνητρα αυτά αφορούσαν ένα μεγάλο αριθμό μικρομονάδων και κλάδων η σημασία των οποίων ήταν μηδαμινή για την προώθηση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας γεγονός που περιορίσε σε μεγάλο βαθμό την αναδιαρθρωτική τους επίδραση⁵².

Ο Αναπτυξιακός Νόμος 1116/81

Το κύριο χαρακτηριστικό του νόμου αυτού είναι η αυξημένη διαφάνεια με την καθιέρωση των επιδοτήσεων, την εκπόνηση του πρώτου ειδικού «Προγράμματος Περιφερειακής Ανάπτυξης» της χώρας για την περίοδο 1981 - 1985 και την είσπραξη των πρώτων ενισχύσεων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και των πρώτων δανείων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ).

Ο Αναπτυξιακός Νόμος 1262/1982

Με την ψήφιση του αναπτυξιακού νόμου 1262/1982 ενισχύονται οι αποκεντρωτικές διαδικασίες. Ο αναπτυξιακός αυτός νόμος προϋποθέτει ότι με τα κίνητρα είναι δυνατόν να καθοδηγηθούν οι επενδυτικές δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα σύμφωνα με τα αντικειμενικά κριτήρια ανάπτυξης. Προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός θεωρήθηκε ότι χρειάζεται ένας εκσυγχρονισμός του συστήματος κινήτρων και η αύξηση του ρόλου της τοπικής Αυτοδιοίκησης. Επιπλέον ενισχύεται ο παρεμβατικός χαρακτήρας της βιομηχανικής πολιτικής με απώτερο σκοπό την στήριξη των επενδύσεων και την τεχνολογική αναβάθμιση της

⁵² Βλέπε σχετικά Γιαννίτσης, Τ. (1993), «Η επιταγή μιας Βιομηχανικής Πολιτικής», στο Τ. Γιαννίτσης, (εκδ.) *Βιομηχανική και Τεχνολογική Πολιτική στην Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα, σελ.23-25.

βιομηχανίας, την προστασία της εγχώριας παραγωγής και της απασχόλησης και την προώθηση των εξαγωγών μέσω επιδοτήσεων⁵³.

Οι βασικές του διατάξεις μπορούν να συνοψισθούν στα εξής: Προσδιορίζεται η έννοια της παραγωγικής επένδυσης και οι κατηγορίες επενδύσεων που μπορούν να υπαχθούν. Για την παροχή κινήτρων η χώρα διαιρείται σε τέσσερις περιοχές ανάπτυξης (Α, Β, Γ, Δ) στις οποίες εντάσσονται οι νομοί της χώρας. Το ύψος των κινήτρων διαβαθμίζεται κατά περιοχές ανάπτυξης, όπου ενισχύεται λιγότερο η περιοχή Α και περισσότερο η Δ. Γενικά, δεν γίνονται επιχορηγήσεις στις επιχειρήσεις που επενδύουν στην περιοχή Α (Αθήνα και Θεσσαλονίκη), ενώ οι μεγαλύτερες επιχορηγήσεις μπορούν να δοθούν στην περιοχή Δ που περιελάμβανε τους πιο καθυστερημένους νομούς της χώρας και την ακριτική ζώνη.

Οι κατηγορίες κινήτρων για παραγωγικές επενδύσεις είναι:

- α) Επιχορηγήσεις (κεφαλαιουχικές ενισχύσεις από το κράτος)
- β) Επιδοτήσεις επιτοκίων, τραπεζικών δανείων, ομολογιακών δανείων που εκδίδονται με δημόσια έγγραφα ή δάνεια από άλλους χρηματοδοτικούς οργανισμούς.
- γ) Φορολογικές εκπτώσεις για τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων.
- δ) Αυξημένες αποσβέσεις.

Τα κίνητρα αυτά μπορούν να χορηγηθούν διαζευκτικά σε δύο ομάδες: επιχορήγηση, επιδότηση επιτοκίων και αυξημένες αποσβέσεις, φορολογικές εκπτώσεις και αυξημένες επενδύσεις. Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και ο αναπτυξιακός νόμος Ν.1892/1990 που ισχύει σήμερα, ο οποίος

⁵³ Βλέπε σχετικά Λυμπεράκη. Α., Τραυλός Σ., (1993), «Κρατικές Παρεμβάσεις στην Βιομηχανία: Άμεση και Έμμεση Βιομηχανική Πολιτική στη δεκαετία του 1980», στο Γιαννίτσης. Τ, (Εκδ.) *Βιομηχανική και Τεχνολογική Πολιτική στην Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα, σελ. 63 - 65.

έρχεται να συμπληρώσει τον προηγούμενο νόμο, με ορισμένες αλλαγές στη διαίρεση των περιοχών ανάπτυξης.

Αξιολόγηση του Νόμου 1262/82

Στην πράξη και με κύριο άξονα την περιφερειακή κατανομή των επενδύσεων διαπιστώνεται ότι ενισχύθηκαν οι περιοχές που ήδη διέθεταν σημαντική βιομηχανική υποδομή⁵⁴. Επιπλέον, είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι το πρόβλημα των κινήτρων που δόθηκαν αντιμετωπίστηκε ανεξάρτητα από τις ανάγκες των επιμέρους κλάδων για αναδιάρθρωση.

Κατά συνέπεια με το Ν. 1262/82 έγινε μια προσπάθεια αποκέντρωσης της διαδικασίας έγκρισης επενδυτικών αιτήσεων η οποία όμως συνοδεύτηκε από σημαντικές καθυστερήσεις στην καταβολή του ποσού της ενίσχυσης γεγονός που συνέβαλλε αρνητικά στην περαιτέρω επιδείνωση της προβληματικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Επίσης, ένα επιπλέον μειονέκτημα του εν λόγω νόμου αποτελεί η αδυναμία ή και η έλλειψη εκπόνησης μελετών που θα εκτιμούσαν το ελάχιστο βιώσιμο ύψος επένδυσης ανά δραστηριότητα καθώς επίσης και τον αριθμό των μονάδων που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν αποδοτικά.

Ο Αναπτυξιακός Νόμος 1622/86

Ο Ν.1622/1986 αναφέρεται στον Πρώτο βαθμό και εισάγει τον Δεύτερο βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης, ορίζει τη θεσμοθέτηση των περιφερειακών συμβουλίων ως τα κατεξοχήν όργανα για την ευθύνη του σχεδιασμού, του προγραμματισμού και του συντονισμού της ανάπτυξης της κάθε περιφέρειας στο πλαίσιο της διαδικασίας του Δημοκρατικού προγραμματισμού που ο ίδιος ο νόμος εισάγει και ορίζει επίσης την νέα περιφερειακή διαίρεση της χώρας. Σύμφωνα με αυτήν, η Ελληνική

⁵⁴ Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η περιοχή Αττικής εξαιρείται από τις διατάξεις του νόμου για κάθε τύπο βιομηχανικής επένδυσης εκτός επένδυσης υψηλής τεχνολογίας και προστασίας περιβάλλοντος. Σημειώνεται ότι και η περιοχή Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης επωφελείται από πρόσθετες ενισχύσεις με τον αναπτυξιακό αυτό νόμο.

Επικράτεια διαιρέθηκε σε δεκατρείς περιφέρειες βάσει του νόμου αυτού με σκοπό την καλύτερη αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος. Οι περιφέρειες αυτές και τα κύρια χαρακτηριστικά τους είναι τα ακόλουθα⁵⁵:

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ - ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	Παρουσιάζονται τάσεις μείωσης του πληθυσμού, το κατά κεφαλήν ΑΠΠ ανέρχεται στο 85,8% του εθνικού μέσου όρου και συνεισφέρει στο ΑΕΠ στο 4,8% του συνόλου. Ο πρωτογενής τομέας απασχολεί το 45% του ενεργού πληθυσμού, ο δευτερογενής το 23% και ο τριτογενής το 32%. Βασικό της μειονέκτημα αποτελεί η ορεινή μορφολογία, η έλλειψη υποδομών και η επαγγελματική εξειδίκευση.
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	Είναι η δεύτερη σε πληθυσμό περιφέρεια της χώρας, κύριο χαρακτηριστικό της είναι η πόλη της Θεσ/κης ως το δεύτερο μεγάλο αστικό κέντρο. Αποτελεί κόμβο βασικών μεταφορών και επικοινωνιών με σημαντική συγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων και πολιτιστική παράδοση. Συγκεντρώνει τις κυριότερες οικονομικές δραστηριότητες του δευτερογενή τομέα της περιφέρειας. Οι βασικές της υποδομές απαιτούν βελτιώσεις.
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	Κύριο χαρακτηριστικό αποτελεί η ανεπάρκειά της σε οδικές, σιδηροδρομικές και αεροπορικές μεταφορές γεγονός που οδηγεί στην απομόνωσή της από την υπόλοιπη χώρα. Χαρακτηρίζεται από τάση γήρανσης του πληθυσμού και μεταναστευτικού ρεύματος προς τα αστικά κέντρα
ΗΠΕΙΡΟΥ	Το 1991 το ποσοστό ανεργίας της περιφέρειας φτάνει στο 8,9% και είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο της χώρας 7,7%. Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ της περιφέρειας ανέρχεται στο 72% του εθνικού μέσου όρου και στο 40% του Κοινοτικού. Βασικό της μειονέκτημα αποτελεί η έλλειψη υποδομών και η μορφολογία του εδάφους.
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ ανέρχεται στο 90% του εθνικού μέσου όρου και στο 44% του κοινοτικού. Η περιφέρεια παρουσιάζει άσχημη εικόνα στις υποδομές στις περιοχές Καρδίτσας και Τρικάλων. Βασικό της πλεονέκτημα ο πρωτογενής τομέας.
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ της περιφέρειας ανέρχεται στο 84% του εθνικού μέσου όρου, πολλά νησιά χαρακτηρίζονται από τάσεις εγκατάλειψης και η περιφέρεια προσανατολίζεται κυρίως προς τον τριτογενή τομέα και στον τουρισμό.
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	Χαρακτηρίζεται από έλλειψη φυσικής σύνδεσης του βορειοδυτικού τμήματος της Πελοποννήσου με την Κεντρική Ελλάδα, ανεπάρκεια υποδομών. Πλεονέκτημα της περιφέρειας αποτελεί το πανεπιστήμιο Πατρών, η ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και η μεταποιητική βιομηχανία.
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	Παρουσιάζει μεγάλη οικονομική, γεωγραφική και κοινωνική ανομιογένεια, έντονη συγκέντρωση των βιομηχανιών στο ανατολικό τμήμα του νομού Βοιωτίας, της Χαλκίδας, της Θήβας και της Λαμίας. Η συμφόρηση αυτή προκαλεί σοβαρά προβλήματα για το περιβάλλον στις ζώνες αυτές. Κακή η κατάσταση στις υποδομές των επικοινωνιών, του κοινωνικού τομέα καθώς και της εκπαίδευσης.

⁵⁵ Βλέπε σχετικά με τα χαρακτηριστικά των περιφερειών Κόνσολας, Ν. (1994), «Περιφερειακή Διάρθρωση και Αναπτυξιακή πολιτική», *Επιλογή*, σελ. 146-160.

ΑΤΤΙΚΗΣ	Χαρακτηρίζεται από υπερσυγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων, προβλήματα υποβάθμισης του περιβάλλοντος, παρουσιάζει ανεπαρκείς υποδομές, χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού. Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ ανέρχεται στο 105% του εθνικού μέσου όρου και στο 51% του Κοινοτικού. Ο πρωτογενής τομέας παρουσιάζει μικρή οικονομική σημασία ενώ ο τριτογενής παρουσιάζει αυξητικές τάσεις με δυναμικότερους κλάδους το εμπόριο, τις τράπεζες, τις υπηρεσίες και τον τουρισμό
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	Συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρεια αποτελεί η γεινιάσή της με την Αττική. Έχει τη δυνατότητα να καταστεί πύλη της Ε.Ε προς το Νότο, με δυνατότητα διασύνδεσης με την Κρήτη, Κύπρο και Μέση Ανατολή. Η περιφέρεια διαθέτει πλούσιους γεωργικούς πόρους και μεγάλο δυναμικό τουριστικής ανάπτυξης, σημαντικό πλεονέκτημα αποτελεί η γεινιάσή της με την Αθήνα και Πάτρα. Παρουσιάζει ανεπάρκεια υποδομών.
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	Χωρίς γεωργικό αναπροσανατολισμό, προβλήματα στο δευτερογενή τομέα και φθίνουσα τάση ως προς τον τριτογενή τομέα. Βασικό της πλεονέκτημα αποτελεί ο τουρισμός και μειονέκτημα η ανεπάρκεια των υποδομών, η γεωγραφική της θέση και η επαγγελματική εξειδίκευση.
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	Αναπτύσσεται ως προς το δευτερογενή τομέα, βασικό της πλεονέκτημα αποτελεί ο τουρισμός και μειονέκτημα η θέση της στο νησιωτικό χώρο και η έλλειψη επαγγελματικής εξειδίκευσης του πληθυσμού
ΚΡΗΤΗΣ	Προσανατολίζεται προς το γεωργικό τομέα, αναπτύσσεται προς το δευτερογενή τομέα, παρουσιάζει προβλήματα ως προς τον τριτογενή. Βασικό της πλεονέκτημα αποτελεί ο τουρισμός και μειονέκτημα οι ανεπαρκείς υποδομές.

Ο Αναπτυξιακός Νόμος 1892/90

Ο νόμος 1892/90 αντικατέστησε προηγούμενους αναπτυξιακούς νόμους, οι οποίοι εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα την τελευταία τριακονταετία. Το 1994, ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από τον Ν.2234/94, διευρύνοντας το φάσμα των παρεχόμενων κινήτρων και τις δυνατότητες των ελληνικών επιχειρήσεων να αναλάβουν επιχορηγούμενες επενδυτικές δραστηριότητες κυρίως σε συνοριακές περιοχές.

2.4 ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΝΟΜΩΝ

Διαπιστώνεται ότι οι επενδυτικοί νόμοι οι οποίοι περιγράφηκαν παραπάνω προσπάθησαν να συνδυάσουν περιφερειακούς με εκσυγχρονιστικούς αναπτυξιακούς στόχους. Λάμβάνοντας πάντοτε υπόψη την χωρική συγκέντρωση στα μεγάλα αστικά κέντρα και κυρίως στην Αθήνα και στην Θεσσαλονίκη πρακτικά αποκλειόταν από τις διατάξεις των νόμων και των επενδυτικών κινήτρων το μεγαλύτερο μέρος της βιομηχανικής παραγωγικής βάσης. Ουσιαστικά, διαμορφώθηκε ένα αρνητικό κλίμα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες ήταν εγκατεστημένες στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Από την άλλη μεριά διαπιστώθηκε η στασιμότητα επενδύσεων σε υποδομές εκτός Αττικής, η καθυστέρηση στην δημιουργία Βιομηχανικών Περιοχών (ΒΙ.ΠΕ) η οποία μόνο εν μέρει κάλυπτε τις ανάγκες της βιομηχανίας στην περιφέρεια αλλά και τις γενικότερες ανάγκες των περιφερειών σε έλλειψη βασικών υποδομών, όπως για παράδειγμα εκσυγχρονισμός του δικτύου μεταφορών και τηλεπικοινωνιών.

Επομένως, με βάση τα προαναφερθέντα διαπιστώνεται η μη αποτελεσματικότητα της πολιτικής που ακολουθήθηκε στο πλαίσιο της περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας και του περιορισμού των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών. Αυτό θα μπορούσε να αιτιολογηθεί από το γεγονός ότι τα μέτρα, τα κίνητρα και οι αναπτυξιακοί νόμοι που θεσπίστηκαν μετά το 1950 ήταν είτε ακατάλληλα και μεμονωμένα και δεν συνδυάστηκαν με την γενικότερη πολιτικής περιφερειακής και οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας είτε αποτέλεσαν συμπληρωματικά στοιχεία προηγούμενων εφαρμογών.

Διαπιστώνεται ότι τα κύρια μέσα της εθνικής περιφερειακής πολιτικής που ακολουθήθηκε μέχρι την αλληλεξάρτηση της Κοινοτικής με την Ελληνική

περιφερειακή πολιτική αφορούσαν κατά κύριο λόγο τη διάθεση στην περιφέρεια υψηλότερων, σε σχέση με την Αττική, δημόσιων επενδύσεων σε έργα υποδομής, υπηρεσιών και τη διαμόρφωση πολιτικής κινήτρων για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων στην περιφέρεια κυρίως στους τομείς της μεταποίησης και του τουρισμού. Όλα αυτά στόχευαν στον περιορισμό της εξάρτησης των περιφερειών από τα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα μέσω της μεταφοράς πόρων σε αυτές και της τόνωσης παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Παρόλα αυτά φαίνεται ότι δυστυχώς η εξάρτηση των περιφερειών από τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα παραμένει ακόμη και σήμερα καθώς επίσης και τα προβλήματα έλλειψης των βασικών τους υποδομών. Η Ελλάδα ακολουθεί από εδώ και στο εξής τις κατευθύνσεις της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής και δοκιμάζεται κάτω από μια μεγάλη προσπάθεια προκειμένου να μπορέσει να ανταποκριθεί στην Ευρωπαϊκή πρόκληση που ονομάζεται Μάαστριχτ και ενιαία εσωτερική αγορά⁵⁶.

2.5 Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Είναι πολύ σημαντικό να πούμε ότι με την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ το 1981, η Ελληνική περιφερειακή πολιτική συνδέεται πλέον με την περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας και αρχίζουν οι χρηματοδοτήσεις μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) μεγάλων δημοσίων επενδυτικών σχεδίων και των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ).

Τα ΜΟΠ καθιερώθηκαν προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αρνητικές επιπτώσεις στις μεσογειακές περιοχές των κρατών μελών που θα

⁵⁶ Βλέπε σχετικά για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και την πορεία προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) στο πρώτο κεφάλαιο.

προκαλούσε η Τρίτη διεύρυνση της Κοινότητας⁵⁷ με την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας.

Τα ΜΟΠ έχουν ιδιαίτερη σημασία διότι για πρώτη φορά η Κοινότητα εφαρμόζει ιδιαίτερη πολιτική για τις μεσογειακές περιοχές, προσαρμοσμένη στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινωνικής και οικονομικής δομής του Ευρωπαϊκού Νότου. Επιπλέον, αναγνωρίζεται ότι αυτές οι περιοχές πλήττονται περισσότερο από τη διαδικασία ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής οικονομίας⁵⁸.

Το γεωγραφικό πεδίο των ΜΟΠ ορίζεται από τον κανονισμό 2088/ 85 και περιλαμβάνει τις εξής περιοχές⁵⁹: Ως χρονικός ορίζοντας των ΜΟΠ ορίστηκε η περίοδος 1985-1990 και τα μέτρα για την επίτευξη των στόχων των ΜΟΠ είναι τα εξής όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί:

ΜΕΤΡΑ
Ενίσχυση και εκσυγχρονισμός της γεωργίας
Εκσυγχρονισμός της αλιείας
Ενίσχυση βιομηχανίας και βιοτεχνίας
Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού
προαγωγή του τουρισμού, των υπηρεσιών και τη βελτίωση του τομέα μεταφορών

⁵⁷ Η πρώτη διεύρυνση της Κοινότητας έγινε με την ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας το 1972. Η δεύτερη διεύρυνση της Κοινότητας έγινε με την ένταξη της Ελλάδας το 1981, η τρίτη με την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας το 1986 και η τέταρτη με την ένταξη της Αυστρίας, της Σουηδίας και της Φιλανδίας το 1995.

⁵⁸ Κόνσολας, Ν. (1997), Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 292-295.

⁵⁹ α) Το σύνολο της Ελληνικής Επικράτειας, β) στη Γαλλία τις περιοχές Corse, Provence, Languedoc-Roussillon, Alpes, Cote D' Azur, Aquitaine, Midi-Pyrennes, και τα Διαμερίσματα Drome και Ardeche, γ) στην Ιταλία το σύνολο του Mezzogiorno, τις περιοχές Liguria, Toscana, Umbria, Marche καθώς και την πλαγιά των Απεννίνων και μόνο για την ενίσχυση των υδατοκαλλιεργειών, τις λιμνοθάλασσες στο βόρειο τμήμα της Αδριατικής. Από το πεδίο εφαρμογής τους αποκλείονται τα μεγάλα αστικά κέντρα της Γαλλίας και της Ιταλίας, όπως το Μπορντώ, η Τουλούζη, η Μασσαλία, η Ρώμη, η Φλωρεντία, η Γένοβα, η Νάπολη και το Παλέρμο.

Πεδίο εφαρμογής των ΜΟΠ για τη χώρα μας καθορίστηκε το σύνολο της Ελληνικής Επικράτειας. Οι δράσεις τους καλύπτουν όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας με έμφαση στους τομείς της γεωργίας, της αλιείας και αφορούν κυρίως παραγωγικές επενδύσεις και έργα υποδομής.

Από την Ελλάδα υποβλήθηκαν έξι περιφερειακά προγράμματα και ένα κλαδικό και εγκρίθηκαν από την Κοινότητα. Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι με το Νόμο 1682/87, που τροποποιεί το Νόμο 1262/82 εντάσσονται οι επενδύσεις στα ΜΟΠ. Οι τροποποιήσεις αφορούν στην ~~αύξηση των ποσοστών επιχορήγησης κατά την περίοδο εφαρμογής των~~ Ελληνικών ΜΟΠ, στον καθορισμό τομέων υψηλής ή μέσης προτεραιότητας και στην εντατικοποίηση των ενισχύσεων σε ειδικές επενδύσεις, όχι απαραίτητα άμεσα παραγωγικές (προστασία περιβάλλοντος, βιομηχανική και τεχνολογική έρευνα)⁶⁰.

Η εφαρμογή των ΜΟΠ για την Ελλάδα παρουσίασε σημαντικά προβλήματα κυρίως από την έλλειψη ικανοποιητικής εμπειρίας των στελεχών της δημόσιας διοίκησης, την ανεπαρκή προετοιμασία στον τομέα των μελετών και την ανυπαρξία μηχανισμών διοίκησης έργων.

2.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Με βάση τα προαναφερθέντα παρατηρούμε ότι η Ελληνική περιφερειακή πολιτική από εδώ και στο εξής ακολουθεί τις κατευθύνσεις που διαμορφώνονται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών της Ένωσης και την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής πάντοτε σε άμεση συνάρτηση με την πορεία της χώρας προς την ΟΝΕ και προς την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς.

⁶⁰ Μητσός, Α. (1988), *Η Ελληνική Βιομηχανία στην Διεθνή αγορά*, Θεμέλιο, Αθήνα, σελ.465-466.

Είναι γεγονός ότι όποιες εξελίξεις αφορούν στην Κοινοτική περιφερειακή πολιτική επηρεάζουν άμεσα και τη διαμόρφωση της περιφερειακής πολιτικής που ακολουθεί η χώρα μας σήμερα.

Αυτό συμβαίνει διότι οι χρηματικές ενισχύσεις που παρέχουν τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Κοινότητας και ιδιαίτερα το ΕΤΠΑ, καθώς επίσης και το Ταμείο Συνοχής⁶¹ αποτελούν σήμερα την κύρια πηγή πόρων για την υλοποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων και όλων των έργων που προβλέπονται με βάση τα δύο Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ) και το επερχόμενο τρίτο πακέτο Σαντέρ που θα καλύψει την περίοδο προγραμματισμού 2000 - 2006.

Σήμερα, στην μετά Μάαστριχτ περίοδο η περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας εκφράζεται σε μεγάλο βαθμό για την Ελλάδα στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ)⁶². Το Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης καλύπτει την περίοδο προγραμματισμού 1989 - 93 και το Δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης την περίοδο 1994 - 99 και χρηματοδοτούνται σε εφαρμογή του στόχου 1⁶³ της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής στον οποίο υπάγονται όλες οι Ελληνικές περιφέρειες⁶⁴.

Η Ελληνική περιφερειακή πολιτική, σήμερα που βρισκόμαστε στη μετά Μάαστριχτ περίοδο, ακολουθεί τις κατευθύνσεις της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής.

Αυτό γίνεται προκειμένου να ενισχυθεί η συνοχή των Ευρωπαϊκών περιφερειών, να επιτευχθεί η σύγκλιση των οικονομιών και η ανταγωνιστικότητα στο εσωτερικό της Κοινότητας πάντοτε στο πλαίσιο της

⁶¹ Βλέπε σχετικά στο πρώτο κεφάλαιο αυτής της εργασίας.

⁶² Αναλυτική παρουσίαση και αξιολόγηση των ΚΠΣ θα υπάρξει στο τρίτο κεφάλαιο.

⁶³ Υπενθυμίζεται ότι στο Στόχο 1 ανήκουν οι περιφέρειες των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι χαμηλότερο από το 75% του Κοινοτικού μέσου όρου.

⁶⁴ Παπαδάκη, Ο. (1992), «Περιφερειακή Πολιτική στις χώρες της ΕΟΚ: Η περίπτωση της Ελλάδας», Επιστημονική Επετηρίδα Ι.Π.Α., αριθμός 3, Αθήνα, σελ. 19 - 27.

πορείας των κρατών - μελών προς την ολοκλήρωση της ΟΝΕ και της εσωτερικής αγοράς.

Αποτελεί ευχή όλων η Ελλάδα να μπορέσει να ανταποκριθεί με επιτυχία στις νέες προκλήσεις που καλείται να συμμετάσχει, στην πορεία της και στην προσπάθεια της για τη συμμετοχή στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, στη σύγκλιση της Ελληνικής οικονομίας με τις αντίστοιχες των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών και τέλος στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας αυτής.

Σημειώσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Κύρια αποστολή του κεφαλαίου αυτού αποτελεί η συνοπτική παρουσίαση των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) για την Ελλάδα καθώς επίσης και η αξιολόγηση των επιπτώσεων των Κοινοτικών ενισχύσεων στην Ελληνική οικονομία, στην γενικότερη αναπτυξιακή πορεία της χώρας, στη σημασία τους για την περιφερειακή ανάπτυξη και για την ενίσχυση των υποδομών των περιφερειών της. Αυτά εξετάζονται στο πλαίσιο της πορείας της χώρας προς την ολοκλήρωση της ΟΝΕ, της επίτευξης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της επιτάχυνσης της διαδικασίας της πραγματικής σύγκλισης της Ελληνικής οικονομίας προς τις αντίστοιχες των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΣΤΟΧΟΣ

Αρχικά επιχειρείται μια σύντομη παρουσίαση της έννοιας, του σκοπού και της συμβολής των ΚΠΣ στην αναπτυξιακή πορεία των χωρών του Στόχου 1⁶⁵, δηλαδή των χωρών εκείνων των οποίων η ανάπτυξη καθυστερεί σε σχέση με τους Κοινοτικούς μέσους όρους και κατά συνέπεια αποτελεί περιοριστικό παράγοντα στην πορεία τους και συμμετοχή τους στην ΟΝΕ.

Στην συνέχεια περιγράφονται τα βασικά οικονομικά μεγέθη της Ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο έναρξης του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Α'ΚΠΣ) με απώτερο σκοπό την μετέπειτα αξιολόγηση τους με τη λήξη του προγράμματος. Ειδικότερα, επιχειρείται η αξιολόγηση των επιδράσεων από την τελική εφαρμογή του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Α'ΚΠΣ) για την Ελλάδα με βασικό άξονα τις μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί, δηλαδή τις εκ των προτέρων και τις εκ των υστέρων

⁶⁵ Υπενθυμίζεται ότι στο Στόχο 1 υπάγονται οι χώρες των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι κατώτερο ή πλησιάζει το 75% του Κοινοτικού μέσου όρου. Το σύνολο της Ελλάδας ανήκει στο Στόχο 1.

εκτίμησεις (ex ante και ex post αντίστοιχα) και λαμβάνοντας υπόψη τα βασικά μεγέθη της Ελληνικής οικονομίας, τα αναπτυξιακά προβλήματά της και τις ιδιαίτερες συνθήκες που διαμορφώνονται κατά τη διάρκεια του προγράμματος. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται και για την εκτίμηση των επιδράσεων του Δεύτερου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Β'ΚΠΣ) στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας μας τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Τέλος, με βασικό άξονα την αξιολόγηση των επιδράσεων των δύο Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) στα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της Ελληνικής οικονομίας και στις αναπτυξιακές δυνατότητες αλλά και στις δυσχέρειες των περιφερειών της χώρας υπάρχει σύντομη παρουσίαση του επερχόμενου τρίτου πακέτου χρηματοδοτικής βοήθειας για την Ελλάδα το οποίο είναι γνωστό και ως πακέτο Σαντέρ και θα καλύψει την περίοδο προγραμματισμού 2000 - 2006⁶⁶.

3.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Όπως προαναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, με την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1986, δρομολογείται η πορεία των κρατών - μελών προς την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς. Η Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύει μεταξύ άλλων στην μείωση της καθυστέρησης της ανάπτυξης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών και περιφερειών της, στην προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξής τους και της ισόρροπης ανάπτυξης στο σύνολό της. Έτσι, το Συμβούλιο, θέσπισε στις 24 Ιουνίου του 1988 τον κανονισμό 2052/88 σχετικά με τις αποστολές των Ταμείων με Διαρθρωτική σκοπιμότητα, την αποτελεσματικότητα και τον συντονισμό των παρεμβάσεων των μεταξύ τους και με εκείνες της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων. Ο κανονισμός αυτός εισήγαγε την

⁶⁶ Τονίζεται ότι την περίοδο που γραφόταν η παρούσα εργασία το τρίτο πακέτο Σαντέρ βρισκόταν στη φάση του σχεδιασμού.

μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων του 1988 η οποία και εκφράστηκε με ένα χρηματοδοτικό πακέτο μέτρων εφαρμογής διαρθρωτικών παρεμβάσεων για την περίοδο προγραμματισμού 1989 - 1993⁶⁷. Το πακέτο αυτό είναι γνωστό ως πακέτο Delors I ή Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Α'ΚΠΣ).

1988

Δ.Τ.

Το σύνολο αυτών των παρεμβάσεων έχει τη μορφή δεσμευτικής προγραμματικής συμφωνίας και είναι αποτέλεσμα της σύνδεσης της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής και εκείνης του κράτους - μέλους, που πραγματώνεται με τη διαδικασία των αρχών της συγκέντρωσης σε πέντε Στόχους προτεραιότητας, του προγραμματισμού, της εταιρικής σχέσης και της προσθετικότητας⁶⁸.

Προκειμένου να προωθηθεί η εφαρμογή της διαρθρωτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίστηκαν σε πέντε περιοχές - Στόχους οι περιοχές που χρήζουν βοήθειας από τα Διαρθρωτικά Ταμεία για την περίοδο 1989 - 1993⁶⁹.

Δ.7

⁶⁷ Βλέπε σχετικά στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας.

⁶⁸ Η αρχή της εταιρικής σχέσης επιβάλλει τη στενή συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των εθνικών, περιφερειακών ή τοπικών φορέων σε όλα τα στάδια του προγραμματισμού. Η αρχή του προγραμματισμού αναφέρεται στην καλυπτόμενη περίοδο της δράσης του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, τη διαδικασία του προγραμματισμού τις αρμοδιότητες του κάθε Διαρθρωτικού Ταμείου (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Προσανατολισμού, ΧΜΠΑ) στην εφαρμογή των πολιτικών που εξυπηρετούν του πέντε καθορισμένους Στόχους. Η αρχή της προσθετικότητας προβλέπει ότι η αύξηση των πιστώσεων των Ταμείων δεν υποκαθιστά τις εθνικές ενισχύσεις.

⁶⁹ Κανονισμός ΕΟΚ 2052/88, άρθρο 1.

Οι πέντε Στόχοι προτεραιότητας για τα τρία Διαρθρωτικά Ταμεία για την περίοδο προγραμματισμού 1989 - 1993 είναι οι ακόλουθοι⁷⁰:

Στόχος 1: Προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των περιφερειών με αναπτυξιακή καθυστέρηση. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι χαμηλότερο ή πλησιάζει το 75% του Κοινοτικού μέσου όρου. Τα κύρια χρηματοδοτικά όργανα είναι: το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Γεωργικό Ταμείο - τμήμα προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ - Π), η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ανθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)⁷¹.

Στόχος 2: Μετατροπή των περιοχών, μεθόριων περιοχών και τμημάτων περιοχών (συμπεριλαμβανομένων των λεκανών απασχόλησης και των αστικών κέντρων) που υποφέρουν σοβαρά από την παρακμή της βιομηχανίας. Το μέσο ποσοστό της βιομηχανικής απασχόλησης να είναι υψηλότερο του κοινοτικού μέσου όρου. Τα κύρια χρηματοδοτικά όργανα είναι το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ, η ΕΤΕ και η ΕΚΑΧ.

Στόχος 3: Καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας, διευκόλυνση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας των εκτεθειμένων στον κοινωνικό αποκλεισμό ατόμων και της επαγγελματικής αποκατάστασης των νέων. Τα κύρια χρηματοδοτικά όργανα είναι το ΕΚΤ, η ΕΤΕ και η ΕΚΑΧ.

Στόχος 4: Διευκόλυνση της προσαρμογής των εργαζομένων στις μεταβολές της βιομηχανίας και στην εξέλιξη των συστημάτων παραγωγής. Τα κύρια χρηματοδοτικά μέσα αποτελούν το ΕΚΤ, η ΕΤΕ και η ΕΚΑΧ.

Στόχος 5α: Επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών και των αλιευτικών διαρθρώσεων. Το κύριο όργανο που μπορεί να παρέμβει είναι το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο- Τμήμα προσανατολισμού.

Στόχος 5β: Διευκόλυνση της διαρθρωτικής προσαρμογής των γεωργικών ζωνών. Τα κύρια χρηματοδοτικά όργανα είναι το Γεωργικό Ταμείο- τμήμα προσανατολισμού, το ΕΚΤ, το ΕΤΠΑ, και η ΕΤΕ.

⁷⁰ Βλέπε στο Σιδηρόπουλος, Η. (1998), *Περιφερειακός Προγραμματισμός*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

⁷¹ Μούσης, Ν. (1997), *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 168-169.

Οι στόχοι 1,2, 5β, έχουν περιφερειακό χαρακτήρα. Δηλαδή αφορούν μόνο ορισμένες περιοχές ή ορισμένα τμήματα επιλέξιμων περιοχών οι οποίες επιλέγονται με βάση κριτήρια που προσδιορίζουν την αναπτυξιακή καθυστέρηση, το πρόβλημα της βιομηχανικής παρακμής και τέλος της χαμηλής παραγωγικότητας του γεωργικού τομέα. Στην κατηγορία των στόχων αυτών τα προγράμματα που καταρτίζονται είναι περιφερειακά.

Αντίθετα, οι στόχοι 3, 4, και 5α καλύπτουν όλο το έδαφος της Κοινότητας και αφορούν σε συγκεκριμένα προβλήματα όπως η μακροχρόνια ανεργία,

η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και η ανεργία των νέων. Ας σημειωθεί ότι στην περίπτωση αυτή, τα προγράμματα που καταρτίζονται είναι εθνικά.

Για τους στόχους 1 και 5β η επιλεξιμότητα των περιοχών ισχύει για έξι χρόνια και τα Κοινοτικά Πλαίσις Στήριξης καλύπτουν την ίδια περίοδο. Αντίθετα, για τους στόχους 2 και 4 προβλέπεται ένας προγραμματισμός σε δύο στάδια τριών ετών το καθένα.

Προκειμένου να επιταχυνθεί η διαδικασία του προγραμματισμού ακολουθείται η διαδικασία από τα κράτη - μέλη της κατάρτισης και της υποβολής προς την Επιτροπή συγχρόνως των Σχεδίων Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΠΑ) και των Λειτουργικών Προγραμμάτων τα οποία και αποτελούν την πρώτη φάση προγραμματισμού για την υλοποίησή τους. Στην συνέχεια εξετάζονται από την επιτροπή τα Σχέδια που έχουν υποβάλλει τα ενδιαφερόμενα κράτη - μέλη και εγκρίνονται τα ΚΠΣ. Τα τελευταία αποτελούν συνέχεια του υποβληθέντος και εγκριθέντος από την Επιτροπή ΣΠΑ. Δηλαδή το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης αποτελεί μια σύμβαση που δεσμεύει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τις αρμόδιες εθνικές και περιφερειακές αρχές σε σχέση με την τήρηση των προτεραιοτήτων, των μέσων πολιτικής που θα ακολουθηθούν, την διαχείριση των πόρων και την υλοποίηση των έργων.

Τα ΣΠΑ περιλαμβάνουν την περιγραφή των βασικών προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί από το ενδιαφερόμενο κράτος - μέλος για την περιφερειακή ανάπτυξη, των δράσεων που αναφέρονται σε αυτές και τη χρησιμοποίηση των παρεχόμενων Κοινοτικών μέσων. Τα σχέδια που αφορούν τους στόχους 1, 2, 5β πρέπει να περιλαμβάνουν επίσης και μια εκτίμηση της κατάστασης του περιβάλλοντος και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των σχεδιαζόμενων δράσεων καθώς και των μέτρων που προβλέπονται για τη συμμετοχή των περιβαλλοντικών αρχών στην εκπόνηση και στην εκτέλεση των σχεδίων αυτών.

Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης αποσκοπεί στην προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των περιφερειών εκείνων οι οποίες χαρακτηρίζονται από αναπτυξιακή καθυστέρηση και ανήκουν στο Στόχο 1 των διαρθρωτικών παρεμβάσεων πάντοτε στο πλαίσιο της σύνδεσης των εθνικών με τις Κοινοτικές περιφερειακές πολιτικές, της προώθησης της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών, της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της ενδογενούς ανάπτυξης⁷² στο εσωτερικό της Κοινότητας.

Ο σκοπός που επιδιώκεται μέσω του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης είναι διττός:

Από την μια μεριά, προωθείται η προσπάθεια μεταφοράς εισοδήματος στις αναπτυξιακά καθυστερημένες περιφέρειες, δηλαδή στις περιφέρειες του Στόχου 1 και της αύξησης του μέσου επιπέδου διαβίωσης των πληθυσμού τους⁷³.

Από την άλλη μεριά, στοχεύεται η προώθηση της ανάπτυξης αυτών των περιφερειών μέσω της διενέργειας επενδύσεων για ενίσχυση των βασικών τους υποδομών, δηλαδή παρεμβάσεις σε θέματα κοινωνικοοικονομικής

⁷² Βλέπε σχετικά για την Ενδογενή Ανάπτυξη Barquero, A. (1991), *Τοπική Ανάπτυξη - Μία στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης*, βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΙΠΑ), Παπαζήσης, Αθήνα.

⁷³ Βλέπε τη μελέτη των Lolos, S., A. Suwa - Eisenmann, N. Zonzilos και F. Bourguignon, (1995), «Evaluating the Community Support Framework with an Extended Computable General Equilibrium Model: The Case of Greece (1988-1995)», *Journal of Policy Modeling*.

Τα ΣΠΑ περιλαμβάνουν την περιγραφή των βασικών προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί από το ενδιαφερόμενο κράτος - μέλος για την περιφερειακή ανάπτυξη, των δράσεων που αναφέρονται σε αυτές και τη χρησιμοποίηση των παρεχόμενων Κοινοτικών μέσων. Τα σχέδια που αφορούν τους στόχους 1, 2, 5β πρέπει να περιλαμβάνουν επίσης και μια εκτίμηση της κατάστασης του περιβάλλοντος και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των σχεδιαζόμενων δράσεων καθώς και των μέτρων που προβλέπονται για τη συμμετοχή των περιβαλλοντικών αρχών στην εκπόνηση και στην εκτέλεση των σχεδίων αυτών.

Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης αποσκοπεί στην προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των περιφερειών εκείνων οι οποίες χαρακτηρίζονται από αναπτυξιακή καθυστέρηση και ανήκουν στο Στόχο 1 των διαρθρωτικών παρεμβάσεων πάντοτε στο πλαίσιο της σύνδεσης των εθνικών με τις Κοινοτικές περιφερειακές πολιτικές, της προώθησης της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών, της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της ενδογενούς ανάπτυξης⁷² στο εσωτερικό της Κοινότητας.

Ο σκοπός που επιδιώκεται μέσω του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης είναι διπτός:

Από την μια μεριά, προωθείται η προσπάθεια μεταφοράς εισοδήματος στις αναπτυξιακά καθυστερημένες περιφέρειες, δηλαδή στις περιφέρειες του Στόχου 1 και της αύξησης του μέσου επιπέδου διαβίωσης των πληθυσμού τους⁷³.

Από την άλλη μεριά, στοχεύεται η προώθηση της ανάπτυξης αυτών των περιφερειών μέσω της διενέργειας επενδύσεων για ενίσχυση των βασικών τους υποδομών, δηλαδή παρεμβάσεις σε θέματα κοινωνικοοικονομικής

⁷² Βλέπε σχετικά για την Ενδογενή Ανάπτυξη Barquero, A. (1991), *Τοπική Ανάπτυξη - Μία στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης*, βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΙΠΑ), Παπαζήσης, Αθήνα.

⁷³ Βλέπε τη μελέτη των Lolos, S., A. Suwa - Eisenmann, N. Zonzilos και F. Bourguignon, (1995), «Evaluating the Community Support Framework with an Extended Computable General Equilibrium Model: The Case of Greece (1988-1995)», *Journal of Policy Modeling*.

υποδομής, αξιοποίησης των τοπικών πλεονεκτημάτων της εκάστοτε περιοχής, προώθησης της αγροτικής, της αστικής και της τοπικής ανάπτυξης και τέλος αξιοποίησης και ανάπτυξης των ανθρωπίνων πόρων. Η τελευταία επιδίωξη αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα για την πιο αποδοτική λειτουργία και την προώθηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και της οικονομίας αφού δίδεται έμφαση στη δημιουργία προγραμμάτων κατάρτισης και εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού.

Επομένως, διαπιστώνεται ότι το ΚΠΣ αποτελεί μέσο βελτίωσης των παραγωγικών δυνατοτήτων μιας οικονομίας και προσέλκυσης επενδύσεων. Πρόκειται δηλαδή για ένα πρόγραμμα το οποίο θεωρείται ως μέσο άσκησης παρεμβατικής και αναπτυξιακής πολιτικής και το οποίο θα συμβάλλει στην πορεία των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών προς την ολοκλήρωση της ΟΝΕ, της προώθησης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, της ανταγωνιστικότητας και της σύγκλισης των οικονομιών.

Ο Πίνακας 1 που ακολουθεί περιλαμβάνει αναλυτικό κατάλογο των περιφερειών του Στόχου 1 προκειμένου να γίνει κατανοητό ποιές περιφέρειες καλύπτει το Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Περιφέρειες Του Στόχου 1

ΙΣΠΑΝΙΑ	Andalusia, Asturias, Castilla y Leon, Castilla - La Mancha, Ceuta Y Melilla, Comunidad Valenciana, Extremadura, Galicia, Canarias, Murcia
ΓΑΛΛΙΑ	Υπερπόντια εδάφη, Κορσική
ΕΛΛΑΔΑ	Το σύνολο της χώρας
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	Το σύνολο της χώρας
ΙΤΑΛΙΑ	Abruzzi, Basilicata, Calabria, Campania, Molise, Puglia, Sardegna, Sicilia
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	Το σύνολο της χώρας
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	Βόρεια Ιρλανδία

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 - 1993.

Με τη βοήθεια του Πίνακα 1 παρατηρείται ότι το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης της περιόδου 1989 - 1993 αφορά επτά χώρες (Ισπανία, Ιρλανδία, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία και Ηνωμένο Βασίλειο). Περιλαμβάνει το σύνολο της Ελλάδας, της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας οι οποίες είναι και οι μόνες χώρες που καλύπτονται συνολικά από τις ευνοϊκές ρυθμίσεις του Στόχου 1. Αντίθετα, καλύπτει και μεγάλα τμήματα από τις περιφέρειες της Ισπανίας, της Γαλλίας (Κορσική και Γαλλικά Υπερπόντια Εδάφη), της Ιταλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου (Βόρεια Ιρλανδία).

σαν
υποδομής
✓

Κύρια χαρακτηριστικά των περιφερειών αυτών είναι ότι καταλαμβάνουν μια απομακρυσμένη γεωγραφικά θέση στο νότιο και δυτικό μέρος της Κοινότητας και βρίσκονται σε απόσταση από τα μεγάλα παραγωγικά και καταναλωτικά κέντρα γεγονός που συνεπάγεται δυσκολίες στην πρόσβασή τους στις αγορές και στις νέες τεχνολογίες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το ένα τέταρτο του πληθυσμού αυτών των περιοχών ζει σε νησιά εκ των οποίων τα περισσότερα είναι πολύ μικρά (Ελληνικά Νησιά) ή πολύ απομακρυσμένα (Κανάρια Νησιά, Αζόρες, Μαδέρα, Γαλλικά Υπερπόντια Εδάφη). Στα τρία κράτη - μέλη των οποίων ο πληθυσμός καλύπτεται τελείως από το Στόχο 1, συγκεντρώνεται σε ένα ή δύο μεγάλα αστικά κέντρα το ένα τρίτο και καμιά φορά το μισό του συνόλου του πληθυσμού της χώρας⁷⁴. Για παράδειγμα, η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη στην Ελλάδα, το Δουβλίνο στην Ιρλανδία, η Λισσαβόνα και το Πόρτο στην Πορτογαλία.

Επιπλέον, οι περιφέρειες του Στόχου 1 χαρακτηρίζονται από ανεπάρκεια στις βασικές τους υποδομές στους τομείς των μεταφορών της ενέργειας και των τηλεπικοινωνιών, με εξαίρεση το Ιταλικό Mezzogiorno. Επίσης, οι περιφέρειες του Στόχου 1 μαστίζονται από υψηλή ανεργία και διακρίνονται

⁷⁴ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕΚ), «Ανταγωνιστικότητα και Συνοχή: Οι τάσεις στις Περιφέρειες», (Πέμπτη περιοδική έκθεση για την κοινωνική και οικονομική κατάσταση και την ανάπτυξη των περιφερειών της Κοινότητας), σελ.47.

για το χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής εξειδίκευσης του εργατικού τους δυναμικού⁷⁵.

Ο Πίνακας 2 που ακολουθεί μας δείχνει τα ποσοστά των κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών του Στόχου 1 κατά την περίοδο 1986 - 1988 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο Κοινοτικό μέσο όρο, τα οποία και αποτέλεσαν ένα από τα βασικά κριτήρια για να καταρτιστεί το Α'ΚΠΣ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Ποσοστό των κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά κάτοικο για τις περιφέρειες του Στόχου 1 κατά την περίοδο 1986 - 1988

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (%)
ΕΛΛΑΔΑ	56,5%
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	64,7%
ΒΟΡΕΙΑ ΙΡΛΑΝΔΙΑ	78,0%
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	53,6%
ΝΟΤΙΑ ΙΤΑΛΙΑ	72,9%
ΝΟΤΙΑ ΙΣΠΑΝΙΑ	63,3%

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 - 1993

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 2 παρατηρείται ότι οι ανισότητες των κατά κεφαλήν εισοδημάτων των παραπάνω χωρών παρουσιάζουν μια απόκλιση τόσο ως προς τα μεταξύ τους ποσοστά όσο και σε σχέση με τους αντίστοιχους Κοινοτικούς μέσους όρους. Η Ελλάδα κατά την περίοδο αυτή βρίσκεται σε άσχημη οικονομικά θέση. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 1990 βρέθηκε στην τελευταία θέση σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες του Στόχου 1 ενώ αντίθετα η Πορτογαλία, η οποία ξεκίνησε

ΕΡΩΤΗΣΗ
 ✓ ΑΚΟΛΟΥΣ

⁷⁵ Παπαδάκη, Ο. (1992), *Η Οικονομική Γεωγραφία των Περιφερειών του Στόχου 1*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

από την χειρότερη οικονομικά θέση παρουσιάζει σταθερή βελτίωση μετά την ένταξή της στην Κοινότητα και το 1990 έφτασε στο 55,5%⁷⁶.

Τα κύρια χρηματοδοτικά όργανα της κοινότητας τα οποία θα συνεισφέρουν στην υλοποίηση των στόχων που επιδιώκονται μέσω του ΚΠΣ είναι τα τρία Διαρθρωτικά Ταμεία. Δηλαδή το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο-τμήμα προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ - Π). Ο Πίνακας 3 που ακολουθεί μας δείχνει τα ποσοστά της συνολικής χρηματοδότησης των ΚΠΣ στην πενταετία 1989 - 1993.

ΔΤ
↓

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 - 1993 (σε τιμές 1989)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΟΣΟ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	18469	7368 (40%)	6658 (36%)	4443 (24%)
ΕΛΛΑΔΑ	14342	7193 (50%)	5802 (40%)	1346 (10%)
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	8399	3672 (44%)	2453 (30%)	2273 (27%)
ΙΣΠΑΝΙΑ	18408	9777 (53%)	6729 (37%)	1901 (10%)
ΙΤΑΛΙΑ	15.968	7.583 (50%)	6.480 (40%)	1.903 (12%)
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1763	793 (45%)	571 (32%)	398 (23%)
ΓΑΛΛΙΑ	1.903	895 (47%)	841 (44%)	166 (9%)
ΣΥΝΟΛΟ	79.252	37.281 (47%)	29.534 (37%)	12.430 (16%)

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 - 1993.

⁷⁶ Βλέπε σχετικά, ΕΕΚ, *Οι Περιφέρειες κατά τη δεκαετία του 1990*, 4η περιοδική έκθεση για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των περιφερειών της Κοινότητας, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

Για την Ελλάδα παρατηρείται ότι η συμφωνία μεταξύ της Επιτροπής και της Ελληνικής κυβέρνησης για στόχους ανάπτυξης αφορά τη διάθεση και τη χρησιμοποίηση ενός ποσού 7.193 δισ. Ecu ή 50% (Κοινοτική συμμετοχή) ή ενός συνολικού ποσού 14.342 δισ. Ecu (σε τιμές 1989). Αντιλαμβάνεται κανείς τη σημαντικότητα αυτών των χρηματοδοτήσεων, που προβλέπεται να εισρεύσουν με τη μορφή πόρων μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής όχι μόνο για τη χώρα μας αλλά και για τις υπόλοιπες χώρες του Στόχου 1. Μέσω της διενέργειας επενδύσεων σε έργα υποδομής αναμένεται να υπάρξουν σημαντικές βελτιώσεις στους τομείς των βασικών υποδομών της Ελλάδας και κατά συνέπεια η υποδομή θα συμβάλλει στην καλύτερη αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων και πλεονεκτημάτων των περιφερειών.

SOS

SOS

3.2 ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ Α'ΚΠΣ

Όπως προαναφέρθηκε και στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας η διαδικασία ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας διακρίνεται σε δύο φάσεις. Η πρώτη καλύπτει την περίοδο από το 1950 μέχρι το 1974 και η δεύτερη το διάστημα από το 1974 έως σήμερα.

Η πρώτη φάση χαρακτηρίζεται από την ταχεία ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας αφού το ύψος του ΑΕΠ άρχισε να αυξάνει από το 1950 σε ποσοστό 6 - 7 % ετησίως έναντι του 3,9% του Κοινοτικού μέσου όρου ενώ παρατηρήθηκε μεταβολή της συμμετοχής του ΑΕΠ υπέρ του μεριδίου της βιομηχανίας, δηλαδή μία αύξηση από 20% σε 30%. Υπήρξε επίσης μείωση της συμμετοχής του γεωργικού τομέα στο ΑΕΠ από 30% σε 15%. Όλη αυτή η περίοδος χαρακτηρίζεται από σταθερότητα των τιμών, αύξηση των επενδύσεων και την ύπαρξη κατάλληλης νομοθεσίας για την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων στην Ελλάδα⁷⁷. Το ισοζύγιο πληρωμών

⁷⁷ Βλέπε σχετικά στο δεύτερο κεφάλαιο για το Νόμο 687/53 ο οποίος παρείχε συνταγματικά δικαιώματα στο ξένο κεφάλαιο.

παρέμενε μόνιμα ελλειμματικό ενώ το έλλειμμα καλυπτόταν από τα εμβάσματα των ελλήνων ναυτικών⁷⁸.

Μετά το 1974 και με την αποκατάσταση της Δημοκρατίας πάρθηκε η απόφαση για τον Ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας. Ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας μειώθηκε στο 3 - 4%, όμως εξακολουθούσε να είναι αρκετά υψηλότερος από τον αντίστοιχο των Ευρωπαϊκών κρατών που αντιστοιχούσε στο 2%. Η Ελληνική Οικονομία επηρεάστηκε αρνητικά από την δεύτερη ενεργειακή κρίση. Το ΑΕΠ ενώ έφτανε την περίοδο πριν από την κρίση στο 3-4% μετά το 1979 σταματά σχεδόν να αυξάνει.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1981 - 1985 ο ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν προϊόντος έφτανε μόνο το 1% ετησίως, ποσοστό σαφώς χαμηλότερο από το αντίστοιχο Κοινοτικό που έφτανε το 1,8%. Από την περίοδο αυτή και έπειτα, η Ελλάδα αρχίζει να αποκλίνει από τους ρυθμούς ανάπτυξης της σε σχέση με τα άλλα Ευρωπαϊκά κράτη. Το 1985 σημειώθηκε αύξηση του ΑΕΠ στο 3,8% σε σύγκριση με τη μηδενική αύξηση που υπήρξε την περίοδο 1980 - 1982. Η περίοδος χαρακτηρίζεται από την έκρηξη ελλειμμάτων, του δημόσιου χρέους, του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών και ελλειμματική χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών⁷⁹.

Συμπερασματικά, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, η μακροοικονομική κατάσταση της χώρας δεν ήταν καθόλου ικανοποιητική. Η Ελλάδα έλαβε το Α' ΚΠΣ σε ένα μακροοικονομικό περιβάλλον καθόλου ευνοϊκό για αυτήν και για την προώθηση της ανάπτυξης. Το καθαρό κατά κεφαλήν προϊόν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1989 - 1990 αυξανόταν κατά ένα μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής της τάξεως του 1,1% έναντι του 2,6% που αντιστοιχούσε στην χρονική περίοδο 1973 - 1979. Επίσης, παρατηρήθηκε και έντονη στασιμότητα κατά τα δύο πρώτα χρόνια του

⁷⁸ Αγαπητός, Γ. (1995), *Εξελίξεις και Διαρθρωτικά Προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας (1950 - 1993)*, Σμπίλιας, Αθήνα, σελ. 47 - 48.

⁷⁹ Βλέπε Lolos, S. (1998), «Success and Failure of Economic Policies: The Experience of Greece and Portugal», *Comparative Economic Studies*, Spring.

1990. Διαπιστώνεται ότι ο ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν προϊόντος, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο κοινοτικό μέσο όρο, σημείωσε την περίοδο αυτή έντονη πτώση⁸⁰.

Ο πληθωρισμός της χώρας μέχρι πριν από το 1973 ήταν ο χαμηλότερος μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ ενώ από το 1973 και μετά αυξανόταν με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Το επίπεδο του πληθωρισμού έφτανε στο 13% την περίοδο πριν από την έναρξη του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης⁸¹.

Είναι πολύ σημαντικό να ειπωθεί σε αυτό το σημείο ότι κατά την περίοδο υιοθέτησης του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης η Ελληνική Οικονομία δοκιμαζόταν έντονα από την εφαρμογή ενός προγράμματος σύγκλισης⁸².

Αυτή η περίοδος χαρακτηρίζεται από μια αυστηρή οικονομική πολιτική και από το πρόγραμμα σταθεροποίησης της Ελληνικής οικονομίας του 1991 - 1993. Παρατηρούμε επομένως, ότι το ΚΠΣ το οποίο στοχεύει μεταξύ

⁸⁰ Βλέπε Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕΚ), «Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για την Ελλάδα: 1989 - 1993».

⁸¹ Beutel, J., (1990), *Economic Impact of Community Support frameworks, 1989 - 1993: Report to the Directorate General For Regional Policies, Commission of the European Communities, Constance, Germany.*

⁸² Η Ελλάδα αλλά και όλα τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να προβούν σε σημαντικές αναδιαρθρώσεις των εθνικών τους οικονομιών σύμφωνα με τα κριτήρια της συνθήκης του Μαστριχτ. Η συνθήκη αυτή προβλέπει ότι, για να συμμετάσχει ένα κράτος- μέλος στη Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ), πρέπει να έχει επιτύχει προηγουμένως την αναγκαία οικονομική σύγκλιση, με γνώμονα τέσσερα κριτήρια που αφορούν την επίτευξη υψηλού βαθμού σταθερότητας των τιμών, την μείωση του δημόσιου ελλείμματος και του δημόσιου χρέους, ως ποσοστών του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, σε επίπεδα που καθορίζει η Συνθήκη, τη διασφάλιση σταθερότητας των συναλλαγματικών ισοτιμιών και τη σύγκλιση των μακροπρόθεσμων επιτοκίων. Η βασική προϋπόθεση για τη συμμετοχή των χωρών στη Νομισματική Ένωση είναι η σύγκλιση των ρυθμών πληθωρισμού, σε μόνιμη βάση. Ειδικότερα τα βασικά κριτήρια για την είσοδο ενός κράτους στην Τρίτη φάση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης είναι τα ακόλουθα: (α) Δημοσιονομικά κριτήρια: Το δημόσιο χρέος μιας χώρας-μέλους δεν μπορεί να υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ, ενώ τα εθνικά δημοσιονομικά ελλείμματα δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερα από το 3% του ΑΕΠ. (β) Νομισματικά κριτήρια: Τα μακροπρόθεσμα επιτόκια δεν μπορούν να ξεπερνούν το μέσο όρο των τριών κρατών που έχουν τα χαμηλότερα επιτόκια. Απαιτείται, επίσης, σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών, οι οποίες πρέπει να παραμένουν στο περιθώριο διακύμανσης του 2,25% που προβλέπει το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Τέλος, απαιτείται σταθερότητα τιμών και το ποσοστό πληθωρισμού δεν μπορεί να υπερβαίνει το 1,5% του μέσου ποσοστού των τριών κρατών που έχουν τον χαμηλότερο πληθωρισμό.

άλλων στην προώθηση της ανάπτυξης μέσω της διενέργεια επενδύσεων στις βασικές υποδομές, στη σύγκλιση των οικονομιών και των περιφερειών να έρχεται σε αντίθεση με το αυστηρό πρόγραμμα σταθεροποίησης της Ελληνικής Οικονομίας.

3.2.1 Τα Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής οικονομίας κατά την έναρξη του Α΄ΚΠΣ

Η θέση του πρωτογενή τομέα κρίνεται ως πολύ σημαντική στην αναπτυξιακή πορεία της Ελληνικής οικονομίας παρά το γεγονός ότι παρουσιάζει μια πτωτική τάση. Συγκεκριμένα, η συμμετοχή του στο ΑΕΠ κυμαίνεται σε ποσοστό 16,87% για το 1986 και στην απασχόληση σε ποσοστό 27,18% του ενεργού πληθυσμού. Ο τομέας αυτός έχει ανάγκη από ιδιαίτερη στήριξη αφού χαρακτηρίζεται από χαμηλή παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα και παρουσιάζει διαρθρωτικές ελλείψεις σε επίπεδο εκμεταλλεύσεων, ανθρώπινου δυναμικού και αξιοποίησης της παραγωγής. Η ανάπτυξη του γεωργικού τομέα μπορεί να έχει επιπτώσεις στη συνολική οικονομική ανάπτυξη καθώς και στην περιφερειακή ανάπτυξη. Η ανάπτυξη αυτή θα μπορούσε να στηρίζεται σε καλύτερη χρησιμοποίηση του φυσικού πλούτου, αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των κλιματικών πλεονεκτημάτων της Ελλάδας και σωστά προσανατολισμένες επιλογές.

Ο δευτερογενής τομέας απασχολεί το 26,81% του ενεργού πληθυσμού και συμμετέχει στο ΑΕΠ με ποσοστό 29,42% για το 1986. Χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία των παραδοσιακών κλάδων, από ΜΜΕ, με προβλήματα σε ότι αφορά την εισαγωγή νέας τεχνολογίας και υιοθέτησης καινοτόμων μορφών παραγωγής. Υπάρχει κίνδυνος η έλλειψη ανταγωνιστικότητας να οδηγήσει σε σοβαρά προβλήματα κατά την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς αν δεν πραγματοποιηθούν ουσιαστικές βελτιώσεις⁸³.

⁸³ Βλέπε σχετικά με τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των τομέων της Ελληνικής οικονομίας στο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 - 1993

Ο τριτογενής τομέας απασχολεί το 46,1% του ενεργού πληθυσμού και αντιπροσωπεύει το 53,71% του ΑΕΠ για το 1986, με μια σταθερή ανοδική τάση. Χαρακτηρίζεται από ανεπαρκή υποδομή, ανεπάρκεια του δημόσιου τομέα, παραδοσιακό τρόπο λειτουργίας τραπεζών και ασφαλιστικών εταιριών και ισχυρούς τους κλάδους του τουρισμού, του εμπορίου και των τραπεζών - ασφαλειών. Το ισχυρό τμήμα του είναι ο τουρισμός που επωφελείται από μια σπάνια πολιτιστική κληρονομιά και ιδιαίτερα ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες.

3.2.2 Σε περιφερειακό επίπεδο διακρίνονται τέσσερις τύποι γεωγραφικών περιοχών με τα αντίστοιχα διαρθρωτικά τους χαρακτηριστικά:

→ Η περιοχή της Αττικής, η οποία χαρακτηρίζεται από την υπερβολικά μεγάλη συγκέντρωση κατοίκων, δραστηριοτήτων και υπηρεσιών. Είναι απαραίτητη η ανάπτυξη υποδομής κατά της ρύπανσης, αποκέντρωσης των παραδοσιακών δραστηριοτήτων και ανάπτυξη σύγχρονων οικονομικών δραστηριοτήτων που να μην ρυπαίνουν.

→ Οι υπόλοιπες αστικές περιοχές και οι περιοχές μεγάλης τουριστικής συγκέντρωσης οι οποίες έχουν άμεση ανάγκη από τον εκσυγχρονισμό των υποδομών τους και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

→ Υπάρχουν οι πεδινές περιοχές, οι οποίες έχουν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης λόγω της ύπαρξης λιγότερο παραδοσιακών κλάδων.

→ Παραμεθόριες περιοχές με σοβαρά προβλήματα αναπτυξιακής καθυστέρησης, έλλειψης βασικών υποδομών.

3.3 ΟΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ Α'ΚΠΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Με βάση επομένως τα ιδιαίτερα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής οικονομίας, τις αδυναμίες της και τα γνωρίσματα των περιφερειών της καθορίστηκε το Σχεδίο Περιφερειακής Ανάπτυξης της περιόδου 1989 - 1993 το οποίο οδήγησε στο αντίστοιχο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

Το Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης αφορούσε το σύνολο της Ελλάδας, δηλαδή περιελάμβανε μέτρα και προγράμματα και για τις 13 περιφέρειες.

Ειδικότερα, το Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης περιλαμβάνει δύο σκέλη: Το πρώτο είναι το εθνικό το οποίο και στοχεύει στην ενίσχυση των μεγάλων τομέων της Ελληνικής οικονομίας. Ο κάθε τομέας περιλαμβάνει ένα σύνολο μεγάλων έργων τα οποία θα δημιουργήσουν εκείνες τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών και ένα αριθμό επιχειρησιακών προγραμμάτων τα οποία αφορούν παρεμβάσεις συγκεκριμένων δράσεων. Οι επιδοτήσεις δίνονται σαν συμπλήρωμα των εθνικών επιδοτήσεων.

Το δεύτερο σκέλος είναι το περιφερειακό και αποσκοπεί στην διενέργεια επενδύσεων που θα οδηγήσουν στην ενίσχυση των υποδομών των περιφερειών. Ειδικότερα, αποβλέπει στην ανάπτυξη και στον εκσυγχρονισμό των 13 περιφερειών της χώρας και περιλαμβάνει ένα Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) για την κάθε περιφέρεια.

3.3.1 Οι άξονες προτεραιότητας του εθνικού σκέλους του ΚΠΣ

Οι κύριοι άξονες προτεραιότητας που επιλέγησαν στο πλαίσιο του εθνικού σκέλους του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης είναι οι ακόλουθοι⁸⁴:

⁸⁴ Βλέπε στο «Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για την Ελλάδα» 1989-1993.

➤ Ο πρώτος άξονας αφορούσε τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό της βασικής οικονομικής υποδομής της χώρας. Δηλαδή αφορούσε στόχους και ενέργειες σε συγκεκριμένους τομείς, όπως στους τομείς των μεταφορών, των επικοινωνιών, της έρευνας και της τεχνολογίας και του περιβάλλοντος. Ο άξονας αυτός αναφερόταν κυρίως στην υλοποίηση των μεγάλων έργων. Αυτό σημαίνει ότι είχε μεγάλη βαρύτητα για την αντιμετώπιση των χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων της χώρας. Το μεγαλύτερο μέρος των πόρων κατευθυνόταν κυρίως στην διενέργεια έργων υποδομής α) στον τομέα των μεταφορών (αυτοκινητόδρομοι Αθηνών-Κορίνθου και Αθηνών - Θεσσαλονίκης, το μετρό της Αθήνας). Γενικότερα, επιδιωκόταν η ταχεία βελτίωση ορισμένων οδικών και σιδηροδρομικών κόμβων της χώρας, β) στη δημιουργία υποδομών ύδρευσης (έργο Αχελώου), γ) στην αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων, δ) στην βελτίωση των τηλεπικοινωνιών, ε) στον τομέα του περιβάλλοντος (στόχος ήταν η μείωση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και των προβλημάτων μόλυνσης που αντιμετωπίζουν τα μεγάλα αστικά κέντρα, οι βιομηχανικές ζώνες και τα τουριστικά κέντρα). Τέλος, ένα μεγάλο μέρος των πόρων κατευθύνθηκε προς την κατασκευή του έργου του φυσικού αερίου.

➤ Ο Δεύτερος άξονας έδινε προτεραιότητα στην ανάπτυξη και στην ενίσχυση του πρωτογενή τομέα παραγωγής και ειδικότερα στην αγροτική ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, ο άξονας αυτός περιελάμβανε τον εκσυγχρονισμό όλων των παραγωγικών δομών και υποδομών, των μεθόδων παραγωγής, την προσπάθεια κατάρτισης των γεωργών, τη στήριξη των νέων γεωργών και γενικότερα τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του κτηνοτροφικού και του γεωργικού τομέα.

➤ Ο τρίτος άξονας αφορούσε την δημιουργία μεθόδων βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και του εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων.

➤ Ο τέταρτος άξονας αναφερόταν στη σημασία της δημιουργίας μιας ισόρροπης και ορθολογικής ανάπτυξης του τουρισμού. Δίνεται βαρύτητα στη σημασία της εύρεσης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, στη

δημιουργία υποδομών, στην κατάλληλη επαγγελματική κατάρτιση όλων εκείνων των ατόμων που ασχολούνται με τον τομέα του τουρισμού.

➤ Ο πέμπτος άξονας έκανε λόγο για τη σημασία της αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού. Αφορούσε κυρίως τη δημιουργία προγραμμάτων κατάρτισης τα οποία θα προάγουν την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Στον άξονα αυτό υπάρχει και μια αναφορά για αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων υπέρ των περιφερειών.

3.3.2 Το περιφερειακό σκέλος του ΚΠΣ

➤ Ο έκτος άξονας του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης αποτελεί το περιφερειακό του σκέλος. Περιλαμβάνει όλες εκείνες τις παρεμβάσεις που επιλέχθηκαν με βάση τις ιδιαιτερότητες των 13 περιφερειών της χώρας. Στόχευε στην μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων η οποία θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της ανάπτυξης και αξιοποίησης του τοπικού δυναμικού των 13 περιφερειών. Για κάθε μια από τις 13 περιφέρειες καθορίστηκαν συγκεκριμένοι άξονες δράσεις και προτεραιοτήτων σύμφωνα με τις ανάγκες της και τα προβλήματά της. Τα προβλεφθέντα μέτρα και παρεμβάσεις παρουσιάζονταν ενοποιημένα σε ένα πολυλειτουργικό πρόγραμμα, συγχρηματοδοτούμενο και από τα τρία διαρθρωτικά ταμεία της κοινότητας. Ο Πίνακας 4 που ακολουθεί περιλαμβάνει αναλυτικό κατάλογο των 13 περιφερειών της χώρας, περιγραφή των βασικών τους χαρακτηριστικών, των προτεραιοτήτων ανάπτυξής τους και των αξόνων παρέμβασης με βάση το περιφερειακό σκέλος του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Οι 13 περιφέρειες της χώρας και οι άξονες παρέμβασης με βάση το ΚΠΣ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	ΑΞΟΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	1) Άρση της απομόνωσης της περιφέρειας (μέσω βελτίωσης οδικού άξονα Θεσ/κης Τουρκικών συνόρων), 2) Αξιοποίηση των φυσικών πόρων της περιφέρειας, δηλαδή του γεωργικού τομέα, και έμφαση στην αξιοποίηση του τουρισμού, 3) Βελτίωση της κοινωνικοοικονομικής υποδομής, 4) Αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων μέσω προγραμμάτων κατάρτισης και σύνδεσης αυτών με τις	1) Έργα υποδομής (δρόμοι, αλιευτικά, καταφύγια), τουριστικής υποδομής, βελτίωση λιμενικών υποδομών στην Καβάλα και στην Αλεξανδρούπολη, 2) Προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης, 3) Αναβάθμιση ποιότητας ζωής μέσω της ολοκλήρωσης των νοσοκομείων Ξάνθης και Καβάλας, 4) Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού
	μικρομεσαίες επιχειρήσεις	
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1) Ανάπτυξη της γεωργίας στις ορεινές περιοχές, 2) Αξιοποίηση των φυσικών πόρων, 3) Δημιουργία βασικών υποδομών ώστε να αποτελέσουν το υπόβαθρο για την συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων της περιφέρειας. 3) Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού, 4) Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.	1) Διενέργεια έργων υποδομής σε δρόμους, λιμάνια, αεροδρόμια, 2) Βελτιώσεις της υδροδότησης και του αποχετευτικού δικτύου Θεσ/κης, 3) Υποστήριξη ΜΜΕ, 4) Έργα τουριστικής υποδομής και αξιοποίησης της αρχαιολογικής κληρονομιάς, 4) Απαραίτητη η διενέργεια εκείνων των έργων που θα οδηγήσουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τομέα.
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1) Άρση της απομόνωσης της περιφέρειας, 2) Προστασία περιβάλλοντος και ανάπτυξη και προστασία του αστικού ιστού, 3) Ανάπτυξη βιώσιμων παραγωγικών δραστηριοτήτων και αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων της περιοχής, 4) Μείωση του βαθμού εξάρτησής της από ένα βιώσιμο κλάδο-ενέργεια.	1) Έργα που θα οδηγήσουν στη βελτίωση του οδικού δικτύου και των υποδομών μεταφοράς. Τα έργα αυτά αποτελούν παρεμβάσεις στο εθνικό αλλά και στο περιφερειακό σκέλος, 2) Έργα που θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα, στην ανάπτυξη υποδομής, στη βελτίωση και αξιοποίηση των δασών που διαθέτει η περιοχή, 3) Δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης στους τομείς της μεταποίησης και προγράμματα κατάρτισης ανέργων.
ΗΠΕΙΡΟΥ	1) Άρση της απομόνωσης, 2) Δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και σε άλλους τομείς εκτός του πρωτογενή, 3) Αξιοποίηση των φυσικών πόρων και των πρώτων υλών, 4) Ανάπτυξη των ορεινών, των παραμεθόριων και των βασικών υποδομών της περιφέρειας.	1) Επενδύσεις σε έργα υποδομής (βελτίωση του οδικού δικτύου, διαπεριφερειακές συνδέσεις, ενίσχυση του επαρχιακού - τοπικού δικτύου, 2) Επενδύσεις για την ενίσχυση των γεωργικών διαρθρώσεων και αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων.
		πίνακας 4: (συνέχεια)

ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	1) Αξιοποίηση των φυσικών πόρων και πρώτων υλών, 2) Ενίσχυση της ενδογενούς ανάπτυξης, 3) Ανάπτυξη υποδομών, 4) Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού, 5) Ανάπτυξη του αγροτικού τομέα και ενίσχυση ανταγωνιστικότητας γεωργικών προϊόντων.	1) Έργα υποδομής που σχετίζονται με την κατασκευή του σιδηροδρομικού άξονα Αθήνας - Θεσ/κης και βελτίωση τηλεπικοινωνιών, 2) Έργα για την εκτροπή του Αχελώου, 3) Μέτρα υπέρ ΜΜε, 4) Έργα αξιοποίησης του τουρισμού
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	1) Οργάνωση του τουριστικού τομέα και ενίσχυση των υπόλοιπων οικονομικών δραστηριοτήτων, 2) βελτίωση του συστήματος επικοινωνιών μεταξύ των υπολοίπων νησιών.	1) Έργα που θα οδηγήσουν στην αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων, 2) Στην ενίσχυση των υποδομών, 3) Στην ανάπτυξη του τουρισμού, 4) Συγκράτησης του πληθυσμού στην περιοχή και αναβάθμισης του γεωργικού τομέα.
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	1) Έργα υποδομής, 2) Έργα ενίσχυσης βιομηχανικών ζωνών, 3) Εκμετάλλευση των τοπικών πλεονεκτημάτων στους τομείς αλιείας, γεωργίας, τουρισμού.	1) Έργα που θα οδηγήσουν στην αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων, 2) Στην ενίσχυση των υποδομών, 3) Βελτίωση ποιότητας ζωής, 4) Ανάδειξη της Δυτικής Ελλάδας σε πύλη διασύνδεσης με την Ευρώπη.
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	1) Αξιοποίηση των πρώτων υλών της περιφέρειας και ανάπτυξη της βιομηχανίας και της βιοτεχνίας, 2) Βελτίωση των υποδομών και ανάπτυξη της υπαίθρου, 3) Ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών και της Σκύρου, 4) Ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα μέσω της αύξησης της ανταγωνιστικότητας και της αποτελεσματικότητάς του και του εκσυγχρονισμού των γεωργικών υποδομών.	1) Τα εθνικά μέτρα για την περιφέρεια εντάσσονται στο πλαίσιο των αξόνων του εθνικού σκέλους του ΚΠΣ και αφορούν την διενέργεια βασικών έργων υποδομής στα τμήματα των οδικών και σιδηροδρομικών αξόνων Αθήνας Θεσ/κης, 2) Βελτίωση των τηλεπικοινωνιών, 3) Στο ΜΟΠ για την Ανατολική Ελλάδα προβλέπεται η πραγματοποίηση παρεμβάσεων σε έργα τουριστικής υποδομής, σε μέτρα υπέρ των ΜΜΕ και κατάρτισης, μέτρα για την ανάπτυξη της υπαίθρου (αγροτικός τουρισμός).
ΑΤΤΙΚΗΣ	1) Περιορισμός της καταπόνησης του περιβάλλοντος, 2) Βελτίωση των υποδομών στη Δυτική Αττική, 3) Παροχή τεχνικής βοήθειας, 4) Προώθηση της επαγγελματικής κατάρτισης με στόχο την αύξηση του επιπέδου των ειδικών γνώσεων και την καταπολέμηση της ανεργίας, 5) Υποστήριξη των περιοχών ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα, 6) Βελτίωση ποιότητας ζωής και λειτουργικότητας των υποδομών.	1) Τα εθνικά μέτρα για την περιφέρεια αφορούν στο κεφάλαιο των κυρίων στόχων του εθνικού σκέλους του ΚΠΣ όπως το μετρό των Αθηνών, η ενίσχυση των μεγάλων οδικών και σιδηροδρομικών αξόνων από και προς την Αθήνα, 2) Μέτρα που στοχεύουν στην βελτίωση των τηλεπικοινωνιών και της παροχής ενέργειας, 3) το Μοπ για την Αττική καλύπτει την υποστήριξη των ΜΜΕ, τη δημιουργία υποδομών στο χώρο της υγείας και του κοινωνικού τομέα, 4) Το ΕΤΠΑ δίνει προτεραιότητα σε μέτρα που θα μειώσουν τη βελτίωση της υποδομής

		υποβαθμισμένων περιοχών της Δυτικής Αττικής και του πειραιά.
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	1) Ολοκλήρωση έργων που θα βελτιώσουν τις υποδομές, εκμετάλλευση των τοπικών πόρων, 2) ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών προϊόντων και των τουριστικών περιοχών, 3) άμβλυση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και βελτίωση ποιότητας ζωής κατοίκων.	1) το εθνικό σκέλος του ΚΠΣ καλύπτει μεταξύ άλλων τη βελτίωση των οδικών συνδέσεων της Τρίπολης με την Κόρινθο και Αθήνα, 2) Την ενίσχυση των γεωργικών διαρθρώσεων, 3) Την υποστήριξη των παραγωγικών επενδύσεων, 4) Το ΠΕΠ καλύπτει έργα βελτίωση υποδομών στις πόλεις, των μεταφορικών υποδομών και των τουριστικών υποδομών.
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1) Άρση της απομόνωσης της περιφέρειας, 2) Αξιοποίηση των φυσικών πόρων και των πρώτων υλών, 3) Ανάπτυξη των βασικών υποδομών, 4) Αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων	1) Το ΜΟΠ των νησιών του Αιγαίου προβλέπει παρεμβάσεις στους τομείς των συγκοινωνιακών, ενεργειακών, τουριστικών υποδομών, 2) Οι εθνικές ενέργειες κατατάσσονται στο πλαίσιο των αξόνων του εθνικού σκέλους του ΚΠΣ.
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1) Έξοδος της περιφέρειας από την απομόνωση, 2) Αξιοποίηση των πόρων της περιφέρειας, 3) Έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας, 4) Διαχείριση και ορθολογική χρήση των υδάτινων πόρων, 5) Ανάπτυξη των βασικών υποδομών.	1) Οι εθνικές ενέργειες στην περιφέρεια αφορούν έργα βελτίωσης των τηλεπικοινωνιών και της ενεργειακής καλωδιακής διασύνδεσης ορισμένων νησιών, 2) Αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων, 3) Ενίσχυση τουριστικών διαρθρώσεων και μέτρα παροχής συμβουλών υπέρ των ΜΜΕ.
ΚΡΗΤΗΣ	1) Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των τομέων της οικονομίας της περιφέρειας με έμφαση στην ορθολογική αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων του πρωτογενή και τριτογενή τομέα, 2) Αναβάθμιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής και εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής.	1) Έργα που θα οδηγήσουν στην διενέργεια επενδύσεων στις βασικές υποδομές, 2) Έργα που στοχεύουν στην αξιοποίηση και στην αναβάθμιση του γεωργικού τομέα και του ανθρώπινου δυναμικού και 3) Έμφαση στην αξιοποίηση του τουρισμού.

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 -1993⁸⁵

Στον Πίνακα 4 εμφανίζονται επομένως οι βασικές ενέργειες - παρεμβάσεις που περιλαμβάνονται στο περιφερειακό σκέλος του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και χρηματοδοτούνται προς όφελος των 13 περιφερειών

⁸⁵ Επίσης βλέπε Κόνσολας, Ν. (1994), «Περιφερειακή Διάρθρωση και Αναπτυξιακή Πολιτική», *Επιλογή*, Ειδική Ετήσια Έκδοση, σελ. 146 - 160.

της χώρας. Η ταξινόμηση αυτή έγινε με βάση τη μελέτη των ιδιαίτερων προβλημάτων της κάθε περιοχής, τις προτεραιότητες ανάπτυξης και τους στόχους που επιδιώκονται. Οι στόχοι αυτοί αφορούν κατά κύριο λόγο την βελτίωση και ενίσχυση των βασικών υποδομών των περιφερειών και της χώρας, την παροχή καλύτερων συνθηκών ζωής, την αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού των περιοχών μέσω της διενέργειας προγραμμάτων κατάρτισης και επαγγελματικής εξειδίκευσης του πληθυσμού και τέλος ενέργειες που στοχεύουν στην βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και προστασίας του.

Συμπερασματικά, διατυπώνεται η άποψη ότι οι άξονες παρέμβασης του περιφερειακού σκέλους του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια της άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων της χώρας μέσω της βελτίωσης των υποδομών των περιφερειών και της δημιουργίας και ενίσχυσης εκείνων των προγραμμάτων που στοχεύουν στην προαγωγή της ισόρροπης ανάπτυξης.

Το χρηματοδοτικό μέρος του Ελληνικού Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, κατά τομέα προτεραιότητας παρουσιάζεται στον Πίνακα 5. Ο πίνακας αυτός κάνει διαχωρισμό μεταξύ των πηγών χρηματοδότησης και των μορφών βοήθειας, δηλαδή σε ποιες περιπτώσεις συνεισφέρει η Κοινότητα, τότε οι εθνικές αρχές και τότε ο ιδιωτικός τομέας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΚΠΣ 1989- 1993 και Ελλάδα (εκατ. ECU σε τιμές 1989)

Άξονες Προτεραιότητας	Κοινοτικοί Πόροι	Εθνική Συμμετοχή	Ιδιωτικός Τομέας	Συνολική Χρηματοδότηση
1 Βασική Οικονομική Υποδομή	1631 (37%)	2440 (59%)	23 (2,29%)	4094
2 Πρωτογενής Τομέας και Αγροτική Ανάπτυξη	1016 (23%)	677 (16,38%)	349 (34,8%)	2042
3 Ανταγωνιστικότητα	473 (11%)	300 (7,25%)	425 (42,45%)	1198

Επιχειρήσεων				
4 Τουρισμός	85 (2%)	51 (87%)	90 (6,68%)	226
5 Ανθρώπινο Δυναμικό	1158 (27%)	665 (16%)	141 (14,08%)	1937
Εθνικό Σκέλος	4363 (60,7%)	4133 (71%)	1001 (74,3%)	9497
Περιφερειακό Σκέλος	2830 (39%)	1669 (28,76%)	346 (25,6%)	4845
Σύνολο	7193 (50%)	5802 (40%)	1347 (9%)	14342 (100%)

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989-1993

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 5 παρατηρείται ότι η συνεισφορά της Κοινότητας για τη χώρα μας αντιστοιχεί στα 7.193 εκατ. ECU ή (50%) στο σύνολο του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης ενώ η εθνική χρηματοδότηση αντιστοιχεί στο 5802 εκατ. ECU ή (40%) και τέλος ο ιδιωτικός τομέας συμμετέχει με 1347 εκατ. ECU ή (10%). Σε σχέση με την χρηματοδότηση του περιφερειακού σκέλους διαπιστώνεται ότι ο τομέας αυτός καταλαμβάνει το 39% της Κοινοτικής ενίσχυσης, ποσοστό πολύ σημαντικό για την ενίσχυση των υποδομών των περιφερειών και της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων.

Σε σχέση με τους βασικούς άξονες προτεραιότητας διαπιστώνεται ότι μεγάλη σημασία κατέχει η διενέργεια επενδύσεων για τη βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας. Είναι προφανές ότι μετά το πέρας των έργων που θα οδηγήσουν για παράδειγμα στην βελτίωση του οδικού, του τηλεπικοινωνιακού συστήματος της χώρας ή γενικότερα του τομέα υποδομών μεταφορών θα μειωθεί ο περιφερειακός χαρακτήρας της χώρας και θα προωθηθεί η πιο εύκολα η σύγκλιση της Ελληνικής οικονομίας με τις υπόλοιπες των κρατών μελών. Αυτό που παίζει σημαντικό ρόλο δεν είναι απλώς η μεταφορά πόρων για τη διενέργεια επενδύσεων στον τομέα για παράδειγμα του οδικού δικτύου, αλλά η δημιουργία πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων μετά το τέλος του προγράμματος και σε άλλους τομείς ή και στο σύνολο της Ελληνικής οικονομίας τα οποία θα διακρίνονται για τον μόνιμο χαρακτήρα τους.

3.4 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, για τη συμμετοχή των Ευρωπαϊκών κρατών στην ΟΝΕ και για την επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο εσωτερικό της Κοινότητας απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η σύγκλιση των οικονομιών και των περιφερειών των κρατών - μελών.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι, τα βασικά μέσα που διαθέτουν τα κράτη - μέλη σήμερα είναι οι Κοινοτικές ενισχύσεις που παρέχονται μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής. Δηλαδή, πρόκειται μεταξύ άλλων για τα ΚΠΣ, για τα ΜΟΠ και για τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες. Αυτά θα συνεισφέρουν στις προσπάθειες που καταβάλλονται από την πλευρά κυρίως των ασθενέστερων οικονομικά κρατών - μελών, όπως η Ελλάδα, στη σύγκλιση των οικονομιών και των περιφερειών, στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών και στη συμμετοχή των χωρών στην ΟΝΕ.

Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης είναι κατά κύριο λόγο ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα αφού συμβάλλει στην υλοποίηση των παραπάνω στόχων και αποβλέπει στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών, στον εκσυγχρονισμό των βασικών υποδομών τους τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Τόνιζεται ότι η επίδραση του ΚΠΣ στην οικονομία μιας χώρας εξαρτάται σε ένα σημαντικό βαθμό από το μακροοικονομικό περιβάλλον που επικρατεί σε αυτή, τις πολιτικές που ακολουθούνται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις σε μικρό και μακροοικονομικό επίπεδο και τέλος, από τις ιδιαίτερες συνθήκες που διαμορφώνονται κατά τη διάρκεια εφαρμογής του, όπως για παράδειγμα δυσχέρειες στην αποτελεσματική απορρόφηση των πόρων και στη διάθεση τους σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας από τους οποίους θα προκύψουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.

3.4.1 Η λειτουργία και οι επιδράσεις του ΚΠΣ στην οικονομία μιας χώρας

Προκειμένου να προβούμε στην εκτίμηση των επιδράσεων του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης στην Ελληνική οικονομία ας δούμε με ποιό τρόπο επιδρά γενικά σε μια οικονομία. Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης συμβάλλει στην ενίσχυση μιας οικονομίας μέσα από την κινητοποίηση μηχανισμών ενδογενούς ανάπτυξης της, όπως για παράδειγμα δημιουργία εξωτερικών οικονομιών.

Επιπλέον, οι επιδράσεις του ΚΠΣ δεν πρέπει να αξιολογούνται βραχυπρόθεσμα αλλά μακροπρόθεσμα και κυρίως μετά το τέλος εφαρμογής του. Ειδικότερα, οι θετικές επιπτώσεις των Κοινοτικών ενισχύσεων προέρχονται:

α) από την αύξηση της ζήτησης η οποία είναι αποτέλεσμα της εισροής πόρων και

β) από την ενίσχυση της προσφοράς η οποία προέρχεται από την αύξηση της παραγωγικής ικανότητας μιας οικονομίας. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι τα θετικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την πλευρά της ζήτησης είναι πρόσκαιρα και εξαλείφονται μετά το τέλος του προγράμματος. Αυτό που εξακολουθεί να υφίσταται είναι οι θετικές επιπτώσεις από την πλευρά της προσφοράς που συντελούν στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας κατά τη διάρκεια αλλά κυρίως μετά το πέρας του προγράμματος. Δηλαδή πρόκειται για επιδράσεις που έχουν μονιμότερο χαρακτήρα.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι επενδύσεις που γίνονται για την ενίσχυση του οδικού δικτύου μιας περιφέρειας, οι οποίες καταρχήν βραχυπρόθεσμα θα οδηγήσουν στην αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης αλλά μακροπρόθεσμα θα συμβάλλουν στην αύξηση της αποτελεσματικότητας του οδικού δικτύου της περιοχής αλλά και της χώρας καθώς επίσης και γενικότερα στην βελτίωση του τομέα μεταφορών.

Συμπερασματικά, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι όλα τα παραπάνω εξαρτώνται άμεσα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας οικονομίας, από τις δυσχέρειες που εμφανίζονται κατά τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος και από την ικανότητα της οικονομίας για πλήρη και αποτελεσματική απορρόφηση των πόρων. Αυτό εξαρτάται από το κατά πόσο είναι εφικτό να απορροφηθούν οι Κοινοτικές ενισχύσεις και να διατεθούν σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας οι οποίοι με τη σειρά τους θα οδηγήσουν σε πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα⁸⁶.

Ας δούμε ποιες προβλέπεται να είναι οι επιδράσεις του ΚΠΣ στην Ελληνική οικονομία.

Η μεταφορά πόρων που δίνονται από τα τρία Διαρθρωτικά Ταμεία μπορεί να συμβάλλει στην διενέργεια επενδύσεων για τη δημιουργία υποδομών, όπως και για την αποτελεσματική λειτουργία των δημοσίων επιχειρήσεων. Αυτοί οι πόροι περιλαμβάνονται στο εθνικό πρόγραμμα επενδύσεων και αποτελούν συστατικό στοιχείο του ΚΠΣ (περίπου το 50% του συνόλου).

Επίσης, θετικές επιπτώσεις θα υπάρξουν με την υιοθέτηση εκείνων των προγραμμάτων που οδηγούν στην βελτίωση και στην αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και των ιδιαίτερων δυνατοτήτων του. Αυτά τα προγράμματα αφορούν κυρίως την εκπαίδευση και την κατάρτιση του εργατικού δυναμικού καθώς επίσης και την βελτίωση της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων. Η επίδραση αυτή μπορεί να συνδεθεί με τον άξονα 5 του ΚΠΣ. Το άμεσο βραχυπρόθεσμο αποτέλεσμα αντανακλάται σε ένα μεγάλο βαθμό στην δημιουργία εισοδημάτων μέσω της μεταφοράς πόρων στα νοικοκυριά. Ένα άλλο μικρότερο μέρος εκφράζεται άμεσα στη βελτίωση της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων η οποία επηρεάζει την ιδιωτική επενδυτική δραστηριότητα.

⁸⁶ Ζόνζηλος, Ν., και Σ. Λώλος, (1992), «Η συμβολή του ΚΠΣ στην ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας», *Η Καθημερινή*, 25 Δεκεμβρίου, επίσης βλέπε στο Λαμπρινίδης, Μ., Σ. Λώλος, (1998), *Ελληνική Οικονομία*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Θετική επίπτωση δημιουργείται με την αναδιάρθρωση της παραγωγικής ικανότητας και της προώθησης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων που μπορεί να θεωρηθεί ότι σχετίζεται με τους άξονες 2, 3, και 4 του ΚΠΣ. Αφορά κυρίως σε προγράμματα αναδιάρθρωσεων, για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα μέσω χρηματοδοτικών ενισχύσεων, καθώς και άλλα προγράμματα όπως η πρόωρη συνταξιοδότηση των αγροτών.

Από την πλευρά της προσφοράς οι θετικές επιπτώσεις επέρχονται ως αποτέλεσμα των βελτιώσεων που γίνονται στην παραγωγική διαδικασία της οικονομίας και οι οποίες διακρίνονται για την μακροοικονομική τους διάρκεια. Συνήθως πρόκειται για βελτιώσεις που αφορούν στις μεθόδους παραγωγής των διαφόρων κλάδων και οι οποίες διενεργούνται με τη βοήθεια επενδύσεων σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο.

3.4.2 Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Α΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης

Για την εκτίμηση των επιπτώσεων του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης στην Ελληνική οικονομία έχουν γίνει τρεις προσπάθειες⁸⁷.

Έτσι, οι επιδράσεις των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης στην Ελληνική οικονομία αναμένονταν να είναι οι ακόλουθες:

Σε σχέση με το ΑΕΠ, οι εκ των προτέρων εκτιμήσεις για την επίδραση του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης της περιόδου 1989 - 1993, έδειξαν ότι με τη

⁸⁷ Η πρώτη προσπάθεια έχει διεξαχθεί για λογαριασμό της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προκειμένου να εκτιμηθούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα του ΚΠΣ στις χώρες του Στόχου 1 και κατά συνέπεια και στην Ελλάδα, βλέπε σχετικά Beutel, J., (1990) *Economic Impact of Community Support Frameworks 1989 - 1993: Report to the Directorate - General for Regional Policies*, Commission of the European Communities. Η δεύτερη προσπάθεια αφορά την εκ των προτέρων αξιολόγηση των επιδράσεων του ΚΠΣ στην Ελληνική οικονομία (ex ante) στην οποία γίνεται προσπάθεια να εκτιμηθεί η μέγιστη απόδοση του προγράμματος στην οικονομία υποθέτοντας πλήρη και αποτελεσματική απορρόφηση των πόρων. Η μελέτη αυτή είναι των Lolos, S., A. Suwa - Eisenmann, N. Zonzilos και F. Bourguignon, (1995), «Evaluating the Community Support Framework with an Extended Computable General Equilibrium Model: The Case of Greece (1988 - 1995)». Η Τρίτη μελέτη αφορά την εκ των υστέρων αξιολόγηση που εκπονήθηκε από την κοινοπραξία Evalion για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βλέπε σχετικά Evalion (1995), *Ex - Post Evaluation of the Greek Community Support Framework*.

λήξη του προγράμματος αυτό θα μπορούσε να οδηγηθεί σε μια αύξηση η οποία θα κυμαινόταν γύρω στο 3,5% σε τιμές 1993. Η αύξηση αυτή υπολογιζόταν κάτω από την προϋπόθεση ότι θα υπήρχε πλήρης απορρόφηση των Κοινοτικών πόρων.

Σχετικά με το ποσοστό αυτό παρατηρείται ότι περίπου το 2% αυτής της αύξησης θα προερχόταν από παράγοντες που ενισχύουν τη ζήτηση. Οι επιπτώσεις του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης από τη μεριά της προσφοράς στο ΑΕΠ θα έφτανε το 1,5% για το 1993. Τελικά, σύμφωνα με την εκ των υστέρων αξιολόγηση, οι αναμενόμενες επιδράσεις του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης από τη μεριά της ζήτησης δικαιώθηκαν. Αυτό σημαίνει ότι η αύξηση του ΑΕΠ ανήλθε σε ποσοστό περίπου 2% από τους Κοινοτικούς πόρους.

Τονίζεται σε αυτό το σημείο ότι η πραγματική αύξηση του ΑΕΠ την περίοδο 1989 - 1993 έφτανε ετησίως ένα ποσοστό της τάξης του 0,5 με 0,8%. Λαμβάνοντας υπόψη το χαμηλό ρυθμό ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1980, οι επιπτώσεις του ΚΠΣ στο ΑΕΠ είναι εντυπωσιακές.

Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης αναμενόταν να συνεισφέρει στην αύξηση των επενδύσεων γύρω στο 2,5%. Παράλληλα με τη σημαντική αύξηση των δημοσίων επενδύσεων, παρά το γεγονός της εφαρμοζόμενης περιοριστικής πολιτικής της περιόδου, στον τομέα των ιδιωτικών επενδύσεων αναμενόταν μια αύξηση της τάξεως του 2,5%.

Η συμβολή των Κοινοτικών ενισχύσεων στη δημιουργία των εισοδημάτων θεωρείται πολύ σημαντική αφού υπολογιζόταν να υπερβαίνει σε πραγματικούς όρους το 0,5% ετησίως. Οι ενισχύσεις αυτές δίνονται με τη μορφή μεταβιβαστικών πληρωμών και απευθύνονται κυρίως στους αγρότες και στους συμμετέχοντες σε μορφωτικά σεμινάρια.

Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι επιπτώσεις του ΚΠΣ οδηγούν σε μια οριακή μείωση του μεγέθους του πληθωρισμού. Ωστόσο, ο πληθωρισμός μειώθηκε από 20,4% το 1990 στο 14,4% το 1993. Η επιτυχία αυτή οφειλόταν στην οικονομική ύφεση, στα μέτρα που προέβλεπε το πρόγραμμα σταθεροποίησης της Ελληνικής οικονομίας και στην μείωση του πραγματικού εισοδήματος που περιορίσε την ζήτηση.

Στον τομέα της απασχόλησης παρατηρούνται τα εξής: Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από 7,7% το 1989, σε 9,8% το 1993. Οι εκτιμήσεις έδειξαν ότι με τη συμβολή του ΚΠΣ για την εξεταζόμενη περίοδο θα δημιουργούνταν γύρω στις 50.000 περίπου νέες θέσεις εργασίας, το οποίο θα οφειλόταν στις επιπτώσεις του προγράμματος από τη μεριά της ζήτησης.

Πρέπει να ειπωθεί ότι η επίδραση του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης στο ΑΕΠ και στην απασχόληση θα ήταν ακόμα μεγαλύτερη, σχεδόν διπλάσια, αν δεν σημειώνονταν καθυστερήσεις στην ανάθεση των έργων, στη διαχείριση και απορρόφηση των πόρων και στις ενισχυτικές πολιτικές που θα βελτίωναν την ανταγωνιστικότητα, το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας και των συνθηκών χρηματοδότησης των επιχειρήσεων.

Στο περιφερειακό επίπεδο οι επιπτώσεις των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης είναι θετικές αν ο ρυθμός της ανάπτυξης των επιλέξιμων περιφερειών είναι μεγαλύτερος ή ίσος από τον αντίστοιχο των Ευρωπαϊκών χωρών. Κρίνεται επίσης ως πολύ σημαντική η ικανότητα ή μη των περιφερειών αυτών να μεταβάλλουν τον οικονομικό και παραγωγικό ιστό τους μέσω της υιοθέτησης καινοτόμων μεθόδων παραγωγής και επιλέξιμων πολλά υποσχόμενων κλάδων. Τέλος, δίνεται μεγάλη βαρύτητα στην ικανότητα των περιφερειών αυτών να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας και κατά συνέπεια να καταπολεμήσουν την ανεργία.

3.4.3 Οι χρηματοοικονομικές επιδράσεις του ΚΠΣ

Η διερεύνηση των ex - post επιπτώσεων των προγραμμάτων αποτελεί τον τελικό στόχο της αξιολόγησης. Βασική προϋπόθεση για την διενέργεια μιας τέτοιας διερεύνησης (ex - post) είναι η ολοκλήρωση ενός προγράμματος και το πέρασμα ενός ορισμένου χρονικού ορίου προκειμένου να εκτιμηθούν καλύτερα τα άμεσα και έμμεσα αποτελέσματα.

Στην περίπτωση του Ελληνικού Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι δόθηκε και παράταση ενός έτους για την ολοκλήρωσή του. Η ίδια η παράταση που δόθηκε αποδεικνύει τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια του προγράμματος. Θα μπορούσαμε για παράδειγμα να αναφερθούμε σε προβλήματα που σχετίζονται με την αδυναμία απορρόφησης των πόρων από το ΚΠΣ μέσα στο αρχικό χρονοδιάγραμμα που είχε τεθεί.

Στον Πίνακα 6 που ακολουθεί παρουσιάζεται μια από τις βασικές χρηματοοικονομικές διαστάσεις του Α'ΚΠΣ που αφορά το ποσοστό απορρόφησης των πόρων με βάση εκτιμήσεις προβλέψεων και αποτελέσματα πραγματοποιήσεων για κάθε Διαρθρωτικό Ταμείο και αφορά την περίοδο 1989 - 94.

Η προσθήκη του έτους 1994 γίνεται δεδομένου ότι μεγάλο μέρος των πραγματοποιήσεων που αφορούσε το Α'ΚΠΣ έλαβε χώρα στη διάρκεια αυτού του έτους όπου καταβλήθηκε προσπάθεια να ολοκληρωθούν ημιτελή έργα. Από τα ποσά του έτους 1994 θα πρέπει να αφαιρεθούν 505 εκ. ECU από το ΕΤΠΑ και 50 εκ. ECU από το ΕΚΤ που αφορούν πραγματοποιήσεις έργων και ενεργειών που εντάσσονται στο Β'ΚΠΣ. Η συνολική πάντως απορρόφηση των πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία ανήλθε στο τέλος της περιόδου σε 93,91% των προβλέψεων. Μεταξύ των ταμείων οι πιστώσεις από το ΕΚΤ και το ΕΤΠΑ απορροφήθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό (97,4% και 97,2% αντίστοιχα) ενώ οι απορροφήσεις από το ΕΓΤΠΕ (τμήμα προσανατολισμού) βρίσκονται σε χαμηλότερο

επίπεδο (84,1%). Επιπλέον, στην ίδια περίοδο απορροφήθηκε το μεγαλύτερο μέρος των πιστώσεων των ΜΟΠ⁸⁸.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Κατανομή των πόρων των Διαρθρωτικών ταμείων στο Α'ΚΠΣ (1989-94) και απορροφήσεις σε εκ. δρχ.

	ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ	ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗΣ
ΕΓΤΠΕ-Π	593900	499448	84,10
ΤΑΚΤΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	343000	274104	79,91
Π.Δ.Ε.	185000	133640	72,24
ΤΡΙΤΟΙ	65900	91705	139,16
ΕΤΠΑ	1257000	1221818	97,20
Π.Δ.Ε.	725000	676143	93,26
ΤΡΙΤΟΙ	532000	545676	102,57
ΕΚΤ	483000	47046	97,40
ΤΑΚΤΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	159500	163341	102,41
ΤΡΙΤΟΙ	323500	307124	94,94
ΣΥΝΟΛΟ ΠΟΡΩΝ	2333900	2191731	93,91

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο Κράτους

Μια άλλη σημαντική διαπίστωση που προκύπτει είναι η μετατόπιση της βαρύτητας των βασικών υποπρογραμμάτων του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης κατά την εκτέλεσή τους.

Στον πίνακα 7 που ακολουθεί παρουσιάζονται οι προτεραιότητες του Α'ΚΠΣ, όπως είχαν προσδιοριστεί στο εγκριθέν από την Κοινότητα

⁸⁸ Γεωργίου, Γ. (1995), «Κριτήρια Περιφερειακών Κατανομών των Πόρων του Β' ΚΠΣ 1994 - 99», Τόπος, τεύχος 10, επίσης στα πρακτικά συνεδρίου «Περιφερειακή Ανάπτυξη, Χωροταξία και Περιβάλλον στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης, Τόμος Ι, Σύλλογος Ελλήνων Περιφερειολόγων (ΣΕΠ).

πρόγραμμα, με βάση το ποσοστιαίο μερίδιο των πόρων αυτών στο συνολικό προϋπολογισμό και το σχετικό μερίδιο της κάθε προτεραιότητας στο τέλος της περιόδου του Α'ΚΠΣ. Οι μεγάλες μετατοπίσεις στο Α'ΚΠΣ αφορούν τις προτεραιότητες 5 και 6 οι οποίες αναφέρονται στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και στην ανάπτυξη του εγχώριου δυναμικού των 13 περιφερειών. Η 5η προτεραιότητα αυξάνεται από 7,5% στην αρχή του προγράμματος σε 10,2% στο τέλος της περιόδου ενώ η 6η προτεραιότητα αυξάνεται από 40,9% σε 50,3%. Οι προτεραιότητες του Α'ΚΠΣ με σημαντική μείωση στο στάδιο της υλοποίησης είναι η 1η και η 3η που αναφέρονται στη βελτίωση των βασικών υποδομών και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Οι μετατοπίσεις των προτεραιοτήτων σχεδιασμού /προγραμματισμού κατά την υλοποίηση του Α'ΚΠΣ συνέβαλλαν στην παραβίαση των αρχικών στόχων του προγράμματος με αποτέλεσμα τη μη προσέγγισή τους.

Επιπλέον, η έμφαση που δόθηκε στην απορρόφηση των πόρων αντί της παραγωγικής αξιοποίησής τους διαμόρφωσε υψηλά ποσοστά απορρόφησης με χαμηλούς, ωστόσο δείκτες αποδοτικότητας των πόρων σε σχέση με τα παραγόμενα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Βασικές Προτεραιότητες του Α'ΚΠΣ

	ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΟΡΩΝ ΚΑΤΑ ΕΓΚΡΙΣΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α' ΚΠΣ
1η:	ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	37,40%	28,80%
2η:	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	6%	6,10%
3η:	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	7,00%	3,8%
4η:	ΙΣΟΡΡΟΠΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	1,3%	0,80%
5η:	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	7,50%	10,20%
6η:	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΝΔΟΓΕΝΟΥΣ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΩΝ 13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ	40,90%	50,30%

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 - 1999

Σε σχέση με την εξέλιξη και την υλοποίηση των προγραμμάτων παρατηρήθηκαν τα εξής:

Τα μεγάλα έργα υποδομής παρουσίασαν σοβαρές καθυστερήσεις ως προς την εκτέλεσή τους και τελικά δόθηκε η λύση της αντικατάστασής τους από μικρά τοπικής εμβέλειας έργα. Αυτό σημαίνει ότι δεν δημιουργήθηκαν οι απαραίτητες εξωτερικές οικονομίες που θα βοηθούσαν στην ανάπτυξη των παραγωγικών κλάδων της οικονομίας και που θα δημιουργούσαν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Η απορρόφηση ήταν πλήρης αλλά όχι ουσιαστική. Η δυσχέρεια αυτή στην περάτωση των έργων προέκυψε από την αδυναμία των Ελληνικών διοικητικών αρχών να διαχειριστούν τα έργα αυτά και βέβαια από την έλλειψη έμπειρου ειδικευμένου προσωπικού που θα ασχοληθεί με προγράμματα τέτοιας εμβέλειας.

Τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και αφορούσαν ένα σημαντικό άξονα του ΚΠΣ - το ανθρώπινο κεφάλαιο - κατέληξαν να απορροφήσουν ποσά μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα των αρχικών δεσμεύσεων κατά 17%. Όμως, ασκήθηκε έντονη κριτική στην αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αυτών. Κάτι τέτοιο συνέβη διότι υποστηρίχτηκε ότι η ποιότητα της κατάρτισης ήταν ανεπαρκής και δεν ανταποκρινόταν στις ανάγκες των επιχειρήσεων και γενικότερα της αγοράς εργασίας.

Σε σχέση με την απορρόφηση των πιστώσεων, ο απολογισμός του πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης είναι ικανοποιητικός. Μέχρι το τέλος του 1993 είχε απορροφηθεί το 93% του συνόλου των πόρων που είχαν διατεθεί. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην κινητοποίηση των περιφερειών⁸⁹ οι οποίες κατάφεραν να απορροφήσουν με γρήγορους σχετικά ρυθμούς τις

⁸⁹ Σύμφωνα με τα δεδομένα της εκ των υστέρων αξιολόγησης του ΚΠΣ που αφορούν τη βελτίωση των υποδομών σε φυσικές ποσότητες, για την περίοδο από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 μέχρι το τέλος του 1994 κατασκευάστηκαν 45 χιλιόμετρα νέοι αυτοκινητόδρομοι, υπήρξε σημαντική πρόοδος των μεγάλων έργων εθνικής σημασίας όπως το μετρό της Αθήνας και το έργο του φυσικού αερίου. Όσον αφορά το εθνικό σκέλος του προγράμματος, αυτό ήταν εξαιρετικά περιορισμένο. Στο περιφερειακό σκέλος του προγράμματος υπήρξαν σημαντικές βελτιώσεις στις βασικές υποδομές.

πιστώσεις που αρχικά είχαν διατεθεί για το εθνικό σκέλος. Η ενίσχυση και η επιτάχυνση του ρυθμού εφαρμογής των περιφερειακών προγραμμάτων είχε σαν αποτέλεσμα να πραγματοποιηθεί σημαντική πρόοδος στον τομέα των βασικών υποδομών των περιφερειών (οδικά δίκτυα, ύδρευση, αποχέτευση, βιολογικοί καθαρισμοί). Εκτιμάται όμως ότι αυτά τα περιφερειακά έργα θα μπορέσουν να αποδώσουν, με την έννοια των συγκριτικών πλεονεκτημάτων για την τόνωση του παραγωγικού ιστού της Ελληνικής οικονομίας μόνο όταν ολοκληρωθούν τα μεγάλα έργα υποδομής⁹⁰.

3.5 ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνώρισε ότι οι βασικές αρχές της μεταρρύθμισης του 1988 ήταν σωστές και ότι έπρεπε να συνεχίσουν να διέπουν τη λειτουργία των Διαρθρωτικών Ταμείων. Την ίδια περίοδο έγινε και η υιοθέτηση των προτάσεων της Επιτροπής για ορισμένες αλλαγές προκειμένου οι διαρθρωτικές πολιτικές να εξυπηρετήσουν νέες προτεραιότητες πολιτικής, ιδιαίτερα στο κοινωνικό πεδίο και να ανταποκριθούν στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των περιφερειών της Κοινότητας⁹¹.

Έτσι, αποφασίστηκε να γίνουν κάποιες τροποποιήσεις στους κανονισμούς τις οποίες και ανέλαβε ο J. Delors⁹². Δηλαδή πρόκειται για την παρουσίαση κάποιων προτάσεων οι οποίες είναι γνωστές ως δεύτερο πακέτο Delors ή Δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Β'ΚΠΣ). Το κείμενο αυτό περιελάμβανε προτάσεις οι οποίες αφορούσαν όλους τους τομείς δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς επίσης και προτάσεις για την επίτευξη

⁹⁰ Λώλος, Σ., (1997) «Τα αποτελέσματα του ΚΠΣ 1989 - 1993», στο Ζόνζηλος, Ν., Σ. Λώλος, Χ. Μακρή και Σ. Παναζίδης, *Διεθνής Οικονομική Συγκυρία: Προβλήματα και Ευκαιρίες για την Ελληνική βιομηχανία*, Υπουργείο Ανάπτυξης, επίσης στο Λαμπρινίδη, Μ., Σ. Λώλος, (1998), *Ελληνική Οικονομία*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

⁹¹ Βλέπε Μούσης, Ν. (1993), *Από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 172.

⁹² Είναι ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά την περίοδο αυτή.

της προώθησης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, που αποτελεί και τον βασικό στόχο των δύο Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης. Οι νέοι κανονισμοί διατηρούν και ενισχύουν τις βασικές αρχές της μεταρρύθμισης του 1988 και κάνουν μερικές τροποποιήσεις. Οι αλλαγές αφορούν:

Την τροποποίηση των πέντε στόχων προτεραιότητας και την εισαγωγή του έκτου στόχου.
Τη διεύρυνση της Εταιρικής σχέσης ⁹³ ,
Την απροσφήμιση της αρχής της προσθετικότητας ⁹⁴ .
Την απλούστευση των διαδικασιών προγραμματισμού και την επέκταση της παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Οι έξι στόχοι προτεραιότητας των Διαρθρωτικών Ταμείων για την περίοδο 1994-99 είναι οι ακόλουθοι:

<p>Στόχος 1: Προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των περιοχών με καθυστερημένη ανάπτυξη. Τα χρηματοδοτικά μέσα είναι το ΕΤΠΑ, το ΕΓΤΠΕ- Π, το ΕΚΤ, η ΕΤΕ, και η ΕΚΑΧ. Βασική προϋπόθεση αποτελεί το κατά κεφαλήν προϊόν να είναι χαμηλότερο ή να πλησιάζει το 75% του κοινοτικού μέσου όρου (αναθεωρείται κάθε πέντε χρόνια).</p>
<p>Στόχος 2: Μετατροπή των περιοχών, μεθόριων περιοχών και τμημάτων περιοχών (συμπεριλαμβανομένων των λεκανών απασχόλησης και των αστικών κέντρων) που υποφέρουν σοβαρά από την παρακμή της βιομηχανίας. Τα χρηματοδοτικά μέσα είναι το ΕΚΤ, το ΕΤΠΑ, η ΕΤΕ και η ΕΚΑΧ. το βασικό κριτήριο εδώ σχετίζεται με το μέσο ποσοστό ανεργίας και το ποσοστό βιομηχανικής απασχόλησης το οποίο πρέπει να είναι υψηλότερο του κοινοτικού μέσου όρου και να υπάρχει μείωση της απασχόλησης στη βιομηχανία.</p>
<p>Στόχος 3: Καταπαλέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας, διευκόλυνση της επαγγελματικής αποκατάστασης των νέων και της πρόσβασης στην αγορά εργασίας των εκτεθειμένων στον κοινωνικό αποκλεισμό ατόμων. Τα χρηματοδοτικά μέσα είναι το ΕΚΤ, η ΕΚΑΧ και η ΕΤΕ.</p>
<p>Στόχος 4: Διευκόλυνση της προσαρμογής των εργαζομένων στις μεταβολές της βιομηχανίας και στην εξέλιξη των συστημάτων παραγωγής. Τα κύρια χρηματοδοτικά μέσα αποτελούν το ΕΚΤ, η ΕΤΕ και η ΕΚΑΧ.</p>

✓
ΔΤ

⁹³ Η Εταιρική σχέση αποτελεί βασική αρχή της μεταρρύθμισης του 1988 και εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική αρχή για τις Κοινοτικές παρεμβάσεις. Πρόκειται για μια σύμπραξη μεταξύ της Επιτροπής, του ενδιαφερόμενου κράτους - μέλους και των αρμόδιων αρχών, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων που ορίζονται από αυτό σε εθνικό, περιφερειακό, τοπικό ή άλλο επίπεδο.

⁹⁴ Η Προσθετικότητα σημαίνει ότι η Κοινοτική δράση μπορεί να είναι είτε συμπλήρωμα των σχετικών εθνικών δράσεων είτε συμβολή σε αυτές αλλά πρέπει να φέρει μια προστιθέμενη αξία στις εθνικές πρωτοβουλίες.

Στόχος 5α: Επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών και των αλιευτικών διαρθρώσεων. Τα χρηματοδοτικά μέσα του στόχου αυτού είναι το ΕΓΤΠΕ-Π, και το ΧΜΠΑ.

Στόχος 5β: Διευκόλυνση της διαρθρωτικής προσαρμογής των γεωργικών περιοχών. Βασικό κριτήριο αποτελεί το χαμηλό επίπεδο κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, το υψηλό ποσοστό της γεωργικής απασχόλησης, η χαμηλή πυκνότητα του πληθυσμού. Τα χρηματοδοτικά μέσα είναι το ΕΓΤΠΕ-Π, το ΕΚΤ, και το ΧΜΠΑ.

Στόχος 6: Προώθηση της ανάπτυξης των πολύ αραιακατοικημένων περιοχών των βορείων χωρών που αντιμετωπίζουν σκληρές κλιματολογικές συνθήκες. Βασικό κριτήριο αποτελεί το ότι η πυκνότητα του πληθυσμού δεν υπερβαίνει τους 8 κατοίκους / χλμ². Τα χρηματοδοτικά μέσα είναι το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ, το ΕΓΤΠΕ-Π.

Οι στόχοι 1, 2, 5β και 6 έχουν καθαρά περιφερειακό χαρακτήρα. Αφορούν μόνο ορισμένες περιοχές ή τμήματα επιλέξιμων περιοχών. Αντίθετα, οι στόχοι 3, 4 και 5α καλύπτουν όλο το έδαφος της κοινότητας. Για τους στόχους 1 και 5β η επιλεξιμότητα των περιοχών ισχύει για έξι χρόνια και τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης καλύπτουν την ίδια περίοδο. Αντίθετα, για τους στόχους 2 και 4 προβλέπεται ένας προγραμματισμός σε δύο στάδια τριών ετών το καθένα.

Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ενέκρινε το Δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης της περιόδου 1994 - 1999 για την ανάπτυξη και τη διαρθρωτική προσαρμογή των περιφερειών εκείνων οι οποίες χαρακτηρίζονται από αναπτυξιακή καθυστέρηση. Ο Πίνακας 8 που ακολουθεί περιγράφει τη χρηματοδότηση του Δεύτερου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για τις περιφέρειες του Στόχου 1 κατά φορά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 - 1999 (σε τιμές 1994)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΟΣΟ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	26.678	13.980 (52%)	6.056 (23%)	6.641 (25%)
ΕΛΛΑΔΑ	29.721	13.980 (47%)	7.069 (24%)	8.671 (29%)
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	10.387	5.620 (54%)	2.316 (22%)	2.451 (24%)
ΙΣΠΑΝΙΑ	48.904	26.300 (54%)	12.751 (26%)	9.853 (20%)
πίνακας 8 (συνέχεια)				

ΙΤΑΛΙΑ	32.469	14.860 (46%)	10.348 (32%)	7.261 (22%)
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	2.656	1.232 (46%)	508 (19%)	915 (35%)
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	57.906	13.640 (24%)	10.255 (18%)	34.010 (59%)
ΣΥΝΟΛΟ	208.723	89.612 (43%)	49.306 (24%)	69.804 (34%)

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 - 1999.

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 8 παρατηρείται ότι το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης της περιόδου 1994 - 1999 αποτελεί συμφωνία μεταξύ των κρατών και της Επιτροπής για στόχους και προτεραιότητες ανάπτυξης που αφορούν τη διάθεση και τη χρησιμοποίηση ενός ποσού 208.723 δισ. Ecu ή η Κοινοτική συμμετοχή η οποία αντιστοιχεί σε 89.612 δισ. Ecu ή 43%.

Για την Ελλάδα παρατηρείται ότι η συμφωνία μεταξύ της Επιτροπής και της Ελληνικής κυβέρνησης για στόχους ανάπτυξης αφορά τη διάθεση και τη χρησιμοποίηση ενός ποσού 13.980 δισ. Ecu ή 43% η (Κοινοτική συμμετοχή) ή ενός συνολικού ποσού 29.721 δισ. Ecu (σε τιμές 1994).

Ο Πίνακας 9 που ακολουθεί μας δείχνει τα αντίστοιχα ποσά χρηματοδότησης για το Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης προκειμένου να μπορέσει να γίνει συγκριτική αξιολόγηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 - 1993 (σε τιμές 1989)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΟΣΟ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	18.469	7.368 (40%)	6.658 (36%)	4.443 (24%)
ΕΛΛΑΔΑ	14.342	7.193 (50%)	5.802 (40%)	1.346 (10%)
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	8.399	3.672 (44%)	2.453 (29%)	2.273 (27%)
ΙΣΠΑΝΙΑ	18.408	9.777 (53%)	6.729 (37%)	1.901 (10%)

ΙΤΑΛΙΑ	15.968	7.583 (49%)	6.480 (40%)	1.903 (12%)
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1.763	793 (45%)	571 (32%)	398 (23%)
ΓΑΛΛΙΑ	1.903	895 (47%)	841 (44%)	166 (9%)
ΣΥΝΟΛΟ	79.252	37.281	29.534	12.430

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 - 1993.

Αυτό που παρατηρεί κανείς είναι ο πραγματικός διπλασιασμός των πόρων σε σύγκριση με τα αντίστοιχα ποσά της περιόδου του Α'ΚΠΣ και σε συνδυασμό με την συγκέντρωση των παρεμβάσεων υπέρ των περιφερειών του Στόχου 1. Κάτι τέτοιο αποφασίστηκε για να μπορέσουν να ενισχυθούν οι επιλέξιμες περιφέρειες και να φτάσουν τα επίπεδα ανάπτυξης των υπόλοιπων Ευρωπαϊκών κρατών.

Είναι φανερό κάνοντας τη σύγκριση των χρηματοδοτήσεων των δύο ΚΠΣ ότι σημειώνεται πραγματική αύξηση της συμμετοχής και της σημαντικότητας του ιδιωτικού τομέα στη χρηματοδότηση επενδύσεων.

Στην περίπτωση της Ελλάδας αυτή η αύξηση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα αντιστοιχεί σε ένα ποσοστό 29% έναντι του 10% που αντιστοιχούσε στην περίοδο προγραμματισμού του Α' ΚΠΣ.

Ο χάρτης των επιλέξιμων περιφερειών για το Στόχο 1 τροποποιήθηκε αρκετά μετά την ένταξη νέων περιοχών σε αυτό το Στόχο, όπως τα νέα Γερμανικά κράτη Lander, η περιφέρεια Hainut του Βελγίου, η περιφέρεια Flevoland στις κάτω χώρες, ορισμένα διοικητικά διαμερίσματα της Βόρειας Γαλλίας, οι περιφέρειες Merseyside, Highlands και Islands της Αγγλίας και η Κανταβρία της Ισπανίας⁹⁵.

⁹⁵ Beutel. J, (1995), *The Economic Impact of the Community Support Frameworks for the Objective 1 Regions 1994-99*, Report to the Directorate General for Regional Policies, Commission of the European Communities, Constance, Germany.

Ο πλήρης κατάλογος των χωρών των περιφερειών του στόχου 1 για την περίοδο 1994-1999 είναι ο ακόλουθος:

ΒΕΛΓΙΟ	Hainut
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Brandenburg, Mecklenburg - vorrpomern, Ost-Berlin, Sachsen, Thuringen,
ΕΛΛΑΔΑ	Ολόκληρη η χώρα
ΙΣΠΑΝΙΑ	Andalusia, Asturias, Cantabria, Castilla y Leon, Castilla La Mancha, Ceuta-Melilla, Valencia, Extremadura, Galicia, Canary Islands, Murcia
ΓΑΛΛΙΑ	Κορσική, Υπερπόντια εδάφη και arrondissements of Avesnes, Douai, Valenciennes
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	Ολόκληρη η χώρα
ΙΤΑΛΙΑ	Abruzzi (1994-96), Basilicata, Calabria, Campania, Molise, Apulia, Sardinia, Sicily
ΟΛΑΝΔΙΑ	Flevoland
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	Ολόκληρη η χώρα
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	Highlands and Islands Enterprise area, Merseyside, Northern Ireland

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 - 1999

Οι αναπτυξιακοί άξονες του Β'ΚΠΣ περιλαμβάνουν τη δημιουργία υποδομών σε θέματα οικονομικής ανάπτυξης, τη στήριξη για παραγωγικές επενδύσεις, την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων, την προώθηση της αγροτικής και της αστικής ανάπτυξης, την αναδιάρθρωση της βιομηχανίας, την ενίσχυση των περιφερειών και τέλος την παροχή τεχνικής υποστήριξης. Το μεγαλύτερο μέρος των πόρων του προγράμματος κατευθύνεται στην διενέργεια έργων υποδομής σε κτιριακό εξοπλισμό, εγκαταστάσεις και μηχανολογικό εξοπλισμό. Ένα μεγάλο μέρος των χρηματοδοτήσεων του Δεύτερου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης δίδεται για την προώθηση της επαγγελματικής κατάρτισης των εργαζομένων και για την αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων.

Αυτό γίνεται για να μπορέσουν οι οικονομικά ασθενέστερες χώρες να φτάσουν τα επίπεδα ανάπτυξης των περισσότερο ανεπτυγμένων χωρών. Ειδικότερα για τη μείωση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων η ενίσχυση των υποδομών των χωρών με τις παρεμβάσεις των ΚΠΣ είναι ουσιαστικής σημασίας διότι χωρίς την παροχή των Κοινοτικών ενισχύσεων οι περιφερειακές ανισότητες στις χώρες που παρουσιάζουν αναπτυξιακά προβλήματα θα είχαν διευρυνθεί ακόμη περισσότερο ειδικότερα μετά τις διαδοχικές προσχωρήσεις νέων κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

3.6 ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το Ελληνικό Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης σχεδιάστηκε για να χρηματοδοτήσει τα μεγάλα αναπτυξιακά έργα και τις επενδύσεις σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο με απώτερο σκοπό την σύγκλιση της Ελληνικής οικονομίας με τα επίπεδα ανάπτυξης των υπόλοιπων κρατών - μελών και της σύγκλισης των περιφερειών πάντοτε στο πλαίσιο της προσπάθειας για τη συμμετοχή της χώρας στην ΟΝΕ⁹⁶.

Στο
BRP

3.6.1 Τα κύρια χαρακτηριστικά της Ελληνικής οικονομίας κατά την έναρξη του Δεύτερου ΚΠΣ

Σε σχέση με τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της Ελληνικής οικονομίας παρατηρούνται τα εξής: Το κατά κεφαλήν προϊόν της Ελλάδας φτάνει την περίοδο αυτή στο 49% του Κοινοτικού μέσου όρου. Στο παρελθόν, η Ελλάδα παρά το γεγονός ότι βρισκόταν σε χαμηλότερο επίπεδο από το αντίστοιχο κατά κεφαλήν προϊόν της Κοινότητας, είχε ρυθμούς ανάπτυξης που της επέτρεπαν να καλύψει αυτό το κενό⁹⁷. Το 1980, η αναπτυξιακή διαδικασία αντιστράφηκε και το Ελληνικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξανόταν

⁹⁶ Βλέπε σχετικά στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

⁹⁷ Το 1960, για παράδειγμα, το κατά κεφαλήν προϊόν της χώρας αυξανόταν ετησίως κατά ένα 7% έναντι του 3,9% του κοινοτικού μέσου όρου. Το 1970, η Ελλάδα σημείωνε ένα ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 3,7% και εξακολουθούσε να ξεπερνά τον Κοινοτικό μέσο όρο ο οποίος έφτανε το 2%.

μόνο κατά ένα ποσοστό 1% ετησίως, ποσοστό πολύ χαμηλότερο από το 1,8% του Κοινοτικού.

Οι κύριοι παράγοντες που συνέτειναν στην μείωση της αναπτυξιακής πορείας της Ελληνικής οικονομίας είναι η πτώση του ρυθμού των επενδύσεων, η ανεπάρκεια της χώρας σε υποδομές, η έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού και υιοθέτησης νέων τεχνολογιών και καινοτόμων μεθόδων παραγωγής.

Αυτά, σε συνδυασμό με τους αργούς ρυθμούς εκσυγχρονισμού των θεσμών⁹⁸ συνέβαλλαν στην επιδείνωση του προβλήματος με άμεσο αποτέλεσμα η Ελλάδα να μην είναι σε θέση να αντιμετωπίσει επαρκώς τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970, το άνοιγμα των αγορών και τώρα τελευταία την Ευρωπαϊκή πρόκληση και την πορεία προς την ολοκλήρωση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς και την εκπλήρωση των κριτηρίων της Συνθήκης του Μάαστριχτ⁹⁹.

3.6.2 Οι άξονες παρέμβασης του εθνικού σκέλους του ΚΠΣ

Τα τομεακά και τα κλαδικά προγράμματα του Δεύτερου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης εντάσσονται σε τέσσερις αναπτυξιακούς άξονες και τα περιφερειακά σε ένα.

Ο πρώτος άξονας αφορά τα μεγάλα αναπτυξιακά έργα, τα οποία θα βελτιώσουν και θα επεκτείνουν τις υπάρχουσες υποδομές της χώρας. Με τη διενέργεια των έργων αυτών θα υπάρξει μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων της χώρας και κατά συνέπεια η προώθηση της εσωτερικής της συνοχής. Αυτό θα γίνει με την ανάπτυξη των μεγάλων δικτύων υποδομής στις:

⁹⁸ Για περισσότερα βλέπε στο δεύτερο κεφάλαιο που αφορά στην εξέλιξη της Ελληνικής περιφερειακής πολιτικής.

⁹⁹ Christodoulakis. N, S. Kalyvitis, (1998), *A Four - Sector Macroeconomic Model for Greece and the Evaluation of the Community Support Framework 1994-1999, Economic Modelling*.

ΑΞΟΝΑΣ 1	ΕΡΓΑ - ΣΤΟΧΟΙ
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	Ο οδικός και ο σιδηροδρομικός άξονας Πατρών, Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Βορείων Συνόρων (ΠΑΘΕ) και η Εγνατία οδός (οδικός άξονας Ηγουμενίτσας-Θεσσαλονίκης - Κήπων), που συνδυάζονται με σημαντικές επενδύσεις στα λιμάνια της Πάτρας και της Ηγουμενίτσας. Επίσης πολύ σημαντικά έργα θεωρούνται:
	Το αεροδρόμιο των Σπάτων, η ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου, ο δακτύλιος Αθηνών και τα μετρό της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Σε αυτά πρέπει να προστεθούν και τα έργα του Βόρειου οδικού άξονα Κρήτης, η κατασκευή οδών που διευκολύνουν την πρόσβαση στο μεγάλο άξονες του διευρωπαϊκού δικτύου και ο εκσυγχρονισμός των λιμανιών (της Αλεξανδρούπολης, της Κέρκυρας, της Καβάλας και του Βόλου) και των αεροδρομίων (της Θεσσαλονίκης, του Ηρακλείου, της Κέρκυρας και της Ρόδου).

Αυτοί οι άξονες προτεραιότητας συνδέονται με τη γεωγραφική κατανομή των βασικών αστικών και οικονομικών κέντρων της χώρας και με τη διάνοιξη μιας οδικής πρόσβασης προς την Ευρωπαϊκή Ένωση δια της Ιταλίας μέσω των λιμανιών της Δυτικής Ακτής, που θα αποτελεί και την εναλλακτική λύση στην παραδοσιακή διαδρομή μέσω των Βαλκανίων. Με την ολοκλήρωση των έργων αυτών θα επωφεληθεί σε ένα μεγάλο βαθμό η Ελληνική Οικονομία διότι θα βελτιωθούν σημαντικά οι διάφοροι δείκτες που δηλώνουν το επίπεδο ανάπτυξης της χώρας¹⁰⁰.

ΑΞΟΝΑΣ 1	ΕΡΓΑ - ΣΤΟΧΟΙ
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	α) Ολοκλήρωση του έργου του φυσικού αερίου που άρχισε κατά τη διάρκεια του Α' ΚΠΣ, β) Εξοικονόμηση ενέργειας και την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και γ) την αύξηση της ικανότητας παραγωγής ενέργειας με καύση λιγνίτη, υδροηλεκτρικά έργα και φυσικό
ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	Για τον τομέα των τηλεπικοινωνιών επιδιώκεται ο εκσυγχρονισμός της ποιότητας παροχής υπηρεσιών του ΟΤΕ, η εισαγωγή νέας τεχνολογίας και η παροχή νέων προηγμένων υπηρεσιών σε σημαντικούς χρήστες της οικονομίας.

¹⁰⁰ Για παράδειγμα το μήκος των ελληνικών αυτοκινητοδρόμων ανά 100 χλμ². από 0,21 που ήταν το (1993) σε 0,51 το (1999), η αύξηση των ποσοστών των σιδηροδρομικών γραμμών με διπλή κατεύθυνση από 8,5% σε 13,3%, με ηλεκτροκίνηση από 3% σε 21,2% και με πραγματική ταχύτητα μεγαλύτερη των 140 χλμ./ώρα από 0,6% σε 13,3 %.

Ο Δεύτερος άξονας του εθνικού σκέλους του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης αφορά τις παρεμβάσεις εκείνες που αποβλέπουν στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στους τομείς του περιβάλλοντος, της υγείας και της αστικής ανάπτυξης. Αυτό θα πραγματοποιηθεί εφόσον: α) υπάρξει η μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης των μεγάλων αστικών κέντρων καθώς επίσης και της κυκλοφοριακής συμφόρησης. Τονίζεται σε αυτό το σημείο ότι σημαντικό ρόλο στην τελευταία επιδίωξη παίζει η κατασκευή του μετρό της Αθήνας, β) πραγματοποιηθεί ο εκσυγχρονισμός της υποδομής, του εξοπλισμού και της διαχείρισης των νοσοκομείων και των υγειονομικών ιδρυμάτων της χώρας, γ) απαραίτητη επίσης κρίνεται η ορθολογική διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων.

Για να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα της αστικής ανάπτυξης έχουν προβλεφθεί στα περιφερειακά προγράμματα ορισμένες παρεμβάσεις σε αυτόν τον τομέα για τις σημαντικότερες πόλεις της χώρας που αφορούν στον εκσυγχρονισμό των υποδομών τους, την αναβάθμιση του οικιστικού ιστού τους, τη διαχείριση των εγκατελειμένων βιομηχανικών χώρων, και την επαναχρησιμοποίηση κάποιων από τους χώρους αυτούς¹⁰¹.

Άλλος τομέας παρέμβασης του δεύτερου άξονα είναι της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας όπου επιδιώκεται η βελτίωση των παρεχομένων υγειονομικών υπηρεσιών της χώρας και η αύξηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος. Στο τομέα του περιβάλλοντος στοχεύεται η προώθηση της προσπάθειας για την καλύτερη αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων καθώς επίσης και των προβλημάτων

¹⁰¹ Χαρακτηριστικό παράδειγμα σε αυτόν τον τομέα αποτελεί η Κοινοτική πρωτοβουλία Urban. Στόχος της πρωτοβουλίας URBAN είναι να συμβάλλει στην αναζήτηση λύσεων για το πολύ σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα που αποτελεί η κρίση των πολυάριθμων αστικών συνοικιών, υποστηρίζοντας ενέργειες κοινωνικής και οικονομικής εξυγίανσης, ανανέωσης των υποδομών και των εξοπλισμών καθώς και βελτίωσης του περιβάλλοντος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το επιχειρησιακό υποπρόγραμμα URBAN Δραπετσώνας και Κερατσινίου. Κεντρικός στόχος παραμένει η αντιμετώπιση των οξυτάτων εντάσεων και διχασμών που χαρακτηρίζουν μία από τις πλέον υποβαθμισμένες περιοχές της πρωτεύουσας μέσω μίας καινοτομικής παρέμβασης στη ζώνη μετασχηματισμού της τοπικής οικονομίας των Δήμων Δραπετσώνας και Κερατσινίου. Για περισσότερα βλέπε στο: Υπουργείο Ανάπτυξης - Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, «Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN: Πρόγραμμα Ενίσχυσης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ) για μια ισχυρή Ελληνική οικονομία».

μόλυνσης, όπως και της ορθολογικής διαχείρισης των περιβαλλοντικών πόρων.

Ο τρίτος άξονας αφορά στην ανάπτυξη του οικονομικού και παραγωγικού ιστού. Αυτό θα επιτευχθεί με: α) την ενίσχυση και τη δημιουργία νέων αποδοτικών επιχειρήσεων και εκσυγχρονισμό του βιομηχανικού ιστού, β) με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, γ) με την προσπάθεια εισαγωγής της έρευνας και της τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία, δ) με την εισαγωγή νέων - καινοτόμων μεθόδων παραγωγής, ε) με την διαρκή κατάρτιση του προσωπικού, στ) με τη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας και του εκσυγχρονισμού των γεωργικών υποδομών.

Ο τέταρτος άξονας αφορά τις επενδύσεις για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την ενίσχυση της αγοράς εργασίας. Αποτελεί πραγματικότητα το γεγονός ότι το ανθρώπινο δυναμικό παίζει σημαντικό ρόλο στην όλη αναπτυξιακή διαδικασία. Η ανταγωνιστικότητα ενισχύεται με την ύπαρξη ενός κατάλληλου ειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού που προσαρμόζεται σχετικά γρήγορα στις προκλήσεις και έχει την ικανότητα να ενσωματώνει εύκολα τις νέες μεθόδους παραγωγής και καινοτόμες ιδέες. Είναι γεγονός ότι όλα τα παραπάνω εξαρτώνται άμεσα από την ποιότητα του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας και από την ύπαρξη της επαγγελματικής κατάρτισης. Κρίνονται ως απαραίτητα η διενέργεια έργων σε θέματα βελτίωση του συστήματος της βασικής εκπαίδευσης, της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης καθώς επίσης και της διαρκούς κατάρτισης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για τη χώρα μας αποτελεί ο μεγάλος αριθμός των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ). Προκειμένου όμως να αποδώσει ο θεσμός αυτός είναι απαραίτητη η οργάνωση της λειτουργίας των κέντρων αυτών έτσι ώστε να μπορέσουν να συνεισφέρουν σε ένα μεγάλο βαθμό στην επαγγελματική κατάρτιση των εργαζομένων αλλά και των ανέργων.

3.6.3 Οι βασικοί άξονες παρέμβασης του περιφερειακού σκέλους του Δεύτερου ΚΠΣ

Ο πέμπτος άξονας, αφορά την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και την άρση της απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών. Έτσι, προωθείται η ενδυνάμωση της περιφερειακής ανάπτυξης η οποία αποσκοπεί στην μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Θα πρέπει εδώ να πούμε ότι οι 13 περιφέρειες της χώρας εντάσσονται σε τρεις κατηγορίες βάσει κριτηρίων που αφορούν στα ιδιαίτερα προβλήματα των περιοχών, δηλαδή δημογραφικά, ανεργίας, ικανότητα προσέλκυσης των επιχειρήσεων.

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία. Η βασική επιδίωξη συνίσταται στη βελτίωση της λειτουργίας τους με τα απαραίτητα έργα υποδομής (για βελτίωση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής, τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού ιστού τους, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας).

Στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν η λοιπή Ηπειρωτική και Νησιωτική χώρα, όπου επιδιώκεται η προσέλκυση παραγωγικών δραστηριοτήτων σε όλους τους τομείς και ιδιαίτερα στη μεταποίηση και με όρους που να διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος.

Τέλος, στην Τρίτη κατηγορία ανήκουν περιοχές που επέδειξαν κατά τα τελευταία χρόνια αξιόλογη αναπτυξιακή προσπάθεια. Εδώ εντάσσονται τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, τα Ιόνια Νησιά και η Κρήτη.

Οι παρεμβάσεις περιγράφονται στα 13 ΠΕΠ με τη βοήθεια των οποίων θα γίνει η προσπάθεια για την άρση της απομόνωσης των νησιωτικών ή μεσόγειων περιοχών, την ανάπτυξη περιφερειακών πόλων έρευνας σε συνεργασία με την βιομηχανία, την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, την αξιοποίηση της στρατηγικής της γεωγραφικής θέσης της Ελλάδας και ακόμα την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα.

Ειδικότερα, ο Πίνακας 10 που ακολουθεί μας δείχνει τις βασικές παρεμβάσεις για τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων για κάθε περιφέρεια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: Βασικοί άξονες παρέμβασης για τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ
Βελτίωση των υποδομών	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Ανάπτυξη του τουρισμού	ΝΑΙ					ΝΑΙ
Προστασία περιβάλλοντος	ΝΑΙ		ΝΑΙ			ΝΑΙ
Αγροτική ανάπτυξη	ΝΑΙ		ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας επιχειρήσεων		ΝΑΙ		ΝΑΙ	ΝΑΙ	
Ανάπτυξη παράκτιων ζωνών						
Συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού						ΝΑΙ
Βελτίωση ποιότητας ζωής	ΝΑΙ		ΝΑΙ		ΝΑΙ	ΝΑΙ
Αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος		ΝΑΙ				
Αξιοποίηση της θέσης της περιφέρειας		ΝΑΙ				
Υποστήριξη παραγωγικών κλάδων			ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 10 (συνέχεια)						
ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΚΡΗΤΗ	ΒΟΡΕΙΟ ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ
Βελτίωση των βασικών υποδομών		ΝΑΙ			ΝΑΙ	
Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Ανάπτυξη του τουρισμού	ΝΑΙ			ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Προστασία περιβάλλοντος	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ			
Αγροτική ανάπτυξη	ΝΑΙ	ΝΑΙ		ΝΑΙ	ΝΑΙ	
Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας επιχειρήσεων	ΝΑΙ					
Ανάπτυξη παράκτιων ζωνών	ΝΑΙ	ΝΑΙ				ΝΑΙ
Συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού		ΝΑΙ				ΝΑΙ
Βελτίωση ποιότητας ζωής	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ		ΝΑΙ	ΝΑΙ
Αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος			ΝΑΙ			
Αξιοποίηση της θέσης της περιφέρειας	ΝΑΙ					
Υποστήριξη παραγωγικών κλάδων	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ		ΝΑΙ

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 - 1999

Με την βοήθεια των στοιχείων του Πίνακα 10 παρατηρείται ότι οι αναπτυξιακές παρεμβάσεις των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Β'ΚΠΣ κατευθύνονται για την κάθε περιφέρεια σε τρεις κυρίως τομείς:

1) Στη βασική αναπτυξιακή κατεύθυνση και εξειδίκευση της περιφέρειας με στήριξη του παραγωγικού της περιβάλλοντος και με τη δημιουργία της αναγκαίας οικονομικής υποδομής.

2) Στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της περιφέρειας.

3) Στη δημιουργία της αναγκαίας τεχνικής και κοινωνικής υποδομής και της υποδομής προστασίας του περιβάλλοντος.

Τέλος, τονίζεται ότι το περιφερειακό σκέλος του Β'ΚΠΣ δίνει μεγάλη βαρύτητα στην ανάπτυξη των περιφερειών με την εκμετάλλευση των τοπικών πλεονεκτημάτων τους και της μείωσης των προβλημάτων τους.

Ο Πίνακας 11 που ακολουθεί μας δείχνει τη χρηματοδότηση του Δεύτερου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης κατά φορέα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Χρηματοδότηση Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης κατά φορέα

ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	1994 - 1999 (εκατ. Εcu σε τιμές 1993)	%
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	13.980	47%
ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	7.070	24%
ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	8.872	29%
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ	29.721	100%

Πηγή: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 - 1999

Οι προβλεπόμενες συνολικές δαπάνες του Β' ΚΠΣ ανέρχονται περίπου στα 30 δισ. Ecu, ποσοστό πολύ σημαντικό για την διενέργεια επενδύσεων σε έργα υποδομής και φυσικά είναι σχεδόν διπλάσιο του αντίστοιχου ποσού της προηγούμενης περιόδου. Επιπροσθέτως, η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στη χρηματοδότηση επενδύσεων είναι σημαντικά ανώτερη, φτάνει δηλαδή το 29% έναντι του 9%, που αντιστοιχούσε στο Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

3.7 Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΚΠΣ

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης είναι κατά κύριο λόγο ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα αφού συμβάλλει στην ανάπτυξη των οικονομικά ασθενέστερων κρατών - μελών μέσω της διενέργειας επενδύσεων που θα οδηγήσουν στον εκσυγχρονισμό των βασικών υποδομών τους σε περιφερειακό, τοπικό και σε εθνικό επίπεδο.

Τονίζεται ότι η επίδραση του ΚΠΣ στην οικονομία μιας χώρας εξαρτάται κατά ένα μεγάλο βαθμό από τις ιδιαίτερες μακροοικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε αυτή, τις πολιτικές που ακολουθούνται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις¹⁰² σε μικρό - μακροοικονομικό επίπεδο και τέλος, από τα τυχόν προβλήματα που εμφανίζονται κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του, όπως για παράδειγμα δυσχέρειες στην αποτελεσματική απορρόφηση των

K ΠΣ
500
+
692 113
503

¹⁰² Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απόφαση της Ελληνικής κυβέρνησης να προβεί σε υποτίμηση της δραχμής το Μάρτιο του 1998 η οποία υπαγορεύτηκε κυρίως από την κατάρρευση των χρηματαγορών της Απω Ανατολής και η οποία είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία τεράστιων κερδοσκοπικών επιθέσεων σε όλες τις αγορές του κόσμου προκαλώντας έτσι κρίσεις στα περισσότερα εθνικά νομίσματα καθώς και στην δραχμή. Την περίοδο αυτή, η οικονομική πολιτική της Ελληνικής κυβέρνησης στηριζόταν στην σκληρή δραχμή προκειμένου η Ελληνική οικονομία να επιτύχει τους όρους σύγκλισης που καθορίζονται από τη Συνθήκη του Μαστριχτ. Προκειμένου να εξασφαλιζόνταν οι προϋποθέσεις που απαιτούνταν για την υιοθέτηση από την χώρα μας του ενιαίου νομίσματος, άρχισε να εφαρμόζεται από τα μέσα του 1994 ένα πρόγραμμα σύγκλισης, το οποίο κάλυπτε την περίοδο μέχρι το 1999. Βασικοί στόχοι του ήταν η μείωση του πληθωρισμού, του δημοσίου ελλείμματος και η αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα. Οσον αφορά τον πληθωρισμό, το πρόγραμμα σύγκλισης στόχευε να τον μειώσει από περίπου 14% που ήταν το 1993 σε περίπου 3% το 1999, η επίτευξη του οποίου έπρεπε να στηριχθεί σε μια αυστηρή νομισματική (σκληρή δραχμή) και συναλλαγματική πολιτική, σε μια ταχεία δημοσιονομική προσαρμογή και εξυγίανση και σε μια σταδιακή επιβράδυνση της ανόδου του κόστους εργασίας.

πόρων και στη διάθεση τους σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας από τους οποίους θα προκύψουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.

Σε σχέση με τις αναμενόμενες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις από την εφαρμογή του Δεύτερου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης στην Ελλάδα προβλέπονται τα εξής: Η επίδραση στο ΑΕΠ υπολογίζεται να είναι γύρω στο 3% μέχρι το 1999. Οι μεταφορές των Κοινοτικών πόρων υπολογίζεται ότι θα ανέλθουν στο 2,67% του ΑΕΠ περίπου και γύρω στο 3,66% όταν ληφθούν υπόψη οι μεταφορές πόρων από το Ταμείο Συνοχής και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες¹⁰³.

Στην απασχόληση εκτιμάται ότι θα δημιουργηθούν ή θα διατηρηθούν 55.000 θέσεις εργασίας στον ιδιωτικό τομέα και αναμένεται η αύξηση αυτή να φτάσει περίπου 120.000 θέσεις συμπεριλαμβανομένου και της αυτοαπασχόλησης στην Ελληνική οικονομία.

Μέχρι το 1999 με βάση τις παρεμβάσεις του Ταμείου Συνοχής θα υπερδιπλασιαστεί το μήκος των αυτοκινητοδρόμων ανά 100Km², το ποσοστό ηλεκτροκίνησης των σιδηροδρόμων θα αυξηθεί από 3% σε 21,2%, η συμμετοχή του φυσικού αερίου στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας θα φθάσει στο 12% στο τέλος της περιόδου, ενώ μια σειρά από βιότοποι και φυσικοί χώροι πρόκειται να προστατευθούν¹⁰⁴.

Επίσης, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία των βιομηχανικών προϊόντων θα αυξηθεί από 30% σε 36%, ενώ το ποσοστό των εξαγόμενων προϊόντων προβλέπεται να αυξηθεί από 20% σε 30%.

¹⁰³ Beutel, J. (1995), *The Economic Impacts Of the Community Support Frameworks for the Objective 1 Regions 1994-99*, Report to the Directorate General For Regional Policies, Commission of the European Communities, April.

¹⁰⁴ Γεωργίου, Α. (1995), «Κριτήρια Περιφερειακών Κατανομών των Πόρων του Β'ΚΠΣ 1994 - 1999: Κριτική θεώρηση», *Τόπος*, τεύχος 10, Αθήνα, σελ. 115-139.

Στον πρωτογενή τομέα αναμένεται να βελτιωθούν μέσω της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων 50.000 εκμεταλλεύσεις και να εγκατασταθούν 14.000 νέοι αγρότες.

Τέλος, στον τομέα της παιδείας το ποσοστό σχολικής φοίτησης των νέων προβλέπεται να αυξηθεί ενώ 6.000 ερευνητές πρόκειται να προστεθούν στο ερευνητικό δυναμικό της χώρας.

Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι τα αποτελέσματα από την εφαρμογή του Β'ΚΠΣ και ειδικότερα των ΠΕΠ βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη.

Εκτιμάται ότι με τους αναπτυξιακούς άξονες παρέμβασης θα καλυφθούν σε σημαντικό βαθμό οι ανάγκες της μεγάλης πλειοψηφίας των περιφερειών για βελτίωση των βασικών τους υποδομών. Οι θετικές επιδράσεις αφορούν κατά κύριο λόγο στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης, των μεταφορών και της ποιότητας ζωής. Για ορισμένες περιφέρειες αναμένεται ότι θα υπάρξουν λιγότερες ανάγκες για μικρής κλίμακας οδικά έργα, για λιμενικές και αερομεταφορικές υποδομές υποδομές, για δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης και εγγειοβελτιωτικά έργα.

Αντίθετα, εκτιμάται ότι θα απαιτηθούν νέες σημαντικές προσπάθειες ενόψει του Τρίτου πακέτου χρηματοδοτικής βοήθειας για δράσεις στον τομέα των μεταφορών σε όλες τις περιφέρειες¹⁰⁵.

Σχετικά με τις παρεμβάσεις στο δευτερογενή τομέα θεωρείται ότι δεν θα εξασφαλιστεί σε ικανοποιητικό βαθμό η αναγκαία υποδομή για την ανταγωνιστική λειτουργία των μονάδων στο σύνολο των περιφερειών της χώρας και θα απαιτηθούν επιπρόσθετες προσπάθειες για την ενίσχυση του γενικότερου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, την βελτίωση της

¹⁰⁵ Χαρακτηριστικά αναφέρεται η ολοκλήρωση του αυτοκινητόδρομου Τρίπολης - Καλαμάτας, έργα εκσυγχρονισμού των αεροδρομίων στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.

βιομηχανικής υποδομής και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Στον αγροτικό τομέα οι περισσότερες περιφέρειες χρειάζεται να καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες προκειμένου να προωθηθεί η αγροτική ανάπτυξη, η αλιεία (Βόρειο Αιγαίο) και να γίνουν τα αναγκαία εγχειρίσματα και αρδευτικά έργα που δυσχεραίνουν την επίτευξη των παραπάνω στόχων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τομέας του περιβάλλοντος (φυσικός, πολιτιστικός) εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης των περιφερειών. Ειδικότερα, δίνεται έμφαση στο γεγονός ότι είναι απαραίτητο να γίνουν αξιολογικές προσπάθειες για την αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας και για την δημιουργία εναλλακτικών μορφών τουρισμού¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Βλέπε σχετικά Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ), (1997), «Μελέτη αξιολόγησης των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 1994 - 1999», έκθεση 28, Αθήνα.

3.8 ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ - ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο Πίνακας 12 που ακολουθεί μας περιγράφει τη χρηματοδότηση του Πρώτου και του Δεύτερου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την Ελλάδα κατά φορέα προκειμένου να μπορέσει να γίνει μια συγκριτική αξιολόγηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12: χρηματοδότηση των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης κατά φορέα

ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	1989 -1993 (εκατ. Ecu σε τιμές 1989)	%	1994 -1999 (εκατ. Ecu σε τιμές 1993)	%
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	7.193	50%	13.980	47%
ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	5.802	40%	7.070	24%
ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	1.347	9%	8.872	29%
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ	14.342	100%	29.721	100%

Πηγή: Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης

Με τη βοήθεια του πίνακα 12 διαπιστώνεται ότι οι προβλεπόμενες συνολικές δαπάνες του Β' ΚΠΣ ανέρχονται σε 30 δισ. Ecu ποσοστό διπλάσιο από το αντίστοιχο του Α' ΚΠΣ που έφτανε περίπου τα 15 δισ. Ecu. Χαρακτηριστική είναι η συμβολή του ιδιωτικού τομέα στη χρηματοδότηση επενδύσεων στο Β' ΚΠΣ και η μείωση της συμμετοχής του Δημοσίου.

Ο Πίνακας 13 που ακολουθεί μας περιγράφει τις βασικές αναπτυξιακές προτεραιότητες του Πρώτου και του Δεύτερου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την Ελλάδα προκειμένου να μπορέσει να γίνει μια συγκριτική αξιολόγηση μεταξύ των δύο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13: βασικές προτεραιότητες ανάπτυξης του Α' και Β' ΚΠΣ (ποσοστιαία κατανομή πόρων %)

	ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ	Α' ΚΠΣ	ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ	Β' ΚΠΣ προβλέψεις
1η:	ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	πρόβλεψη 37,40% πραγματοποίηση 28,80 % *	ΜΕΓΑΛΑ ΔΙΚΤΥΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ (ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ)	28%
2η:	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	πρόβλεψη 6% πραγματοποίηση 6,10% * ¹⁰⁷	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΖΩΗΣ	9%
3η:	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	πρόβλεψη 7,00% πραγματοποίηση 3,8% *	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΙΣΤΟΥ	25%
4η:	ΙΣΟΡΡΟΠΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	πρόβλεψη 1,3% πραγματοποίηση 0,80% *	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	12%
5η:	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	πρόβλεψη 7,50% πραγματοποίηση 10,20% *	ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΡΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	26%
6η:	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΝΔΟΓΕΝΟΥΣ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΩΝ 13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ	πρόβλεψη 40,90% πραγματοποίηση 50,30 % *		

Πηγή: Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 - 1999.

Συγκρίνοντας τα δύο ΚΠΣ με βάση τους άξονες παρέμβασης παρατηρούνται τα ακόλουθα: Μεταξύ των πέντε αναπτυξιακών αξόνων

¹⁰⁷ * : αναφέρεται στη σχετική απορρόφηση στο τέλος του Α' ΚΠΣ.

προτεραιότητας του Β'ΚΠΣ το μεγαλύτερο τμήμα των επενδύσεων συγκεντρώνει ο άξονας 1 ο οποίος αναφέρεται στη μείωση του περιφερειακού χαρακτήρα της οικονομίας της χώρας μέσω της ανάπτυξης των βασικών υποδομών και αντιπροσωπεύει το 28% των συνολικά προβλεπόμενων επενδύσεων.

Στη συνέχεια ακολουθούν ο άξονας 5 (μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και άρση της απομόνωσης των νησιωτικών περιφερειών μέσω των 13 περιφερειακών προγραμμάτων) ο οποίος συγκεντρώνει το 26%

των επενδύσεων. Στη συνέχεια ο άξονας 3 που αποσκοπεί στην ενίσχυση του οικονομικού ιστού και στη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας καταλαμβάνει το 25% και ο άξονας 4 που περιλαμβάνει τη διενέργεια επενδύσεων για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και τη βελτίωση των δομών της αγοράς εργασίας με στόχο την προώθηση της απασχόλησης καταλαμβάνει το 12% των πόρων. Τέλος, ο άξονας 2 (βελτίωση των συνθηκών ζωής με ολοκληρωμένες δράσεις στους τομείς αστικής ανάπτυξης, συστήματος υγείας πρόνοιας και περιβάλλοντος) συμμετέχει με 9%. Μια σειρά από σημαντικά έργα κοινωνικής και οικονομικής υποδομής έχουν ενταχθεί στους πέντε αναπτυξιακούς άξονες τα οποία προβλέπεται να ολοκληρωθούν στην περίοδο 1994-99.

Συμπερασματικά, η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ΚΠΣ αφορά τον αναπροσανατολισμό της χρηματοδότησης μεταξύ του εθνικού και του περιφερειακού σκέλους. Η αναλογία εθνικού περιφερειακού σκέλους αντιστοιχεί στο Πρώτο ΚΠΣ περίπου στο 60% - 40% και στο Δεύτερο ΚΠΣ περίπου στο 58% - 32%. Αναρωτιέται κανείς αν η αύξηση αυτή της αναλογίας των πόρων του εθνικού σκέλους του Δεύτερου ΚΠΣ θα μπορέσει και να οδηγήσει στην εγκαιρη απορρόφηση τους. Βέβαια η έμφαση στα μεγάλα έργα υποδομής του εθνικού σκέλους θα έχει μεγαλύτερο πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα από ότι τα μικρά έργα του περιφερειακού σκέλους. Επίσης, στο Δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης δεν περιλαμβάνεται κανένα μεγάλο έργο υποδομής στις νησιωτικές περιοχές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΠΑΚΕΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ

Με βάση τα προαναφερθέντα, παρατηρούμε ότι έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σε θέματα άσκησης Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής αφού έχουν γίνει αξιόλογες προσπάθειες στον τομέα αυτό από την περίοδο της ~~ιδρυτικής Συνθήκης της Ρώμης μέχρι σήμερα που βρισκόμαστε στην μετά~~ Μάαστριχτ περίοδο.

Είναι προφανές ότι η Ελληνική περιφερειακή πολιτική ακολουθεί τις τάσεις που διαμορφώνονται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατά συνέπεια και της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Αυτές αφορούν μεταξύ άλλων τη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών, τη σύγκλιση των Ευρωπαϊκών οικονομιών και την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο εσωτερικό της Κοινότητας.

Ειδικότερα, η χώρα μας καταβάλλει αξιόλογες προσπάθειες τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο προκειμένου να μπορέσει να επιτύχει τα κριτήρια που ορίζει η Συνθήκη του Μάαστριχτ και να συμμετάσχει με επιτυχία στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Με κύρια κατευθυντήρια γραμμή την ανάλυση που προηγήθηκε για τους βασικούς άξονες παρέμβασης των δύο Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης για την Ελλάδα προκύπτει ότι η Ελλάδα, από εδώ και στο εξής, οφείλει να εξακολουθήσει την πολιτική της διενέργειας επενδύσεων για την ενίσχυση των βασικών της υποδομών προκειμένου να καταφέρει να καλύψει τις ανάγκες της στον τομέα αυτό, να προάγει τη μείωση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων και την επίτευξη της ισόρροπης ανάπτυξης στο σύνολό της.

Όμως, στην προσπάθειά της αυτή θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη τις δυσκολίες και τα αποτελέσματα που προέκυψαν κατά τη διάρκεια εφαρμογής των δύο ΚΠΣ, όπως τις σοβαρές καθυστερήσεις ως προς την εκτέλεσή τους στα μεγάλα έργα υποδομής και τελικά την αντικατάστασή τους από μικρά τοπικής εμβέλειας έργα.

Αν σταθούμε στην τελευταία επισήμανση παρατηρούμε ότι δεν δημιουργήθηκαν οι απαραίτητες εξωτερικές οικονομίες που θα βοηθούσαν στην ανάπτυξη των παραγωγικών κλάδων της Ελληνικής οικονομίας και που θα δημιουργούσαν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Αυτό σημαίνει ότι η απορρόφηση των πόρων ήταν πλήρης αλλά όχι ουσιαστική. Η δυσχέρεια αυτή στην περάτωση των έργων είναι πιθανό να οφείλεται στην αδυναμία των Ελληνικών διοικητικών αρχών να διαχειριστούν τα έργα αυτά και βέβαια στην έλλειψη έμπειρου ειδικευμένου προσωπικού που θα ασχοληθεί με προγράμματα τέτοιας εμβέλειας.

Συμπερασματικά, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι τα παραπάνω εξαρτώνται άμεσα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας οικονομίας, από τις δυσχέρειες που εμφανίζονται κατά τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος και από την ικανότητα της οικονομίας για πλήρη και αποτελεσματική απορρόφηση των πόρων. Αυτό εξαρτάται από το κατά πόσο είναι εφικτό να απορροφηθούν οι Κοινοτικές ενισχύσεις και να διατεθούν σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας οι οποίοι με τη σειρά τους θα οδηγήσουν σε πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.

Επιπρόσθετα, στο τομέα της περιφερειακής ανάπτυξης θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενίσχυση των περιφερειών που έχουν προοπτικές να αποτελέσουν μελλοντικά τον κύριο μοχλό ανάπτυξης του Ελληνικού χώρου. Οι περιφέρειες αυτές διακρίνονται κυρίως για την αξιόλογη γεωγραφική τους θέση όπως για παράδειγμα η περιφέρεια Κεντρικής

Αθήνας

ΣΟΚ

Μακεδονίας και για τις δυνατότητες τους να ανταποκριθούν με επιτυχία στο διεθνή ανταγωνισμό και στις νέες προκλήσεις.

Κρίνεται απαραίτητη η αντιμετώπιση των προβλημάτων των μειονεκτικών περιοχών της χώρας όπως των ορεινών και των νησιωτικών αφού ενδέχεται οι νέες εξελίξεις να οδηγήσουν σε μεγαλύτερη αναπτυξιακή καθυστέρηση και σε επιπρόσθετα προβλήματα, όπως για παράδειγμα όξυνση της ανεργίας.

Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων των περιοχών και του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της δημιουργίας προγραμμάτων κατάρτισης κατάλληλα προσαρμοσμένων στις τοπικές ανάγκες, στα νέα δεδομένα και φυσικά στις ανάγκες των επιχειρήσεων.

Τέλος, κρίνεται ως πολύ σημαντικός παράγοντας ο εκσυγχρονισμός των βασικών υποδομών των περιφερειών και η αξιοποίηση των τοπικών πόρων στις υπηρεσίες, στον αγροτικό, βιομηχανικό και τουριστικό τομέα.

Στο πλαίσιο του σχεδιασμού του Γ' ΚΠΣ (γνωστό και ως πακέτο Σαντέρ) σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν η στρατηγική και οι προτεραιότητες που ακολουθήθηκαν κατά τη διάρκεια των περιόδων προγραμματισμού των προηγούμενων ΚΠΣ καθώς και οι επιδράσεις αυτών σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Ειδικότερα, στον τομέα των μεταφορών κρίνεται απαραίτητη η ολοκλήρωση της ελάχιστης βασικής υποδομής για την καλύτερη λειτουργία της χώρας, για την ανάπτυξη και βελτίωση των διεθνών διασυνδέσεων της, για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης, της οικονομικής συνοχής και την διευκόλυνση της δραστηριότητας των Ελληνικών επιχειρήσεων στις γειτονικές χώρες.

Η στρατηγική του Γ' ΚΠΣ περιλαμβάνει δράσεις που αφορούν την ολοκλήρωση των έργων του Β' ΚΠΣ καθώς επίσης και συμπληρωματικών αυτών, τα οποία εξασφαλίζουν την διασύνδεση των επιμέρους δικτύων και την πρόσβαση στους συγκοινωνιακούς άξονες.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες και με προϋπόθεση την διενέργεια των μεγάλων έργων υποδομής για την περίοδο 2000-2006 εξασφαλίζονται στην Ελλάδα οι απαραίτητες συνθήκες που ήδη απολαμβάνουν οι χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, περιορίζονται οι αδυναμίες που χαρακτηρίζουν το σύστημα μεταφορών της χώρας και αυξάνεται η ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας και των περιφερειών της.

Για τον τομέα των τηλεπικοινωνιών βασικός στόχος είναι ο εκσυγχρονισμός της υποδομής του ΟΤΕ για την περίοδο 2000 - 2006, η ολοκλήρωση της εναρμόνισης του θεσμικού πλαισίου με το αντίστοιχο Κοινοτικό, η ανάπτυξη και βελτίωση των υποδομών του τομέα σε νησιωτικές ή ορεινές περιφέρειες και τέλος, η ενίσχυση των υποδομών ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004¹⁰⁸.

Ε' ΚΠΣ

Στον τομέα του περιβάλλοντος οι δράσεις που προβλέπονται να γίνουν αποτελούν συνέχεια σε μεγάλο βαθμό των δράσεων του Β' ΚΠΣ. Μια κατηγορία προβλημάτων που δεν αντιμετωπίστηκε και πρόκειται να ενταχθεί στο νέο πρόγραμμα αφορά την αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών όπως πυρκαγιές, σεισμοί και πλημμύρες.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και στο Γ'ΚΠΣ με απώτερο σκοπό τη δημιουργία ατόμων ικανών που προσαρμόζονται εύκολα στις νέες εξελίξεις και στα δεδομένα της αγοράς εργασίας.

¹⁰⁸ ΥΠΕΘΟ, (1998), Διυπουργική Ομάδα Σχεδιασμού Αναπτυξιακού Προγράμματος 2000 - 2006, «Πρόταση για τα Συνοπτικά Σχέδια 2000-2006 των 13 Περιφερειών της Χώρας», επίσης πρόταση «για τους τομείς των Μεταφορών, Τηλεπικοινωνιών, Περιβάλλοντος, Ανθρώπινου Δυναμικού», Αθήνα, 14 Ιουλίου.

Το ίδιο θα μπορούσε να ειπωθεί και για τους υπόλοιπους άξονες του εθνικού σκέλους του Γ'ΚΠΣ οι βασικοί στόχοι των οποίων αποτελούν συνέχεια και ενίσχυση των προηγούμενων δράσεων.

Ολοκληρώνοντας, παρατηρούμε ότι και στο τρίτο πακέτο χρηματοδοτικής βοήθειας οι βασικοί άξονες παρέμβασης τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο παραμένουν περίπου οι ίδιοι. Αυτό αιτιολογείται από το γεγονός ότι τα έργα και οι δράσεις που προγραμματίζονται αφορούν σε ένα μεγάλο βαθμό τη συνέχιση αυτών που περιλαμβάνονταν στα προηγούμενα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης.

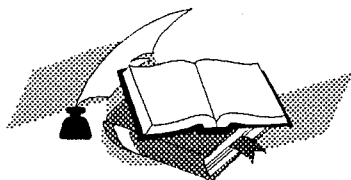
Γ'ΚΠΣ

Η διαφοροποίηση εδώ εγκείται στο γεγονός ότι το Γ' ΚΠΣ θα πρέπει να σχεδιαστεί με κριτήριο τις ανάγκες της Ελληνικής οικονομίας και περιφέρειας, τα δεδομένα από την υλοποίηση των έργων των προηγούμενων προγραμμάτων και τις δυσχέρειες που εμφανίστηκαν κατά τη διάρκειά τους.

Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στο σχεδιασμό του Γ' ΚΠΣ η προσπάθεια που καταβάλλει η χώρα μας για να μπορέσει να συμμετάσχει στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση καθώς επίσης και οι νέες προκλήσεις που ενδέχεται να αντιμετωπίσει κατά τη διάρκεια του 21ου αιώνα. Αυτές σχετίζονται κατά κύριο λόγο με την ενίσχυση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας.

Αν δεν επιτευχθεί πρόοδος σε αυτό τον τομέα τα αποτελέσματα σε όρους οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης θα είναι ιδιαίτερα σοβαρά. Απαιτείται ο προσεχτικός σχεδιασμός των δράσεων ο οποίος θα δίνει έμφαση σε παράγοντες που προωθούν την ανταγωνιστικότητα, την πραγματική σύγκλιση περιφερειών και οικονομιών σε επίπεδο χώρας και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

📖 Αγαπητός, Γ. (1995), *Εξελίξεις και Διαρθρωτικά Προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας (1950-1993)*, Σμπίλιας, Αθήνα.

📖 Αθανασόπουλος, Κ. (1996), *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Τόμος Α', Αθήνα.

📖 Αθανασόπουλος, Κ. (1992), *Θεσμικό Πλαίσιο Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Τόμος Α', Περίοδος 1952 - 1992, Αθήνα.

📖 Αναστασόπουλος, Γ. (1997), «Ένα Σεμνό Βήμα προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση - Η Συνθήκη του Άμστερνταμ», *Ευρωπαϊκή Έκφραση*, Τεύχος 27, Οκτώβριος.

📖 Ανδρικοπούλου, Ε. (1995), *Οι Περιφέρειες Στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Θεμέλιο, Αθήνα.

📖 Ανδρικοπούλου, Ε. (1994), «Συγκρότηση και Προοπτικές της Περιφερειακής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», *Τόπος*, Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών, Αθήνα, Τεύχος 7.

📖 Ανδρικοπούλου, Ε. (1982), «Χωροταξία και Περιφερειακή Ανάπτυξη» στο Ανδρικοπούλου, Ε., Γ. Καυκαλάς, (εκδ.) «*Η Ρύθμιση του Περιφερειακού χώρου. Θεωρία και πρακτική*», Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη.

📖 Αργύρη, Θ. (1986), *Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική Στην Ελλάδα: 1950 - 1981*, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη.

📖 Barquero, A. (1991), *Τοπική Ανάπτυξη - Μία Στρατηγική για τη Δημιουργία Απασχόλησης*, βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΙΠΑ), Παπαζήσης, Αθήνα.

📖 Βασενχόβεν, Λ. (1979), «Πόλοι Ανάπτυξης και η Πολιτική των Αντίπαλων Πόλεων», *Οικονομία και Κοινωνία*, τεύχος 4, Σεπτέμβριος.

Βασιλόπουλος, Γ., Α. Μπιλά, (1995), *Περιφερειακές Ανισότητες και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1971 - 1991*, Κέντρο Έρευνας και Περιφερειακής Αναπτύξεως «Ιερώναμος Πίντος», (Ι.Π.Α.).

Beutel, J., (1990), *Economic Impact of Community Support frameworks, 1989 - 1993: Report to the Directorate General For Regional Policies, Commission of the European Communities, Constance, Germany.*

Beutel, J., (1995), *The Economic Impact of the Community Support Frameworks for the Objective 1 Regions 1994 - 99*, Report to the Directorate General for Regional Policies, Commission of the European Communities, Constance, Germany.

Γεωργίου, Γ. (1995), «Κριτήρια Περιφερειακών Κατανομών των Πόρων του Β'ΚΠΣ 1994 - 1999: Κριτική Θεώρηση», *Τόπος*, Τεύχος 10, Αθήνα. Επίσης στα Πρακτικά του Συνεδρίου «Περιφερειακή Ανάπτυξη, χωροταξία και περιβάλλον στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης, Σύλλογος Ελλήνων Περιφερειολόγων (ΣΕΠ), Τόμος Ι.

Christodoulakis, N, S. Kalyvitis, (1998), «*A Four - Sector Macroeconomic Model for Greece and the Evaluation of the Community Support Framework 1994-1999*», *Economic Modelling*, 15.

Γιαννίσης, Τ. (1993), «Η επιταγή μιας Βιομηχανικής Πολιτικής», στο Τ. Γιαννίσης, (εκδ.) *Βιομηχανική και Τεχνολογική Πολιτική στην Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα.

Δεμαθάς, Ζ., Γ. Σεραφετινίδης, (1989), «Διαρθρωτικά Προβλήματα και Πολιτικές στις Νότιες περιοχές της ΕΟΚ: Η περίπτωση της Ελλάδας».

Επίσης στο Λαμπρινίδης, Μ., Σ. Λώλος, (1998), *Ελληνική Οικονομία*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

ΕΕΚ (1996), *Διαρθρωτικά Ταμεία και Ταμείο Συνοχής 1994 - 1999*, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

ΕΕΚ (1991), *Οι Περιφέρειες κατά τη δεκαετία του 1990*, 4η περιοδική έκθεση για την Κοινωνικοοικονομική Κατάσταση και την Ανάπτυξη των Περιφερειών της Κοινότητας, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

☞ ΕΕΚ (1991), Ανταγωνιστικότητα και Συνοχή: Οι τάσεις στις Περιφέρειες, (Πέμπτη περιοδική έκθεση για την Κοινωνική και Οικονομική Κατάσταση και την Ανάπτυξη των Περιφερειών της Κοινότητας), Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

☞ ΕΕΚ (1989), Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για την Ελλάδα: 1989 - 1993, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

☞ ΕΕΚ (1993), Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για την Ελλάδα: 1994 - 1999, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

☞ Ζόνζηλος, Ν., και Σ. Λώλος, (1992), «Η συμβολή του ΚΠΣ στην ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας», *Η Καθημερινή*, 25 Δεκεμβρίου.

☞ Κανονισμός ΕΟΚ 724/1975.

☞ Κανονισμός ΕΟΚ 2052/88.

☞ Καστάνη, Κ., Β. Σκαραμαγκά, (1997), *Η Περιφερειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Από την ΕΟΚ στην Ε.Ε.*, Κέντρο Έρευνας Περιφερειακής Αναπτύξεως «Ιερώνυμος Πίντος», (Ι.Π.Α.) Αθήνα.

☞ Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) «Πρόγραμμα Αναπτύξεως της Ελλάδος 1973-1977».

☞ Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ), (1997), «Μελέτη Αξιολόγησης των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 1994 - 1999», έκθεση 28, Αθήνα.

☞ Κλωνής, Δ. (1998), *Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ανάπτυξη Νησιωτικών Περιφερειών*, Κέντρο Έρευνας Περιφερειακής Αναπτύξεως «Ιερώνυμος Πίντος», (Ι.Π.Α.) Αθήνα.

☞ Κόνσολας, Ν. (1985), *Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα.

☞ Κόνσολας, Ν. (1997), *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα.

- 📖 Κόνσολας, Ν. (1994), «Περιφερειακή Διάρθρωση και Αναπτυξιακή πολιτική», *Επιλογή*, Ειδική Ετήσια Έκδοση.
- 📖 Κούτρης, Α. (1985), *Περιφερειακά προβλήματα και παρεμβάσεις στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, Παπαζήσης, Αθήνα.
- 📖 Κώπης, Γ. (1980), «Βιομηχανική Αποκέντρωση και Περιφερειακή Ανάπτυξη», Ιδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε), Ειδικές μελέτες αριθμός 7, Αθήνα.
- 📖 Lolos, S. (1998), «Success and Failure of Economic Policies: The Experience of Greece and Portugal», *Comparative Economic Studies*, Spring.
-
- 📖 Lolos, S., A. Suwa - Eisenmann, N.Zonzilos και F. Bourguignon, (1995), «Evaluating the Community Support Framework with an Extended Computable General Equilibrium Model: The Case of Greece (1988-1995)», *Journal of Policy Modeling*.
- 📖 Λώλος, Σ., (1997) «Τα αποτελέσματα του ΚΠΣ 1989 - 1993», στο Ζόνζηλος, Ν., Σ. Λώλος, Χ. Μακρή και Σ. Πανταζίδης, *Διεθνής Οικονομική Συγκυρία: Προβλήματα και Ευκαιρίες για την Ελληνική βιομηχανία*, Υπουργείο Ανάπτυξης, επίσης στο Λαμπρινίδης. Μ., Σ. Λώλος, (1998), *Ελληνική Οικονομία*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- 📖 Λουκάκης, Π. (1979), «Αντίπαλες Γόλεις - καινούργιος μύθος για μια γνωστή παλιά πραγματικότητα», *Ο Πολίτης*, τεύχος 25.
- 📖 Λυμπεράκη. Α., Τραυλός Σ., (1993), «Κράτικές Παρεμβάσεις στην Βιομηχανία: Άμεση και Έμμεση Βιομηχανική Πολιτική στη δεκαετία του 1980», στο Γιαννίτσης. Τ, (Εκδ.) *Βιομηχανική και Τεχνολογική Πολιτική στην Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα.
- 📖 Μαραβέγιας, Ν. (1991), «Περιφερειακή Πολιτική», στο Μαραβέγιας, Ν., και Μ.Τσιμισιζέλης, (εκδ.), *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Θεωρία και πολιτική*, θεμέλιο, Αθήνα.
- 📖 Μητσός, Α. (1988), *Η Ελληνική Βιομηχανία Στη Διεθνή Αγορά*, Θεμέλιο, Αθήνα.
- 📖 Μούσης, Ν. (1983), *Από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Παπαζήσης, Αθήνα.
- 📖 Μούσης, Ν. (1997), *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα.

📖 Παπαδάκη, Ο. (1992), *Η Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

📖 Παπαδάκη, Ο. (1992), «Περιφερειακή Πολιτική στις χώρες της ΕΟΚ: Η περίπτωση της Ελλάδας», *Επιστημονική Επετηρίδα Ι.Π.Α.*, Αριθμός 3, Αθήνα.

📖 Παπαδάκη, Ο. (1992), *Η Οικονομική Γεωγραφία των Περιφερειών του Στόχου 1*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

📖 Πλασκοβίτης, Η. (1994), «Η Μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο Γετίμης, Π., Γ. Καυκαλάς., Ν. Μαραβέγιας, (εκδ), *Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Θεωρία ανάλυση και πολιτική*, Θεμέλιο, Αθήνα.

📖 Σιδηρόπουλος, Η. (1998), *Περιφερειακός Προγραμματισμός*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

📖 ΥΠΕΘΟ: Γραμματεία Επιτροπής Παρακολούθησης., «Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 - 1999 και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες», 7η Επιτροπή Παρακολούθησης, Αθήνα, Μάιος 1998.

📖 ΥΠΕΘΟ (1998), Διϋπουργική Ομάδα Σχεδιασμού Αναπτυξιακού Προγράμματος 2000 - 2006, «Πρόταση για τα Συνοπτικά Σχέδια των 13 Περιφερειών της Χώρας» και «Πρόταση για τους τομείς των Μεταφορών, Τηλεπικοινωνιών, Περιβάλλοντος, Ανθρώπινου Δυναμικού», Αθήνα, Ιούλιος.

📖 Υπουργείο Ανάπτυξης - Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, «Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN: Πρόγραμμα Ενίσχυσης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ) για μια ισχυρή Ελληνική οικονομία».

📖 Vanhonen, N., L. Klaassen. (1984), *Η Περιφερειακή Πολιτική της ΕΟΚ και των Χωρών - Μελών της*, Παπαζήσης, Αθήνα.